INTERNATIONAL MAGAZINE
RNI No. 61816/95

Postal Regd. No. CHD/0081/2018-20

Date of Publishing : 24/08/2019
Page No. from 1 to 60
Date of posting
Last Date of Every Month
Posted by MBU

30/-

ਸਤੰਬਰ 2019

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

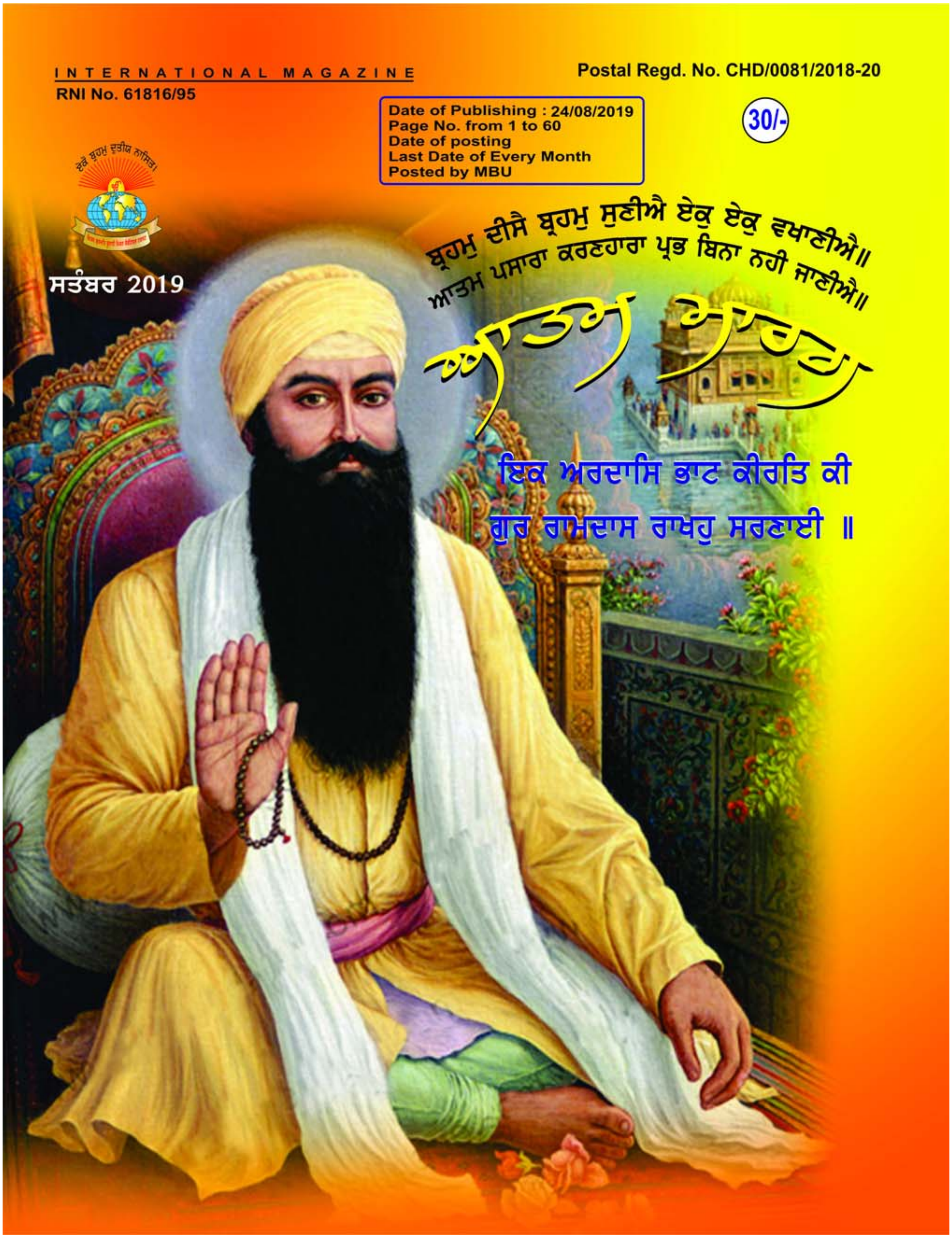

ਇਕ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ ॥

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੌਜੂਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ
ਮਿਤੀ 8 ਅਗਸਤ ਨੂੰ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ
ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ
ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਪੱਚੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ - ਸਤੰਬਰ, 2019

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,
94172-14379,
Email :atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry, Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur
Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S
Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life
U.S.A.	60 US$	600 US$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can $	800 Can $
Australia	80 Aus $	800 Aus $

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -
www.ratwarasahib.in
www.ratwarasahib.org } (Every sunday)

Email :sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ)
   9417214391, 84378-12900, 9417214379,
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (CBSE)
   0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (P.B.)
   95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
   94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
   94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ	-	98551-32009
ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ	-	94647-12900
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ	-	98728-14385
		98555-28517
ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ ਨੈਟਵਰਕ	-	94172-14385

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	7
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਵਿਧੀ	11
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	19
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ	22
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਬੁਨਨਾ ਤਨਨਾ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ....॥	32
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
7.	ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨ ਅਤੇ ਪੁਰਬ	37
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
8.	ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ - 14	42
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
9.	ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ	44
	ਕ੍ਰਿਤ-ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ	
10.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	47
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'	
11.	ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ	50
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
12.	ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ	52
13.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	53
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
14.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤੱਕ ਸੂਚੀ	55

ਸੰਪਾਦਕੀ

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੭੩੬

ਜੀਵਨ ਇਕ ਵਚਿੱਤਰ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਅਤੇ ਨਾ ਰੁਕਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਸਫਰ, ਇਹ ਵਾਰੀ ਅਮੁੱਕ ਤੇ ਅਰੁੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਦਾ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਬਹੁਤਾਤ ਨਾਲ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਮਾਮ ਜੂਨੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੰਡ ਵਿਚ ਪਾਮਰਾਂ, ਭੋਗੀਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਈਆਂ ਲਈ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਅਮੁੱਕ ਤੇ ਅਰੁਕ ਹੈ –

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੭੬

ਇਸੇ ਵਰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਰੱਬ ਦੇ ਭਗਤਾਂ/ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ –

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥ ਅੰਗ – ੯

ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਪਰਵਾਨ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਪੰਚ ਪਰਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਖੰਡਾਂ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਭੇਦ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅਭੇਦ ਹੋਏ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਵਾਰੀ, ਇਹ ਖੇਡ, ਇਹ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ–

ਸਫਲ ਸਫਲ ਭਈ ਸਫਲ ਜਾਤ੍ਰਾ ॥
ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਾਧਾ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੬੮੭

ਬਹੁਤਾਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ***'ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ (ਅੰਗ-659)*** ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਵਲੋਂ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪੰਧਾਊ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ***'ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਜੀਅ ਕੇ ਭਵਜਲ ਤਾਰਣਹਾਰ ॥' (ਅੰਗ-929) 'ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ (ਅੰਗ-695)*** ਇਸ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਦੁਨਿਆਵੀ ਖੇਡਾਂ ਨਹੀਂ ਖੇਡਦੇ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਝਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕਾਢ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਵਰਗੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਜੋ ਨਿਕਲਿਆ ਵਰਤਮਾਨ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨਤਾ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰ ਰਹੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਾਹ-ਤ੍ਰਾਹ ਕਰਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ***'ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥(ਅੰਗ-707)*** ਅਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਐਸਾ ਜੀਵ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਖਤਰੇ ਬੀਜਣ ਦਾ ਮਾਹਰ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਭਵਿੱਖ ਖਤਰੇ ਵਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ, ਗੁਰਾਂ-ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਦਿਮਾਗੀ ਕਾਢਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਲੁਭਾਇਮਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਪਰ ਘਾਟੇ ਵਾਲਾ ਵਣਜ ਕੀਤੇ ਬੇਚੈਨ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਫਰ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਰੂਹ ਦਾ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਫਰ ਵੀ ਚਲੰਤ ਹੈ। ਵਰਤਾਰਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਅਮੁੱਕ ਹੈ, ਅਰੁੱਕ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਸਾਰਥਿਕ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਆਇਆ ਲਾਹਾ ਲੈਣਿ ॥
ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕੜੇ ਸਭ ਮੁਕਦੀ ਚਲੀ ਰੈਣਿ ॥ ਅੰਗ – ੪੩

ਇਹ ਜੀਵਨ ਖੇਡ ਜਿੱਤਣ ਵਾਸਤੇ ਸੀ, ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸੀ ਪਰ ਐਸੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ ਫਸਿਆ ਕਿ ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਬਾਜੀ ਵੀ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਫਿਰ ਵਾਰੀ ਖੇਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ***'ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਸਬਾਈ॥ ਮਾਣਸ ਕਉ ਪ੍ਰਭਿ ਦੀਈ ਵਡਿਆਈ ॥' (ਅੰਗ-1075)*** ਇਸ ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖੇਡਣਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਵਾਰੀ ਜਿੱਤਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ –

ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥
ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥
ਅੰਗ- ੧੩

ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਕੇ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਰਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਣੀ

ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਵਿਚੋਂ ਕਾਦਰ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਈਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਗਏ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ, ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ -

ਹਮ ਅੰਧੁਲੇ ਅੰਧ ਬਿਖੈ ਬਿਖੁ ਰਾਤੇ ਕਿਉ ਚਾਲਹ ਗੁਰ ਚਾਲੀ॥
ਸਤਗੁਰੁ ਦਇਆ ਕਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਮ ਲਾਵੈ ਆਪਨ ਪਾਲੀ ॥
ਅੰਗ- ੬੬੭

ਫਿਰ ਇਹ ਖੇਡ ਜਿੱਤ ਵਲ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਸਦਾ ਲਈ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ***'ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਾਧਾ ॥(ਅੰਗ-687)*** ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਸਦਾ ਦਾ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰ ਕਉ ਕੀਨੀ
ਤਿਹ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥
ਨਾਨਕ ਲੀਨ ਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ
ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ ॥ ਅੰਗ- ੬੩੪

ਇਹੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਸੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਹੀ ਧੇਅ ਤੇ ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਜਾਵੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਨੂੰ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ - ***'ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥' (ਅੰਗ- 142)***

ਇਸੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪਿਛਲੇ 24 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਦਸਤਕ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਸ ਬਚਿੱਤਰ ਖੇਡ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਲੜੀ ਤਹਿਤ ਜੂਨ ਤੇ ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਲਾਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲੜੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦੀਵਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੇ ਕਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਕ ਸਬੰਧੀਆਂ, ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀਵਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉ ਤਾਂ ਜੋ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰੇਮੀ ਲਾਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਸਬੰਧੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 25 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਆਵੇ। ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਗਾਂਹ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਸੁਚੱਜੇ ਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ।

ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸਮੂੰਹ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ।

ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. **ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।**

2. **ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।**

3. **'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।**

ਅਸੁਨਿ

ਅਸੁਨਿ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ - 17 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਅਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੜਾ ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਜਾਇ॥
ਮਨਿ ਤਨਿ ਪਿਆਸ ਦਰਸਨ ਘਣੀ ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮਾਇ॥
ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗਾ ਪਾਇ॥
ਵਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥
ਜਿੰਨ੍ਹੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ॥
ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਲੜਿ ਲਾਇ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਕੰਤਿ ਮਿਲਾਈਆ ਸਿ ਵਿਛੁੜਿ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਇ॥
ਪ੍ਰਭ ਵਿਣੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਾਇ॥
ਅਸੂ ਸੁਖੀ ਵਸੰਦੀਆ ਜਿਨਾ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥
ਅੰਗ - 134

ਪਿਛਲਾ ਮਹੀਨਾ ਭਾਦਰੋਂ ਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੇਚ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੁੱਲੜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਜਦੋਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਤਕੜਾ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵੇਹਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ-

ਇਕ ਰਤੀ ਬਿਲਮ ਨ ਦੇਵਨੀ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ
ਓਨੀ ਤਕੜੇ ਪਾਏ ਹਾਥ॥ ਅੰਗ - ੭੮

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਚਿਆ ਰਿਹਾ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ; ਉਹ ਸਭ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਸੱਚ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਬੋਹਿਥਾ ਉਛਾਲੇ ਮਾਰਦੇ ਅਗਨ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਓਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲਾਵਿਆਂ, ਭੁਲਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਆਰ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਇਸਨੂੰ ਭਵਜਲ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਰਾ ਮਹੀਨਾ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਹੁੱਸੜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲੇ, ਗੁਰੂ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲੇ? ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮੇਲ, ਕੋਈ ਰਸਕ ਬੈਰਾਗੀ ਪਿਆਰਾ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੀ ਗਈ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਮੰਤਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦਾ ਹਨੇਰ੍ਹਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਵੇਖ ਲਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਐ ਭੁੱਲੜ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਝੂਠਿਆਂ ਦੀ, ਕੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਛੱਡ ਦੇਹ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗ ਰੱਤੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਭੇਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਤ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਵਾਜਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਏਥੇ ਵੀ ਨਿਭਣਗੇ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਭਣਗੇ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ
ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥
ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ
ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ॥
ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਅਜਿਹੇ ਰੰਗ ਰੱਤੜੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੱਸ-ਦੱਸ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਗਿਆਸਾ ਪੂਰੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਜਾਗੀ, ਇਕ ਉਮਾਹ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਂਗ ਉਠੀ, ਲਹਿਰ ਵਧਦੀ ਹੀ

ਗਈ, ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨੇ ਖਿੱਚ ਪਾਈ, ਬਿਰਹੁ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨੀਰ ਵਗਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਰਲਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ –

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਇਆ।।
ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਜੀਵਾਇਆ।।
ਹਉ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ
ਮੈ ਨੀਰੁ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚਲੈ ਜੀਉ।।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਤ੍ਰੁ ਮੇਰਾ ਬਾਲ ਸਖਾਈ।।
ਹਉ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਮੇਰੀ ਮਾਈ।।
ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਲੈ ਜੀਉ।।
ਅੰਗ – ੯੪

ਅੰਦਰ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਪੀੜ ਜਾਗ ਗਈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਕੀ ਜਾਨਣ – ਇਸ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ? ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਾਣਾਂ ਨੇ ਘਾਇਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੱਛੀ ਵਾਂਗੂੰ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ– ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ –

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਹੁ ਤਪਤੈ
ਜਿਉ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤੁ ਬਿਨੁ ਨੀਰ।।
ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗੋ ਹਰਿ ਤੀਰ।।
ਹਮਰੀ ਬੇਦਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ
ਮੇਰੇ ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਪੀਰ।।   ਅੰਗ – ੮੬੨

ਨਿਤ ਅੰਦਰੋਂ ਸੰਦੇਸ਼ੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ – ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ। ਪਰ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਚੋਲਾ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਤੜਫ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ –

ਹਉ ਮਨੁ ਅਰਪੀ ਸਭੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀ
ਅਰਪੀ ਸਭਿ ਦੇਸਾ।।
ਹਉ ਸਿਰੁ ਅਰਪੀ ਤਿਸੁ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਦੇਇ ਸਦੇਸਾ।।   ਅੰਗ – ੨੪੭

ਬਿਰਹੁ ਕੁੱਠੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤੀ, ਸੱਚ ਦੇ ਬੋਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਕਿ ਤੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਕੰਧ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾ ਲਈ। ਜਿਸਨੂੰ ਤੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਪਰ ਤੇਰੀ ਕੰਧ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਇਸ ਕਰੜੀ ਵਲਗਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ –

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ
ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ।।
ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਾਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ।।
ਅੰਗ – ੬੨੪

ਤੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ, ਉਸਦੀ ਮਿਹਰ ਬਿਨਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਾ। ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੰਗ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਸੇਵ। ਉਹ ਤੇਰੇ ਤੇ ਤਰੁਠੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਕੰਧ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਇਕ ਭੇਤ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ –

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ।।
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ।।   ਅੰਗ –੧੨੬੩

ਗੁਰੂ ਦਇਆਲ ਹੋ ਗਿਆ –

ਭਇਓ ਕਿਰਪਾਲੁ ਸਰਬ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ
ਸਗਰੋ ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਇਓ।।
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਗੁਰਿ ਖੋਈ
ਤਉ ਦਇਆਰੁ ਬੀਠਲੋ ਪਾਇਓ।।
ਅੰਗ – ੬੨੪

ਧੰਨ ਹਨ ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਚਾ ਲਗ ਗਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਲਗ ਜਾਣੀ ਹੀ ਮਿਹਰ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੌ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਦੇ ਵਿਚ ਉਡੀਕਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ–।

ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ।।
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ।।
ਅੰਗ – ੨੬੬

ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਵਾਲਾ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੌ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਮੁਰਦਾ ਹੈ – ਪਿਆਰ ਬਿਨਾਂ –

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
ਮੁਖਿ ਙਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ।।
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ।।   ਅੰਗ – ੨੫੩

ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ –

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਪੁੰਨ ਸਭਿ ਹੋਮਉ
ਤਿਸੁ ਅਰਪਉ ਸਭਿ ਸੁਖ ਜਾਂਈ।।
ਏਕ ਨਿਮਖ ਪ੍ਰਿਅ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਵੈ
ਤਿਸੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਂਈ।।
ਕਰਉ ਨਿਹੋਰਾ ਬਹੁਤੁ ਬੇਨਤੀ
ਸੇਵਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਾਈ।।
ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਹਉ ਸਗਲ ਤਿਆਗਉ
ਜੋ ਪ੍ਰਿਅ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ।।   ਅੰਗ – ੧੨੦੭

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਿਜੋਗਣ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਹੂਕ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ –

ਬਾਯਸ ਉਡਹ ਬਲ ਜਾਉ ਬੇਗ ਮਿਲੌਂ ਪੀਯ
ਮਿਟੈ ਦੁਖ ਰੋਗੁ ਸੋਗੁ ਬਿਰਹ ਬਿਯੋਗ ਕੋ।।
ਅਵਧ ਬਿਕਟ ਕਟੈ ਕਪਟ ਅੰਤਰਿ ਪਟੁ
ਦੇਖਉ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਸਹਜ ਸੰਜੋਗ ਕੋ।

ਲਾਲ ਨ ਆਵਤ ਸ਼ੁਭ ਲਗਨ ਸਗਨ ਭਲੇ
ਹੋਇ ਨ ਬਿਲੰਭ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਬੇਦ ਲੋਕ ਕੋ।
ਅਤਿਹਿ ਆਤੁਰ ਭਈ ਅਧਿਕ ਔਸੇਰ ਲਾਗੀ।
ਧੀਰਜ ਨ ਧਰੋ ਖੋਜੋਂ ਧਾਰਿ ਭੇਖ ਜੋਗ ਕੋ।।
ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਸੋ ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਅੱਸੂ ਦੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਮਾਹ ਉਠ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਖਿੱਚ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸਖੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ –

ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਗਰਬਿ ਗਹੇਲੀ।।
ਸੁਣਿ ਸਹ ਕੀ ਇਕ ਬਾਤ ਸੁਹੇਲੀ।।
ਜੋ ਮੈ ਬੇਦਨ ਸਾ ਕਿਸੁ ਆਖਾ ਮਾਈ।।
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਨ ਰਹੈ ਕੈਸੇ ਰਾਖਾ ਮਾਈ।।
ਹਉ ਦੋਹਾਗਣਿ ਖਰੀ ਰੰਞਾਣੀ।।
ਗਇਆ ਸੁ ਜੋਬਨੁ ਧਨ ਪਛੁਤਾਣੀ।।
ਤੂ ਦਾਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰਿ ਮੇਰਾ।।
ਖਿਜਮਤਿ ਕਰੀ ਜਨੁ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ।।
ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਅੰਦੇਸਾ ਏਹੀ।।
ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਕੈਸੇ ਰਵਉ ਸਨੇਹੀ।।
ਅੰਗ – ੬੯੦

ਤਰਲਾ ਹੈ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਣ ਦਾ –

ਅਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੜਾ
ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਜਾਇ।।
ਮਨਿ ਤਨਿ ਪਿਆਸ ਦਰਸਨ ਘਣੀ
ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮਾਇ।।   ਅੰਗ – ੧੩੪

ਹੈ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦੇਵੇ? ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਮੁਰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਰੌ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੁਮਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਅੰਨ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦੇਣ?

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ।।
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ।।
ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ।।
ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ।। ਅੰਗ – ੧੪੨

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਮੇਲਣਾ ਹੋਇਆ? ਮੇਲਦੇ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਜਿਨਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ।।
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੇਹਿਆ।।
ਅੰਗ – ੩੯੭

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਹਨ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਏ ਹੋਏ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ ਹਨ –

ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੋ ਨਿਜ ਰੂਪ।। ਅੰਗ – ੧੨੫੨

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ
ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ।।
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ।।
ਅੰਗ – ੩੧੯

ਪਿਆਰਿਆ! ਗਿਣਤੀ ਛੱਡ ਦੇਹ। ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਜਿਹੇ ਅਭੇਦ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਤੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਿਹੜੇ ਮਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਜੋ ਆਪ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਵੀ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਸੁਖ ਟੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ
ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗਾ ਪਾਇ।।
ਵਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ
ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ।।
ਜਿੰਨੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ
ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ।।   ਅੰਗ – ੧੩੫

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ, ਪੁਛੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਮਿਲਦਾ ਕਿਥੋਂ ਹੈ?

ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਅਤਿ ਭਲਾ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲੈ ਰਸੁ ਖਾਇ।।
ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ
ਤੁਸਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ।।
ਓਇ ਵੇਪਰਵਾਹ ਨ ਬੋਲਨੀ
ਹਉ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਤਿਨ ਪਾਇ।।
ਭਾਈ ਰੇ ਮਿਲਿ ਸਜਣ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਾਰਿ।।
ਸਜਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ
ਦੁਖੁ ਕਢੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ।।
ਗੁਰਮੁਖੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ
ਤਿਨ ਦਇਆ ਪਈ ਮਨਿ ਆਇ।।
ਸਤਿਗੁਰ ਵਚਨੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ
ਜੋ ਮੰਨੇ ਸੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਇ।।   ਅੰਗ – ੪੧

ਭੇਤ ਦੇ ਦਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਹਰਿ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਇਸ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ –

ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਵਡ ਜਾਣੀਅਹਿ
ਜਿਨ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਧਾ ਗੁਰ ਭਾਇ।। ਅੰਗ – ੪੧

ਇਹ ਰਸ ਝਿਮ-ਝਿਮ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਖਾ ਸਾਰੇ ਵਣਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਥਲਾਂ, ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਉਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਵਣਿ ਤਿਣਿ ਸਭਤੁ ਹੈ
ਭਾਗਹੀਣ ਨਹੀ ਖਾਇ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਲੈ ਨਾ ਪਵੈ
ਮਨਮੁਖ ਰਹੇ ਬਿਲਲਾਇ॥ ਅੰਗ - ੪੧

ਉਹ ਕਿਉਂ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਅਗਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ, ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਸੁੰਦਰ ਸੇਜਾਂ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ, ਮਸ਼ਹੂਰੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰ ਰਹੀਆਂ। ਹਿਰਦਾ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਾਇ-ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਰਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥
ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ
ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥ ਅੰਗ - ੧੪

ਸੋ ਇਹ ਭਾਗਹੀਣ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਲ ਰਹੇ ਹਨ -

ਓਇ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਨ ਨਿਵਹਿ
ਓਨਾ ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਲਾਇ॥ ਅੰਗ - ੪੧

ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਖੰਡਾਂ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ
ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ -

ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ॥
ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਆਪਿ ਹੈ
ਆਪੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਹੋਇ॥
ਆਪਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਦੇਵਸੀ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚੋਇ॥
ਸਭੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਸੋਇ॥ ਅੰਗ - ੪੧

ਸੋ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਖ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮਨ ਅ-ਮਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਗੜੂੰਦ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕਰ ਲਈ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, 'ਮੈਂ' 'ਤੂੰ' ਬਣ ਗਈ ਤੇ 'ਤੂੰ' 'ਮੈਂ' ਬਣ ਗਈ। ਕੌਣ ਪਰਖੇ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਹੈ ਇਸ ਰਸ ਵਿਚੋਂ ਵਖਰਾ ਹੋਣ ਦੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛੱਡ ਦੇਵੋ 'ਮੈਂ' ਭਾਵ, ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਫਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁਗ ਬੀਤ ਗਏ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾ ਲਵੋ -

ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ
ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਲੜਿ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫

ਜਿਹੜੇ ਲੜ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਵਿਛੜਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਉਸ ਦੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ, ਉਸ ਬਿਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ
ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਲੜਿ ਲਾਇ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਕੰਤਿ ਮਿਲਾਈਆ
ਸਿ ਵਿਛੁੜਿ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਇ॥
ਪ੍ਰਭ ਵਿਣੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਾਇ॥
ਅਸੂ ਸੁਖੀ ਵਸੰਦੀਆ
ਜਿਨਾ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫

ਸੋ, ਸੁਖੀ ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ-

ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ
ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ
ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ॥ ਅੰਗ - ੬੯੪

ਕਿੰਨਿਆਂ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ, ਕੋਈ ਗਿਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੀ-ਕੀ ਮੈਂ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਦਾ ਰਿਹਾ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ॥
ਅੰਗ - ੧੭੬

ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਲ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹਸੰਦਿਆਂ, ਖੇਲੰਦਿਆਂ, ਪਹਿਨੰਦਿਆਂ, ਖਾਵੰਦਿਆਂ ਵਿਚੇ ਹੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਵੇ -

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ॥
ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ
ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ॥ ਅੰਗ - ੫੨੨

ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ
ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਖੇਲ੍ਹੇ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ਨਿਰਗੁਨ ਹੋ ਕੇ,
ਸਰਗੁਨ ਹੋ ਕੇ।

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ॥
ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥
ਅੰਗ - ੨੯੦

ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪੁ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥
ਅੰਗ- ੫੩੭

ਕਤਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ,
ਕਤਹੂੰ ਅਚਿੰਤ ਹੁਇਕੈ ਸੋਵਤ ਅਚੇਤ ਹੋ॥
ਕਤਹੂੰ ਭਿਖਾਰੀ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਭੀਖ,
ਕਹੂੰ ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਿਓ ਧਨ ਦੇਤ ਹੋ॥
ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਕੋ ਦੀਜਤ ਅਨੰਤ ਦਾਨ,
ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਤੇ ਛੀਨ ਛਿਤ ਲੇਤ ਹੋ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ, ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ,
ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ॥
ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿੱਤ

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਂ। ਗਰਮ ਹਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਧੁੱਪ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਹਿਜ ਤਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਜੇ ਨਿਰਾ ਧੁੱਪੇ ਬੈਠਿਆ ਜਾਵੇ, ਚਾਰ ਧੂਣੀਆਂ, ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਉਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪੈ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਹੇਠਾਂ ਧਰਤੀ ਗਰਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਫਲ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਫਲ ਹੈ ਕੁਛ। ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਫਲ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਕੁਛ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੈ। ਭਾਵਨਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਉਥੇ। ਲੇਕਿਨ ਜਿੱਥੇ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਫਲ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਇਕ ਮਨ, ਇਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜੇ ਸੰਗਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਣੋ, ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣੋ, ਉਹਨੂੰ ਫੇਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ ਜੋ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਰਾਦਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਮਾਉਂਗਾ, ਉਹਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਵੀ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੈ-

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥
ਅੰਗ- ੫੪੬

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਹਨ ਸਾਰੇ -

ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ
ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਊਤਮ ਬਾਨੀ ॥
ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥
ਅੰਗ- ੬੬੯

ਆਉਂਦੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਨੇ ਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਤੇ ਸੁਣਨਾ ਥਾਉਂ ਪੈ ਜਾਂਦੈ ਤੇ ਫਲ ਕਿੰਨੈ? - ***'ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥'*** ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੇਕ ਜਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਗਤੀਆਂ, ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੇ -

ਭਗਤਿ ਨਵੈ ਪਰਕਾਰਾ ॥ ਪੰਡਿਤੁ ਵੇਦੁ ਪੁਕਾਰਾ ॥
ਅੰਗ - ੭੧

ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਗਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਭਗਤੀ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦੈ, ਜਿਸਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਘਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਕਲਿ ਮਹਿ ਏਹੋ ਪੁੰਨੁ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੯੬੨

ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਪੁੰਨ ਹੀ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਦੈ -

ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨੁ ਪਰਧਾਨਾ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪੀਐ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ ॥
ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੇ
ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਸਿਉ ਜਾਇਦਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੭੬

ਆਪ ਵੀ ਤਰਦੈ, ਕੁਲ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿੰਦੈ, ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਤ ਨਾਲ ਜਾਂਦੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਤਮ ਚੀਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅੱਠਾਂ ਧਾਤਾਂ ਨਾਲ, ਅੱਠਾਂ ਹੀ ਧਾਤਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਛੋਹ ਜਾਵੇ ਕਿਸੇ ਧਾਤ ਨਾਲ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਤਮ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸ ਉਤਮ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥
ਅੰਗ- ੬੪੨

ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਦਮੀ ਰੋਜ਼ ਬਦਲਦੈ। ਰੋਜ਼ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਆਹ ਪਲ ਹੋਰ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਆਹ ਘੜੀ ਹੋਰ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਘੜੀ ਹੋਰ ਹੈ। ਉਹੀ ਆਦਮੀ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੈ, ਉਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਦਫ਼ਤਰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲੋ, ਉਹਦਾ ਰੂਪ ਹੋਰ ਹੈ। ਉਹੀ ਬੰਦਾ ਜਦੋਂ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚ ਆਉਂਦੈ, ਉਹਦਾ ਰੂਪ ਹੋਰ ਹੋਜਾਂਦੈ। ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਦੈ, ਉਥੇ ਹੋਰ ਬਦਲ ਜਾਂਦੈ। ਕਿਉਂ ਬਦਲਦੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਇਕ ਬਿਰਤੀ, ਸਮ ਬਿਰਤੀ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਤਾਰਨ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਇਕ ਛਿਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ -

ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ
ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ।

ਓਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਫਲ ਓਧਰ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ, ਅਰਬਾਂ, ਖਰਬਾਂ ਗੁਣਾਂ ਜੇ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਚੀਜ਼ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥
ਅੰਗ- ੬੪੨

ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਰਮ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਕਰਮ ਨੇ ਤਿੰਨ ਯੁੱਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਮ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਨਿਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ, ਫਲ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਵਰਤ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਤੀਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਰਮ ਨੇ। ਪਰ ਜੇ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਗੁਮਾਨ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹਾਂ-

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੨੮

ਉਹ ਨਿਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਭਲਾ ਕਰਮ ਬਚ ਵੀ ਜਾਣ, ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਜਾਂਦੈ। ਉਹ ਰਸਤਾ ਜਮਦੂਤਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੋਰ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਜਮ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਜੋ ਪੁੰਨ ਤੇ ਦਾਨ ਬੀਜਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਆਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਜਦੋਂ ਦਰਗਾਹ ਨੂੰ ਜਾਂਦੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਵੇਂ ਟੋਲ ਟੈਕਸ ਹੁੰਦੈ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੜਕ ਦੇ ਉਤੇ, ਅਮਰੀਕਾ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਉਥੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੜਕਾਂ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਰ 40-50 ਮੀਲ 'ਤੇ ਟੋਲ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਹੋਇਐ। ਪੈਸੇ ਦੇਵੋ ਉਥੋਂ ਲੰਘ ਜਾਈਦੈ। ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਪੁਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲ ਦੀ ਕੀਮਤ, ਪੁਲ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੱਢਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੋ, ਪੈਸੇ ਦੇਵੋ, ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲੋ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਜਮਜਗਾਤੀਆਂ ਦੇ ਘਾਟ ਨੇ, ਉਸ ਘਾਟ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਇਕ ਘਾਟ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਘਾਟ ਨੂੰ ਜਾਣੈ, ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਅਸੀਂ ਲੰਘੀਏ ਕੋਈ ਨਦੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਰਾਇਆ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਥੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਰਾਇਆ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ terminology (ਪਰਿਭਾਸ਼ਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ) ਲਈ ਹੈ, ਪ੍ਰਚਲਤ ਉਹਨਾਂ ਉਹਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ 'ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਠੀਕ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, 21 ਪੁਰੀਆਂ ਰਸਤੇ 'ਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰੂਹ। ਪੁੰਨ ਤੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰੂਹ ਇਕੋ ਰਸਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। 21 ਪੁਰੀਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, 21 ਘਾਟ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਘਾਟਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜਗਾਤ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਗਾਤ ਐਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਬੀਜੇ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਫਲ ਘੱਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰੋ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਕਿ ਮੈਂ ਐਨਾ ਦਿੱਤੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮੂਰਖ ਉਹ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੱਥਰ ਲਾ ਦਿਓ। ਦੁਨੀਆਂ ਲੰਘੇ, ਦੇਖੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਐਨੇ ਹਜ਼ਾਰ, ਐਨੇ ਲੱਖ ਰੁਪਈਆ ਇਥੇ

ਲਾਇਆ। ਉਹ ਪੁੰਨ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਚ ਜਾਂਦੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਸੀ ਪੁੰਨ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਮਸੀ ਪੁੰਨ ਨੇ, ਇਕ ਸਾਂਤਕੀ ਨੇ। ਸਾਂਤਕੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਰਾਜਸੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਾਂ ਤਾਮਸੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਫਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਬਚਿਆ ਹੈ ਉਹ ਜਗਾਤੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਦਰਗਾਹ ਤਕ ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੈ ॥
ਨਿਰਬਾਣ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੁ ਕਰਤੇ ਕਾ
ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਜਿਤੁ ਛੂਟੈ ॥
ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ॥
ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸੋ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੭੪੭

ਸੋ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ, ਕਰਮ ਧਰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਜਪਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਸਾਰੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ, ਜਿਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਤ ਪਿਤਾ,
ਉਥੇ ਨਾਮ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ।

ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ॥
ਮਨ ਊਹਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ॥
ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਦੂਤ ਜਮ ਦਲੈ ॥
ਤਹਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ ॥
ਜਹ ਮੁਸਕਲ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥
ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਉਧਾਰੀ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੪

ਰਸਤਾ ਬਦਲ ਜਾਂਦੈ, ਬੈਰੀਅਰ ਆ ਜਾਂਦੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਔਖਾ ਰਸਤਾ ਆ ਜਾਂਦੈ -

ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਊਹਾ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ ॥
ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਉਜੀਆਰਾ ॥
ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਞਾਨੂ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਹ ਨਾਲਿ ਪਛਾਨੂ ॥
ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਤਪਤਿ ਬਹੁ ਘਾਮ ॥
ਤਹ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਮ ਊਪਰਿ ਛਾਮ ॥
ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝੁ ਆਕਰਖੈ ॥
ਤਹ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਖੈ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੪

ਸੋ ਉਥੇ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਫਲ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ, ਧੁੱਪ ਕੜਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਗਰਮ ਹਵਾ ਚੱਲਣ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੈ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਫੇਰ ਮਨ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ। ਸਾਡੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਇਥੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਵੀ ਹਾਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਝਦੇ ਵੀ ਹਾਂ, ਬੜੀ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਥੇ 1984 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੜਾ ਕੁਛ ਸੁਣਿਐ ਹੈ, ਬੜਾ ਕੁਛ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੜਾ ਕੁਛ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਆਇਐ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਆਵੇ ਉਹਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ। ਕੁਛ ਵੱਖਰਾਪਣ ਆਇਆ ਹੈ, ਕੁਛ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਆਈ ਹੈ, ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨਾਂ 'ਚ ਆਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ 'ਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਆਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ 'ਚ ਬਹੁਤੀ ਆਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਈ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ, ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ, ਪਤਾ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਲਗਦੈ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮਿਲਦੈ। ਕਹਿੰਦੈ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ।

ਸੋ ਬੜਾ ਅਸਰ ਹੋਇਐ ਸੰਗਤ ਦੇ ਉਤੇ। ਕਸਰ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬਚਨ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਐਨੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਪੁੱਟ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਛ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੋਧ ਕੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰ ਲਈਏ ਅੰਦਰ। ਉਹਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਾਹ ਪੈਂਦੈ ਬਾਹਰ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ ਆ ਗਈ। ਜਿਹਨੂੰ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਅਛੋਪਲੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਦੱਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਉਠਦੈ, ਫੇਰ ਸਾਡਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਪੈਂਦੈ, ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਢੰਗ ਆ ਜਾਂਦੈ, ਨਾਮ ਰਸ ਆ ਜਾਏ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਮਨੋਰਥ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬਾਰ-ਬਾਰ

ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਰੋਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰੋ-ਨਿਤਨੇਮ ਕਰੋ, ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹੋ-ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹੋ। ਹੁਣ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਨੁਕਸ ਵੀ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ, ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਕ ਅੱਖਰ ਹੈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ, ਉਹਨੂੰ immune (ਢੀਠ) ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਮਨ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੋਚ ਲੈਂਦੈ ਕਿ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਹਿਣੈ –

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਗੇ। Immune (ਢੀਠ) ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਉਹਨੂੰ serious thought (ਗੰਭੀਰ ਧਿਆਨ) ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਜ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਉਣੀ ਹੀ ਹੈ, ਕਰੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਾਡਾ attitude of mind (ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ) ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ follow (ਅਪਨਾਉਂਦੇ) ਹਾਂ, ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਅਸੀਂ ਉਹਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਮਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਅਸੀਂ ਪੰਜਵੇਂ, ਸੱਤਵੇਂ ਸੁਣ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ – 'ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ' ਬਈ ਰੋਜ਼ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਉਹ ਸੁਣ ਲਿਆ, ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਜੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਕਰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ –

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ –

ਧਾਰਨਾ – ਇਹੋ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਹੈ, ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣੇ ਕੀ।

ਬਿਲਕੁਲ ਸਿੱਧੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਨੇ ਦੋ, ਜਿਹਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੋਂ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਸਾਦੇ ਤੋਂ ਸਾਦਾ ਬੰਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝ ਲੈਂਦੈ ਕਿ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ।

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਅਗਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ। ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾਉਂਦੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ, ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਜਪੀਏ?

ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੀਬੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ; ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕਿ ਐਨੇ ਪਾਠ ਕਰ ਲੈ, ਤੂੰ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। ਕਹਿਣਗੀਆਂ ਕਿ ਜੀ ਬੱਚੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਆਹ ਫਲਾਣਾ ਹੈ, ਧਿਮਕਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਚੰਗਾ ਚੱਲ ਫੇਰ ਸੇਵਾ ਕਰ ਲੈ। ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਉਥੇ ਜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਫੇਰ ਭਾਈ, ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾਉਣੈ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ। ਕੰਮ ਕੀ ਹੈ? –

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ – ੧੨

ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਜਾਹ, ਉਥੇ ਨਾਮ ਜਪ। ਇਧਰਲੀਆਂ-ਉਧਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਮਾਰ ਤੇ –

ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥ ਅੰਗ – ੧੨

ਕਿ ਭਵਜਲ ਤਰਨਾ ਹੀ ਤਰਨਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ, ਪ੍ਰਾਪਰਟੀਆਂ ਦੇ, ਪਦਵੀਆਂ ਦੇ, ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਜਾ ਰਿਹੈ। ਰੋਜ਼ ਦਿਨ ਇਕ ਲੰਘ ਜਾਂਦੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਉਹ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਤੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਦੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾ ਲੈ –

ਧਾਰਨਾ – ਨਿਸਦਿਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ,
ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ।

ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ ਫੂਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨਾ ॥
ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ੧ ॥
ਅਜਹੂ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੭੨੬

ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਰਾਦਾ ਬਣਾ ਲੈ। ਲੰਘਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਹੱਥ ਵਿਚ। ਜੋ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਸੋ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਪਛਤਾਵਾ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਬੜੀ ਉਮਰ ਸੀ, ਗਵਾ ਦਿਤੀ –

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥
ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧ੍ਰੋਹ ॥
ਇਆਹੂ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥ *ਅੰਗ- ੨੬੮*

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਜੇ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਸਾਡਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧ ਹੈ -

ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥
ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ
ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥ *ਅੰਗ- ੩੪੨*

ਜੇ ਤਾਂ ਮਨ ਨੇ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੇ ਮਨ ਸਾਧ ਲਿਆ, ਮੰਨ ਕਰ ਗਿਆ ਨਾਲ ਕਿ ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਫੇਰ ਗੱਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਾਵੇ ਮੋਖ ਦੁਆਰ,
ਜੇ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਏ - ੨

ਮਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਜੇ ਤਾਂ ਮੰਨ ਗਿਆ ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਜੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਾਬੂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਲ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਕਰਦੈ। ਜੇ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਵੇ, ਸਾਥ ਦੇ ਦੇਵੇ, ਫੇਰ ਗੱਲ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਵੈਰਾਗ ਹੋਵੇ, ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਮੰਨਦੈ -

ਮੰਨੈ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ ॥ ਮੰਨੈ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ ॥
ਅੰਗ- ੩

ਪਿਛਲੇ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬਹੁਤ ਵਿਦਵਾਨ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ, ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ, ਨਾਲ ਹਿਕਮਤ ਜਾਣਦੈ ਅੱਛੀ, ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਰਾ ਇਕ ਰਾਸ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਨੇ ਦੋ ਤੇ ਨਾਲ ਘਰਵਾਲੀ ਹੈ। ਜੁਆਨ ਉਮਰ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਟਕੇ ਦੀ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੀ ਕਰਦੈ। ਪਰ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੈ। ਦੇਖਦੈ ਕਿ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਵਿਖਿਆਨਾਂ 'ਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਅਨੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਜੇ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਪਈ ਹੈ, ਖਾਲੀਪਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਖਾਲੀਪਣਾ ਕਿਵੇਂ ਭਰੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਏ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਕਵੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਜਾਂਦੈ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਗੱਲ ਕਰਦੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖ ਪਿਆਰਿਆ! ਠੀਕ ਹੈ ਤੂੰ ਸਾਧਨ ਕਰਦੈਂ। ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਠੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਟੁੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦੇਵੇ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲਾ ਲਵੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦੀ। ਉਹਨੇ ਸਾਰਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜ ਯੋਗ ਕਰਦਾਂ। ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਦੋ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਯੋਗ ਕੀ ਹੁੰਦੈ? ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਰਹਿਤਾਂ ਰੱਖਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਆਸਣ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦੈ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦੈ। ਪੂਰਕ ਕਿਵੇਂ ਹੈ, ਕੁੰਭਕ ਕਿਵੇਂ ਹੈ, ਰੇਚਕ ਕਿਵੇਂ ਹੈ, ਧਾਰਨਾ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਕੀ ਹੁੰਦੈ ਸਮਾਧੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜੇ ਢਾਈ ਸੈਕਿੰਡ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਵੇ, ਢਾਈ ਸੈਕਿੰਡ ਕੀ ਹੁੰਦੈ, ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਧਾਰਨਾ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ 12 ਧਾਰਨਾ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਲਵੇ, ਅੱਧਾ ਮਿੰਟ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਕਿਤੇ ਜਾਣ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਧਾਰਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ 12 ਧਾਰਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ। ਢਾਈ ਮਿੰਟ ਧਿਆਨ ਲਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਧਿਆਨ ਬਣਿਆ ਕਰਦੈ। 30 ਧਿਆਨ ਜੇ ਹੋ ਜਾਣ ਇਕੱਠੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਸਮਾਧੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, 75 ਮਿੰਟ ਦੀ। 75 ਮਿੰਟ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਧਿਆਨ ਸਾਕਾਰ ਦਾ ਕਰ ਰਿਹੈ, ਚਾਹੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕਰ ਰਿਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਜਾਪ ਕਰ ਰਿਹੈ, ਮਨ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਸਮਾਧੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਲੰਘ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਇਕ ਸਮਾਧੀ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦੈ। ਉਹਨੂੰ ਸੰਪਰਗਿਆਤ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਧੇਅ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਭ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦੈ, ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੇਵਲ ਧੇਅ ਹੈ ਅੱਗੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਾਜਮ੍ਰਿਧ ਸਮਾਧੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਐਨਾ ਅਭਿਆਸ ਵਧ ਜਾਂਦੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਾਧੀ ਪਾਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆਂ ਪਰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਮਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲਗਦੈ। ਆਮ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਮਿਹਨਤੀ ਸੀ; ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ

ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆ ਕੇ ਜੀ! ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਉਹ ਮਨ ਦੇ ਮਗਰ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹਦਾ ਲਗ ਹੀ ਜਾਏਗਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ। ਜੁਗਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ -

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ॥
ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੩

ਉਹਦੀ ਪਦਵੀ ਕਿੱਡੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੬

ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਾਮ ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਧੂੜ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਉਹਦੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਆਈ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦਾ ਕਿ ਉਹਦੀ ਅਵਸਥਾ ਐਡੀ ਉੱਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਜਪਾਉਂਦੈ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾਣਾ ਪੈਣੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਸ ਨੇ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਸੁਰਤ ਹੈ ਇਹ ਟਿਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ, ਪਾਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਉਂਗਲੀ ਲਾਓ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਔਸ਼ਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਉਹ ਹਿਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਸੁਰਤ ਟਿਕਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲਾ ਘਰ ਹੈ। ਇਕ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕਮਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨੇ। ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦੈ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਨੌਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਥਾਈਂ ਨੱਠਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਹਨੇ। ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਘਰ ਕਿਹੜਾ ਸੀ।

ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਬਾਹਰ ਗਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ। ਡੱਬੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉਲਟਾ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿਓ, ਮਜਾਲ ਏ ਕਿ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੱਖੀ ਵੜ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਘਰ ਕਿਹੜਾ ਸੀ। ਜੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੋ ਡੱਬਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਰਖ ਦਿਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਉਥੇ ਹੀ ਫਿਰੀ ਜਾਣਗੀਆਂ ਗੇੜੇ ਕੱਢਦੀਆਂ। ਸਿਆਣਾ ਜਾਣ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਘਰ ਸੀ, ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਇਹ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਮਨ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀ ਹੈ ਇਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ। ਉਹ ਘਰ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਿਹਨੂੰ ਸੋ ਘਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਿਜ ਘਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ-

ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥
ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਜਿਥੇ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਸੀ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਸੀ, ਆਤਮ ਤੀਰਥ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਸੀ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਵ ਨਿਧੀ, ਅਠਾਰਾਂ ਸਿਧੀ, ਐਨੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ -

ਗੁਰਦੁਆਰੈ ਲਾਇ ਭਾਵਨੀ
ਇਕਨਾ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥
ਤਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਨਾਉ ਨਵ ਨਿਧਿ
ਤਿਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਪਾਇਆ ॥ *ਅੰਗ- ੯੨੨*

ਉਹ ਘਰ ਅੰਦਰ ਹੈ ਸਾਡੇ। ਲੇਕਿਨ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਤੁਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰੁਚੀ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੯੪੭

ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਘਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭੁੱਲਿਐਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਉਹ ਅੰਦਰ ਹੈ ਤੇਰੇ- ***'ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ॥ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ...॥'*** ਤੂੰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਬਾਹਰ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹੋ ਗਏ ਬੰਦ। ਹੁਣ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਜਾਂਦੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦਿੰਦਾਂ। ਇਹਦਾ ਜਾਪ ਕਰ ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੇ।

ਇਹਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾਈ

ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ 40 ਚੋਰ ਸੀਗੇ। ਇਹ ਵੱਡਾ ਸਰਦਾਰ ਅਲੀ ਬਾਬਾ ਸੀ। ਪਹਾੜ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਫਾ ਸੀ ਜਿਹਨੂੰ ਮੰਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਮ-ਸਮ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸਮ-ਸਮ ਕਹਿਣਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਾ। ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਅੰਤ ਦੌਲਤ ਸੀ, ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਕੁਛ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ - ***'ਗੁਰਦੁਆਰੈ ਲਾਇ ਭਾਵਨੀ ਇਕਨਾ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਤਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਨਾਉ ਨਵ ਨਿਧਿ ਤਿਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਪਾਇਆ ॥'*** ਉਥੇ ਦੀ ਅਮੀਰੀ, ਉਥੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਸੋ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਕਹਾਣੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਪ੍ਰਤੀਕ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਚਿੱਤਰ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੋਈ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਨਾ ਦਸੇ।

ਸੋ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਖੁਲ੍ਹਿਆ, ਫੇਰ ਉਥੇ ਬੜੀ ਬਚਿੱਤਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ, ਬਗੈਰ ਵਜਾਏ ਹੋਏ ਵਜਦੇ ਨੇ। ਆਤਮ ਸੰਗੀਤ ਅਨੇਕ ਤਰਬਾਂ, ਅਨੇਕ ਧੁਨਾਂ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਵਜ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਤੇ 'ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥' ਇਥੇ ਰੌਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ -

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥ *ਅੰਗ- ੩*

ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਹਨੇ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਧਾਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਇਕ ਦਮ ਬਹਾਅ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਇਕੱਠੀ ਹੀ ਇਕ ਦਮ ਪ੍ਰਗਤੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੋ ਰਹਾ।

ਉਹ ਧੁਨ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਜੇ ਉਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀ ਸੁਣੇ, ਤੇਰੇ ਵੀ ਸੁਣੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੈਨੂੰ ਟੀਕਾ ਲਗ ਗਿਆ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ। ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈਂ। ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਹੈਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਣ ਜਾਵੇਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੇ। ਤੂੰ ਹੈਂ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦੈ, ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸੁਣਦੈ, ਅੰਦਰਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਦਿਸਦੈ। ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦੈ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥
ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ॥ *ਅੰਗ- ੩੧੩*

ਆਖਰੀ ਹੱਦ ਤਕ ਅੰਨਾ ਤੇ ਬੋਲਾ। ਅੰਦਰਲਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਚਲਦੈ, ਧੁਨ ਚਲਦੀ ਹੈ -

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੋਇ ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰ ਸਦਾਇਆ।
ਏਕੰਕਾਰਹੁ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰੁ ਬਣਾਇਆ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੬/੨

ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਏਕੰਕਾਰ, ਸਰਗੁਨ ਹੋ ਕੇ ਏਕੰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਇਆ, ਕਰਤਾ ਬਣਿਆ। ਹਾਜ਼ਰ ਬਣਿਆ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ, 'ਪੁਰਖੁ' ਬਣਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਜ਼ ਕੀ ਹੋਈ? ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਹੋਈ। ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਤਾਂ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਵੀ ਨਾਉਂ ਆਪਾਂ ਹੀ ਰੱਖਿਐ। ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਰੱਖ ਲੈਣਗੇ, ਅਰਬੀ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਰੱਖ ਲੈਣਗੇ। ਹਸਤੀ ਉਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੁੰਦੈ। ਚੀਜ਼ ਉਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਨੇ ਕਣਕ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਇਕ ਨੇ ਗੇਹੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਇਕ ਨੇ ਗੰਧਮ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਾਟਰ ਮੈਲਨ ਕਹਿੰਦੈ, ਕੋਈ ਤਰਬੂਜ਼ ਕਹਿੰਦੈ, ਕੋਈ ਮਤੀਰਾ ਕਹਿੰਦੈ, ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਏਕੰਕਾਰ ਹੋਇਐ। ਏਕੰਕਾਰ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ। ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਰੱਖਿਆ। 'ਓਅੰਕਾਰ' ਓਮ ਦੀ ਧੁਨ ਹੋਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਰੈਕਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਇਹ ਅੱਖਰ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਏਕੰਕਾਰ, ਓਅੰਕਾਰ ਦੋ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਉਹਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਬਰੈਕਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਸੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੀਗਾ, ਉਹ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੋ ਰੂਪ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਰੈਕਟ ਕਰਕੇ ੴ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਤੇ ਓਅੰਕਾਰ, ੴ ਕਿਤੇ

ਵਖਰੇ-ਵਖਰੇ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾ ਧਿਆਨ 'ਚ ਲਿਆਇਓ ਉਹ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਧੁਨ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ - ***'ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੋ ਰਹਾ।'*** ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੈ, ਉਹ ਧੁਨ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ***'ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥'*** ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਧੁਨ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਧਿਆਨ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਨਾ -

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੯

ਧੁਨ ਦੇ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦੈ। ਫੇਰ ਉਥੇ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਆਹ ਨੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੰਦ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ, ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ। ਕੰਨ ਬੰਦ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ, ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੰਦ ਜਦੋਂ ਹੋ ਜਾਣ 100%, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਅੰਦਰਲੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੇ।

ਬਹੁਤ ਐਸੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਨੇ ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਕੰਨ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈਏ। ਕਈ ਤਾਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੋਮ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਮੋਮ ਦੇ ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਬਜ਼ਾਰੋਂ। ਬਈ ਬਾਹਰਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾ ਸੁਣੇ। ਕਈ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਅਗੂੰਠਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਕੰਨ। ਅੱਖਾਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਸਵਾਸ (ਨੱਕ) ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਚੀਚੀ ਉਂਗਲੀ ਦੇ ਨਾਲ। ਕਿ ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਫੇਰ ਅੰਦਰਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੇਗੀ -

ਮੂੰਦਿ ਲੀਏ ਦਰਵਾਜੇ ॥ ਬਾਜੀਅਲੇ ਅਨਹਦ ਬਾਜੇ ॥
ਅੰਗ- ੬੫੬

ਉਹ ਧੁਨ ਹੈ ਧੁਨ ਦੇ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਹੁੰਦੈ। ਉਹਨੂੰ ਅਨਹਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ***'ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥'*** ਇਹ ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦੈ, ਅੰਦਰਲੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਦਿੱਬਯ ਅੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਬਿਅੰਨ ਅੱਖੜੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਨੇਤਰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਨੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ। ਗੱਲ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵੀ ਦਿਸਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹੁੰਦੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਖਦੈ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਦਿਖਦੈ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਣ 'ਤੇ, ਫੇਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਸਦੈ - ***'ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥'*** ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਦੇਖਦੈ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਗਹਿਰਾ ਦੇਖਣ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਦਸ ਸਾਲ ਨੂੰ ਆਹ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਏਮਨਾਬਾਦ ਨੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੈਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਇਕ ਦੋ ਸਾਧੂ ਹੋਰ ਨੇ। ਉਥੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ। ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਗਾਰੇ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਬੜਾ ਨਿਰਾਸ ਹੋਇਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਥੋਂ ਚੱਲੋ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਧੂ ਦਾ ਅਦਬ ਕੀ ਹੁੰਦੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ। ਇਥੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਬਾਣੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਉਤਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ। ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਵਰਤਮਾਨ 'ਚ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਭਵਿੱਖਤ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ -

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ
ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਅੰਗ- ੭੨੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਆ ਰਿਹੈ। 13 ਸਾਲ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣਾ ਉਹਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ ਇਥੇ ਲੁੱਟ ਮਚਾਉਣੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਖੋਹ ਲੈਣੈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ -

ਕਾਇਆ ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ
ਹਿਦੁਸਤਾਨੁ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥
ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ
ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥ ਅੰਗ- ੭੨੩

ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਅੱਜ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ 13 ਸਾਲ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਗੇ ਇਹ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ।

ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਭਵਿੱਖ ਵਾਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਗਾਂਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰੇ ਫੇਰ ਓਹੀ ਦਿਸ ਰਿਹੈ। ਫੇਰ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਓਹੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਆਏ ਹੋਂ?

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਹ ਗੱਲਾਂ ਦਿਸ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ?

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹਾਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੁਟ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 31 'ਤੇ)

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-22)

ਅੱਜ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਇਸ ਬਾਲ ਰਿਸ਼ੀ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਦਰਬਾਰ ਲਾਇਆ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ 7-8 ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਲੰਘਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਿਸ਼ੀ ਆਇਆ ਹੈ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵਕਤ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਉਪਸਥਿਤ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਆਯੂ ਸਿਰਫ ਅੱਠ ਸਾਲ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਭਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰ ਸੁਣੋ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਵੀ ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਹੋਵੇ। ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ ਕਿ ਐਸਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਐਨਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਇਸ ਬੇਮਤਲਬੇ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰ ਵਲ ਟਿਕ-ਟਿਕੀ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਪ ਸ਼ਰਧਾਪੂਰਵਕ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਭਾ ਵਿਚ ਲੈ ਆਓ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਮਸ਼ਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਦਿੰਦੇ ਪੁਸ਼ਪਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾ ਪਹਿਨਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਫੂਲ ਵਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਲੈ ਆਓ। ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਸ ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਦੇ ਉਚੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰ ਰਾਹੀਂ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਧਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰ ਵਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਰਿਸ਼ੀ ਕੌਣ ਹੋਇਆ ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਜੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸੋਟੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਪਉੜਸ਼ਾਲ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਉਹ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਖਿਲ-ਖਿਲਾ ਕੇ ਹੱਸਣ ਲੱਗੇ, ਅਸਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁੱਖ ਟੇਢਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸਣ ਲੱਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਦਾ ਮਾਣ ਭੰਗ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਤੇ ਸਰਾਪ ਨਾ ਦੇ ਦੇਵੇ ਪਰ ਖੁਦ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸਟਾਵਕਰ ਜੀ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਬਾਲ ਮੁਨੀ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ? ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਇਸ ਮੂਰਖ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਸਭਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਨਹੀਂ ਹਸਦਾ ਸੀ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਧੁਰੰਦਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੁਬੜਾ ਬਾਲਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕੁਝ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਫਿੱਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਮੂਰਖ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਸਭਾ ਵੀ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਰ ਦੀ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੂੰ ਐਨੀ ਘੱਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰਿਆਇਆ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਲੋਕ ਵੀ ਏਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਸ਼ੂ ਤੁਲ ਹੀ ਹਨ, ਕੀ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ ਤੇਰੇ ਤੋਂ? ਜੇ ਤੇਰੀ ਸਭਾ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸੇ ਹੋਂ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਕੁਬੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਅੱਠ-ਵਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਪੈਰ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ, ਰੱਖ ਕਿਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖਦਾ ਮੈਂ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਵਲਾਂ ਕਰਕੇ ਅਜੀਬ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਸਭਾ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਹੀਨ ਲੱਗੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਟੇਡਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਟੇਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਟੇਡਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੇ ਅਤੇ ਜਿਹਭਾ ਤਾਂ ਟੇਡੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਇਸ ਟੇਡੇ

ਸਰੀਰ ਨੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈਂ। ਮੇਰੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤਾਂ ਟੇਡੀ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਰਾਜਨ! ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਸਣ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਆਤਮਦਰਸ਼ੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਰਮ ਦਰਸ਼ੀ ਹਨ।" ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਚੰਦਨ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਚਾ ਬੋਲ ਕੇ ਕਰੋ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾਪੂਰਵਕ ਡੰਡਉਤ ਕੀਤੀ, ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕ੍ਰਿਤ-ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਆਪ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। "ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ?" ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਪੂਰਵ ਕੀਤੇ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ ਐਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਇਹ ਸੱਚਾ ਕਿ ਓਹ ਸੱਚਾ'? ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਐਡੇ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਤੂੰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਠ ਸਾਲ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਅਪਰਾਧ ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਲੱਜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਐਡੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਨਾ ਕਰ ਹੁੰਦਾ। ਤੂੰ ਗੁਪਤ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਗੁਪਤ ਹੀ ਉਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਤੈਸਾ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਵਾਸਤਵ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।' ਇਹ ਗੁਪਤ ਉਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਉਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸ਼ਾਂਤੀ ਉਦੈ ਹੋਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਤਰ ਦੇਵੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਲੱਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਠ ਵਰਸ਼ ਤੋਂ ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਪੜਦਾ ਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਬਲ ਨਾਲ ਜੋ ਨਿਰਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਪਏ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਸ਼ਤਰੂ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਸ਼ਤਰੂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਕਰੜੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਨਗਨ ਪੈਰ, ਨਗਨ ਸਰੀਰ, ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਟੀ, ਕਪੜਾ, ਜੁੱਤੀ, ਛੱਤਰੀ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਭੁੱਖਾ-ਪਿਆਸਾ, ਕਰੜੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਜੋ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਥਿਆ ਪਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਵੇਗ ਕਰਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਭਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਭੈ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਮੇਰਾ ਇਹ ਹਾਲ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਲੱਜਿਆ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ 'ਇਹ ਸੱਚਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਸੱਚਾ ਹੈ?' ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਸੁਪਨਾ ਤਾਂ ਝੂਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੂਝ ਸ਼ਕਤੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰਣੇਹੀਣ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਕਮਲਿਆਂ ਵਰਗਾ ਮਸਤਾਨਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਭਰਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿਤੇ ਉਹ ਸੱਚਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਹੇ ਰਾਜਨ! ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣ। ਤੂੰ ਅੱਠ, ਨੌਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਗੀਤਾ ਸੁਣਾਈ ਸੀ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਾਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ, ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਐਨੀ ਅਪਵਿਤਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਥੈਲਾ ਕਹਿ ਦੇਈਏ, ਉਹ ਵੀ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਅੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜ਼ਹਿਰਲੀ ਮੈਲ ਨਿਕਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੱਕ ਵਿਚੋਂ ਰੇਸ਼ਾ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਿੱਡ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਲਮੂਤਰ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮਹਾਂ ਦੁਰਗੰਧ ਭਰੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਅਤੇ ਗੰਦ ਮੰਦ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਐਸੀ ਅਸ਼ੁਧ ਦੇਹ ਨੂੰ ਇਹ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਐਨੀ ਮਲੀਨ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਤੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੱਠ ਕਰਿਆ ਅਤੇ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦਾ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਪੂਰਵਕ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ

ਦੀ ਇਹ ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਰੂਪੀ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਨਾ ਭੁੱਲ। ਤੂੰ ਹੱਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹਾਂ ਫੇਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂਗਾ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਹੱਠ ਛੱਡੋ, ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਵਾਂਗੇ।

ਸੋ ਰਾਜਨ! ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਸੁਪਨੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਤੂੰ ਪਾਗਲਾਂ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਤੇਰਾ ਸੰਕਟ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਕਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਵੇਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਸਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਵੇਗਾ, ਤੇਰਾ ਭਰਮ ਤੋੜੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸੁਪਨਾ ਦਿਖਾਇਆ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਜਾਣ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਤੈਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਦੁਖ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਐਉਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਸੂਲੀ ਮਿਲਣੀ ਸੀ ਪਰ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਕੰਡਾ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੋ ਭੋਗਣਾ ਸੀ ਉਹ ਭੋਗਿਆ ਗਿਆ, ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਲੇਖ ਕਦੇ ਮਿਟਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਰੇਖ ਵਿਚ ਮੇਖ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੱਚੇ ਹੋ ਗਏ, ਜੋ ਤੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਭੋਗਣੇ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਗਿਆਨ ਭਰਪੂਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ। ਹੁਣ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਤੇਰੇ ਉਪਰੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦੂਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ। ਸੁਪਨਾ ਭੀ ਸੁਪਨਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਜੋ ਤੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ –

ਜੈਸਾ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਿ ਕਾ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ॥
ਅੰਗ – 808

ਦੂਸਰਾ ਹੋਰ ਥਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ –

ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੂਰਖਿ ਲਾਇਆ॥
ਬਿਸਰੇ ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ ਜਾਗਤ ਭਖਲਾਇਆ॥
ਅੰਗ – 707

ਸੋ ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਸੇਰ ਆਟਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਛੇਤੀ ਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਕ ਕੁਇੰਟਲ ਆਟਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖਾਧੇ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਨ! ਸੁਪਨਾ ਤਾਂ ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਹੀ। ਪਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨੋ ਗੁਣ – ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੋ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਸੁਪਨਾ ਹੈ –

ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ
ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ॥ ਅੰਗ – 920

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਭਰਮ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਪਨ ਅਤੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਿਥਿਆ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਭੋਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਿਥਿਆ-ਪਣ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਸੁਪਨਾ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੀ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਪਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਭਾਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਮਰਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਯਾਨਿ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਸ ਦੀ ਆਯੂ ਹੈ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਸਖੋਪਤੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਤੇ ਸੁਪਨ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਤੇ ਸੁਪਨਾ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਮਿਥਿਆ ਹਨ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਭਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਤਲਬ ਤੇ ਭਰਮ ਹੋਇਆ। ਤੂੰ ਠੰਢੇ ਪਲੰਘਾਂ ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ, ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਇਹ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਭਰਮ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜੀਵ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਕੱਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਐਨਾ ਦੁਖ ਭੋਗਣਾ ਪਿਆ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਕਟ ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਤੇਰਾ ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ।

'ਚਲਦਾ..........।'

ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ
ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ (ਅੰਗ-577)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥
ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ
ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ, ਗਰਮੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਆਪ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਂ। ਸਹਿਜ ਤਪ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪੁੰਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਖੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਹੈ -

ਕਲਿ ਮਹਿ ਏਹੋ ਪੁੰਨੁ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਹਿ ॥ ਅੰਗ-੯੬੨

ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਾਂ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਬਾਤ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

ਥਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨਾ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ ॥
ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ॥
ਅੰਗ- ੪

ਕਦੋਂ ਕੁ ਤੋਂ ਬਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਐ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੂਰਖ ਨੇ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਮਿਣਦੇ ਨੇ। ਫਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਜੀ ਸੰਸਾਰ। ਚਾਹੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਣਾ ਲੈਣ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਸਮਝਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾਵਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਰਦੀਆਂ ਕੀ ਨੇ ਇਹ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਐਸੀਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆਂ ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ
ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ।
ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ ॥
ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥
ਅੰਗ- ੧੫੬

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੭੬

ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਸਾਡਾ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਦੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੋਚਿਆ ਕਰੋ ਕਿ ਹੈਂ! ਆਹ ਗੰਡ-ਗੰਡੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੂਨੀਆਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਵੀ ਘੁੰਮੇ ਹਾਂ। ਸੱਪਾਂ, ਚੂਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੂਨੀਆਂ 'ਚ ਘੁੰਮੇ ਹਾਂ। ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀਆਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨੀਆਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੀਂ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਆਦਿ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਹੋਇਐ। ਚਾਰ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਐਸੇ ਪੱਥਰ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਨ ਹੈ, ਵਧਦੇ ਨੇ ਉਹ, ਫੁਲਦੇ ਨੇ। 24 ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ, ਦਰਖ਼ਤ, ਬੇਅੰਤ ਛੋਟੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ, ਇਹਦੀਆਂ ਵੀ ਬੜੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਤੂੰ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ। ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਐਸੇ ਪੰਛੀ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਤੂੰ ਫੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਡਦਾ ਰਿਹੈਂ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਪਿੰਜਰਿਆਂ 'ਚ ਬੈਠਾ ਗੰਗੂ ਰਾਮ ਵੀ ਬਣਿਐਂ। ਗੰਗਾ ਰਾਮ, ਬੋਲ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹੈਂ। ਕਦੇ ਸੱਪ ਬਣਿਐ, ਪਟਾਰੀਆਂ 'ਚ ਪਾਇਐ ਬੰਗਾਲਿਆਂ ਨੇ। ਨਿਉਲਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਾਇਐ। ਕਦੇ ਰਿੱਛ ਵੀ ਬਣਿਐਂ, ਬਾਂਦਰ ਵੀ ਬਣਿਐਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਨਾ ਮੰਨਣ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਉੱਲੂ ਕਹੇ ਕਿ ਸੂਰਜ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਉਹਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਹਟਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਉਪਰ ਨੂੰ ਵੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ

ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਗਿਰਦਾ ਥੱਲੇ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਐਸੀ ਬਾਤ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੈ, ਕਦੇ ਤੂੰ ਹਲਟ ਦੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਵਾਂਗਣ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪੈਂਦੈ। 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ 'ਚ ਗੇੜੇ ਕੱਢਦੈਂ। ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਬਣਦਾ ਫਿਰਦੈਂ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਚੌਰ ਬਰਦਾਰ ਸੀ। ਕਈ ਨਾਮ ਉਸ ਦੇ ਦਸਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੌਰ ਬਰਦਾਰ ਭਾਈ ਕੀਰਤੀਆ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ। ਇਕ ਮਦਾਰੀ ਰਿੱਛ ਲਈਂ ਜਾਂਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਜੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਸੀਗੇ। ਮਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਡਾਂ 'ਚ ਬੈਠ ਜਾਵੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆ ਨੇ। ਪਹਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਮੱਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀਆ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਤੀਸਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਸਤਕਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਰ ਸਕਦਾ-

ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕੰਮ ਕਰੇਨ।
ਮੱਤ ਮਾਰਨ, ਹੱਡ ਗਾਲ੍ਹਣ, ਭਜਨ ਕਰਨ ਨਾ ਦੇਣ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦਸਵੰਧ ਤਾਂ ਉਹ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸੀਗੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਆਪ 70% ਰੱਖ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਾਂ 80%। ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਐਸਾ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਆਮਦਨ ਘਟ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਹੀ ਆਇਐ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਸੰਦ ਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਰਾਹ 'ਚ। ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਸੋ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਭਜਨ ਕਰਦੈ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੈ, ਉਹ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਨ ਗੁਰੂ ਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਧਾਨ ਦੇ -

ਏਕੁ ਕਬੀਰਾ ਨਾ ਮੁਸੈ ਜਿਨਿ ਕੀਨੀ ਬਾਰਹ ਬਾਟ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਜਿਹੜਾ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਇਹਦੇ 'ਚੋਂ ਲੈ ਲਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਹਿੱਸੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚ ਪਾਵੇ। ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੇ ਬਹੁਤਾ ਆਉਂਦੈ ਤਾਂ ਲਾਲਚ ਨਾ ਕਰੇ, ਨਿਰਬਾਹ ਮਾਤਰ ਹੀ ਰੱਖੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਵੱਧ ਨਾ ਲਵੇ। ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਤਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ।

ਸੋ ਇਹ ਮਸੰਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਸਤਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਐ, ਸ਼ਸਤਰ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੈ। ਉਹ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ 'ਚ ਦੇਖੀ ਸੀ। ਨਾਸਤਕ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਸੀ। ਸੋ ਮਸੰਦ ਹਾਜ਼ਰ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਔਹ ਰਿੱਛ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ। ਮਦਾਰੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੀ ਕਰਨ ਜਾਣਦੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਜੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਦਿਖਾ ਤਾਂ।

ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਫੇਰ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਂ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣਗੀਆਂ, ਕੀ ਕਹਿਣਗੀਆਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੀ।

ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਚੁੱਪ ਕਰੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਪੂਜਾ ਨੇ ਖਰਾਬ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮਦਾਰੀ ਰਿੱਛ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਕਦੇ ਉਸ ਨਾਲ ਘੁਲਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਢਹਿੰਦੈ, ਕਦੇ ਢਾਹੁੰਦੈ। ਹਾਸਾ ਪਿਆ ਹੋਇਐ ਬਹੁਤ। ਹਾਸ ਰਸ ਸੰਗਤ 'ਤੇ ਛਾਇਆ ਹੋਇਐ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਚੌਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਭਾਈ ਕੀਰਤੀਆ, ਉਹ ਵੀ ਹੱਸ ਰਿਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਕੀਰਤੀਆ! ਤੂੰ ਨਾ ਹੱਸ। ਹੋਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਸ ਲੈਣ ਦੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੱਸਾਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੈ ਇਹ।

ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਖਾਧਾ ਉਸ ਨੇ। ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਮੇਰਾ ਬਾਪ ਦਸ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੌਰ ਬਰਦਾਰ ਰਿਹੈ। ਏਧਰੋਂ ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ, ਚੌਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਗੱਲ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀ ਫਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਣ

ਗਿਆ ਰਿੱਛ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਬਣਾਓਂਗੇ ਬਾਂਦਰ? ਸਾਰੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੁਰਾ ਮੰਨਿਆ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ, ਖੁੱਲੀਓ ਸਭਾ 'ਚ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ।ਜੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਰਿੱਛ ਬਣਨੈਂ, ਫੇਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਹੈ ਭਾਈ, ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਰਿੱਛ ਵੇਚਣੈ? ਮੁੱਲ ਕਰ ਲਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿਤੇ ਤੇ ਰਿੱਛ ਲੈ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਚਾਹੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵੇਚ ਦੇ, ਚਾਹੇ ਤੂੰ ਔਖਾ ਹੋ ਕੇ ਵੇਚ ਦੇ। ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਲਈਂ ਜਾਨੈਂ ਤੂੰ? ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਡੁੱਬਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਬਚਾਉਣਾ ਸਾਡੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਹੋਵੇ।

ਮਦਾਰੀ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਮੰਗੇ ਨੇ। ਹੋਰ ਮੰਗਣੇ ਸੀ ਮੈਂ। ਅਖੀਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਰਿੱਛ ਲੈ ਲਿਆ, ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਹ। ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਦੇਗ ਸੀ। ਦੇਗ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਛਾਂਦਾ ਲਿਆ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਛਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਉਸ ਰਿੱਛ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰਖਾ ਦਿਤਾ। ਉਹਨੇ ਖਾ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਸ਼ੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ, ਦੜੰਮ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਗਿਰ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀਰਤੀਆ ਦੇਖ ਤਾਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕੌਣ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਹੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਗੁੱਸੇ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ? ਪੁੱਛ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ? ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਰਿੱਛ ਕਿਉਂ ਬਣ ਗਿਆ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ, ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭੋਰਾ ਕੁ ਵੀ ਜੇ ਇਹ ਗਲਤੀ ਖਾ ਜਾਏ ਨਾ ਸੇਵਾ 'ਚ, ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਗਲਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਫੇਰ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਹਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲ ਗਈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਅਭਿਮਾਨ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਨੇੜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮੈਂ ਹੀ ਚੌਰ ਕਰਦਾਂ। ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੈਸਾ ਟਕਾ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦਾਂ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿੱਕਾ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਦਸਵੰਧ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਗੱਡਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹੈ। ਮਨ 'ਚ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਗੀ ਤੇ ਨਾਲ ਗੱਡਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਾਣੀ ਉਹਨੇ ਕੱਛ 'ਚ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਬਾਂਹ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਾਸਤੇ ਹੱਥ ਕੱਢ ਦਿਤੇ। ਦਾੜ੍ਹਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਧੂੜ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਪੈਰ ਭਰੇ ਪਏ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਗਿਲਾਨੀ ਆਈ ਕਿ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮੰਗਦੈ। ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਉਹ ਥਾਂ ਹੀ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਉੱਠ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਇਧਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬਲਦ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੁਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਉਹ ਫੇਰ ਓਧਰ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਕਿ ਰਿੱਛ ਜਿਹਾ ਟਿਕ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦਾ। ਉਹਨੇ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗਿਆ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਮੁਖ 'ਚ ਪਾਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਿਆਰਿਆ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿੱਛ ਵਾਂਗਣ ਟੱਪਦਾ ਪਰ ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਟਪਦੈਂ। ਤੂੰ ਰਿੱਛ ਬਣੇਂਗਾ।

ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਆ ਗਈ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈ ਇਹ ਅਣਥਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰਾ ਹੋਣੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸੀ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖ। ਮਨ 'ਚ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਿੱਛ ਬਣੂੰਗਾ ਹੀ।

ਗੁਰੂ ਨੌਂਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਫਲ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਫਲ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਪਰ -

ਮਤਿ ਥੋੜੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ ॥ *ਅੰਗ- ੪੬੮*

ਕਈ ਵਾਰੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮੱਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਕਤਰੀ ਸਾਰੀ ਗਵਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੱਸ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਭਾਈ ਧੰਨੇ ਨੇ

ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਰਿੱਛ ਬਣੇਂਗਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਬਣੇਂਗਾ ਹੀ ਤੂੰ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ, ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਹੋਂ ਤੇ ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਅਣਗੋਲਿਆ ਜਿਹਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਸਦਾ ਪੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋਂ। ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਂ ਕਿ ਤੂੰ ਰਿੱਛ ਹੀ ਬਣੇਂਗਾ? ਆਪ ਉਹਦਾ ਬਚਨ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਮੇਰੇ 'ਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਭਗਤ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਨਾ ਛੁਟਦੀ।

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ ॥
ਏਕ ਸਮੈ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ
ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੋ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੫੩

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ! ਉਹ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੈ। ਜਿਹਦਾ ਹਰ ਸਵਾਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੰਘਦੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਦਾ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਜਿਨ੍ਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੇਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੭

ਦੂਸਰਾ ਤੂੰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈਂ। ਜਿਹੜੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। ਗੁਰੂ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਦੇ ਉਤੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ,
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉਤੇ।

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੩

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਉਹ ਬਚਨ ਉਹਨੇ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਹੀ ਆਖਿਆ ਸੀ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ?

ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਕ ਭੁੱਲ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੋ ਗਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੂਨੀਆਂ 'ਚ ਨਾ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਬਈ ਪਿਆਰਿਆ! ਰਿੱਛ ਤਾਂ ਬਣੇਂਗਾ ਜ਼ਰੂਰ। ਪਰ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ 'ਚ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਛੁਡਾ ਲਵਾਂਗੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਕੀਰਤੀਆ! ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ? ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਰਿੱਛ ਦੀ ਜੂਨੀ 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਖੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਛੁਡਾਇਆ। ਕਿਤੇ ਘੋਗੜ ਬਣਿਆ ਹੋਇਐ, ਕਿਤੇ ਕਾਉਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲ੍ਹਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਲ-ਭਾਲ ਕੇ, ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਕਲਜੁਗ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਰਾਪ ਵਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗਲਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੂਨਾਂ 'ਚ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ 'ਚ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਪਾਪ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦੈ। ਮਨੁੱਖ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੈ, ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਜੂਨਾਂ 'ਚ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜੂਨ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਗਿਣੀ ਗਈ। ਦੇਵਤੇ ਤਾਂ ਲੋਚਦੇ ਨੇ -

ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ ॥
ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਸੋ ਉਹ ਦੇਹੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਹ ਜਨਮ ਤੇਰੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਅਸੀਂ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤਾ? ਗਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੈਗੇ, ਠੀਕ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਅਜੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਗਾ ਕੇ ਹੀ ਸਾਰ ਲਈਦੈ।

ਇਕ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਨੇ, ਮਰਦਾਨਾ ਏਧਰ ਉਧਰ ਟਹਿਲ ਰਿਹੈ। ਕੀ ਦੇਖਦੈ ਕਬਰਸਤਾਨ 'ਤੇ ਉਮਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਪੰਜ ਸਾਲ, ਸੱਤ ਸਾਲ, ਦਸ ਸਾਲ; ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੈ? ਇਹ ਉਮਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਇਥੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ; ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਮਰ 7-8 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੈਰਾਨ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੈ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਨਗਰ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ

ਛਕ ਆ, ਨਾਲੇ ਆਪਣਾ ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਆਈਂ।

ਸੋ ਮਰਦਾਨਾ ਉਥੇ ਜਾਂਦੈ, ਦੇਖਦੈ ਕਿ ਨਗਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੌ-ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਬਿਰਧ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਪਿੰਡ ਦਾ ਦੋਵੀਂ ਥਾਈਂ ਬੈਠਣ ਨੂੰ, ਥਾਉਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਐ। ਆਏ ਗਏ ਅਤਿੱਥੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਐਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਆਪਣਾ ਪਰੀਚਾ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ? ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਠਾਏ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਹੋਂ। ਕਬਰਸਤਾਨ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਨੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ, ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਤਾਂ ਉਮਰ ਬੜੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਸਾਡੇ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੀਰ ਪ੍ਰਸਤ ਹਾਂ, ਪੀਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਵਾਲੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਬੇਮੁਰਸ਼ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਰਿਵਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੁੰਨ ਤੇ ਪਾਪ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਪੰਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਕ ਡਾਇਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਕਰੇ, ਜਿੰਨਾ ਇਹ ਭਜਨ ਕਰੇ, ਕੋਈ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੈਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖ ਕੇ ਸੌਂਇਆ ਕਰੋ। ਇਹ ਰੀਤ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ 18 ਸਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦੈ ਸਾਡੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਕ ਵਹੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਲੈਜਰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੈ ਫੇਰ ਸਾਡੀ ਪੰਚਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਡਾਇਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਉਹਦਾ ਸਮਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਰਿਹੈ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਇਹਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬਰਬਾਦ ਕਰਿਐ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਟੋਟਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਜੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਸ ਸਾਲ, ਨੌ ਸਾਲ, ਅੱਠ ਸਾਲ ਉਹ ਅਸੀਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਉਮਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਲੰਘ ਗਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ –

ਉਮਰ ਓਹਾ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਦੇ
ਜੋ ਯਾਦ ਸਾਂਈ ਵਿਚ ਗੁਜਰੇ, ਪੈਂਦੀ ਮੁਜਰੇ।
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀ ਹੈ
ਇਸ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਹੁਜਰੇ, ਸੰਝ ਤੇ ਫਜਰੇ।
ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸੋ ਪਿਆਰਿਆ ਇਹ ਉਮਰ ਅਸੀਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

ਕਦੇ ਸੋਚ ਕੇ ਦੇਖੋ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੀ, ਪੰਜ ਸਾਲ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਕੱਢ ਦਿਓ, ਪੰਜ ਸਾਲ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੇ ਰੋਜ਼ ਜੇ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਨਾਮ ਜਪਦੈ, ਨਿਤਨੇਮ ਜਪਦੈ ਢਾਈ ਘੰਟੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਢਾਈ ਘੰਟੇ 'ਚੋਂ 10 ਮਿੰਟ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ 5 ਮਿੰਟ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ 2 ਮਿੰਟ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹਦੇ 20 ਮਿੰਟ ਵੀ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਕੀ ਸਮਾਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ? ਬਾਕੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਿਆਂ 'ਚ, ਮਨ ਨੇ ਮਾਰੀਆਂ ਛਾਲਾਂ। ਪੰਜ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਨਠਾਈ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ –

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ ॥
ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥ *ਅੰਗ- ੨੯੫*

ਇਹ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਲੇਖੇ 'ਚ ਪੈਂਦੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦਮ ਪੁੱਟਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਜਦੋਂ ਪੁੱਟਿਆ।

ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ। ਨਵਾਬ ਨਰਾਜ਼ ਹੁੰਦੈ, ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਨਵਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਆਏ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ, ਮੈਂ ਕਿਸ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਨੂੰ ਲਗਦੈ।

ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਕੰਧਾਰ 'ਚ ਘੋੜੇ ਛਾਂਟਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਵਛੇਰੀ ਮੋੜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਖੂਹ ਵਿਚ ਨਾ ਗਿਰ ਜਾਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਕਦ ਸੀਗੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਨਮਾਜ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਨਮਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਚਿੱਤ

ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ। ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਸਭ ਕੁਛ, ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣੀ। ਤਾਂ, ਤਾਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਲੇਖੇ 'ਚ। ਦੇਖੋ, ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਮਝ ਕੇ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਲੇਖੇ 'ਚ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੈਂਦੈ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਮਨ ਏਧਰ-ਉਧਰ ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦੈ। ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਕਦੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਐ? ਕਿੰਨਾ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਰੋੜ ਜਿਹੇ ਖੜ੍ਹਕਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਗੜ੍ਹਵੀ 'ਚ ਪਾ ਕੇ। ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਕਿਤੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿ ਜਾਈਏ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਨਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ। ਚਿੱਤ ਵੀ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦੈ?

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਸੌਦਾਗਰ ਕਾਫਲਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹੈ, ਇਰਾਨ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਬੀਬੀ ਹੈ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਮਜਨੂੰ ਨੂੰ, ਲੈਲਾ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਮਜਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਵੀਰਾਨ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਉਥੇ ਉਹ ਕਾਫਲਾ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੇਧਿਆਨੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਈ। ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਫਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਜਨੂੰ ਦੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਅੱਗੇ ਦੀ ਲੰਘੀ, ਇਹ ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਹਟੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਮੀਰ ਬੱਚੀ ਸੀ ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ। ਮੁਕਦਮਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨਮਾਜ਼ ਕਜ਼ਾ (ਖੰਡਤ) ਕਰ ਦਿਤੀ ਇਸ ਲੜਕੀ ਨੇ। ਕਾਜ਼ੀ ਬੜਾ ਈਮਾਨਦਾਰ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਐ ਲੜਕੀ! ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਕਜ਼ਾ ਕਰੀ ਹੈ?

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਦੇਖੋ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਦੇਖੋ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਉਹਦਾ ਪਿਆਰ ਮੇਰੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ 'ਚ ਐਨਾ ਸਮਾਅ ਗਿਐ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤਕ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਲੰਘ ਗਈ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਦੀ, ਕਿੱਥੇ ਸੀਗੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਮੈਂ ਐਨੀ ਖਿਆਲ ਦੇ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਦੁਆ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਚਿੱਤ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਮੂਹਰੇ ਦੀ ਲੰਘੀਂ ਜਾਨੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸੀ ਜਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।

ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਾਫ਼ਲੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਕ ਸੁਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ ਬਾਤ।

ਸੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਲੱਗ ਜਾਈਏ ਗਿਣਨ, ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਐਵਰੇਜ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਪੂਰੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੱਤ ਸਾਲ ਬਣਦੇ ਨੇ। ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਓ। ਸੱਤ ਸਾਲ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਗਿਣੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਜੇ ਪੂਰੇ ਚਿੱਤ ਦੇ ਨਾਲ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਖੰਡਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਸੋ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਓਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰੇ-

ਉਮਰ ਓਹਾ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਦੇ
ਜੋ ਯਾਦ ਸਾਂਈ ਵਿਚ ਗੁਜਰੇ, ਪੈਂਦੀ ਮੁਜਰੇ।
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀ ਹੈ
ਇਸ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਹੁਜਰੇ, ਸੰਝ ਤੇ ਫਜਰੇ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਲੇਖੇ ਦੀ ਬਾਤ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਘੁੰਮ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਾ ਲਓ ਜੀ,
ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ।

ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਲੇਖੇ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ
ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥ *ਅੰਗ - ੬੯੪*

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜੀਵਨ। ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਡਾ ਜਨਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹੋਰ ਲੇਖਿਆਂ 'ਚ ਲਗ ਰਿਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਸਾਡਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਹ ਜਨਮ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਸਫਲਤਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ -

ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਥਾਟੀ ॥
ਜਾਨੁ ਸਤਿ ਕਰਿ ਹੋਇਗੀ ਮਾਟੀ ॥ *ਅੰਗ- ੩੭੪*

ਬਹੁਤ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਅੰਗ ਜਿਹੜਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਦੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ seed drill (ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਦੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਫਾਲਾ

ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ। ਖੇਤ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ 30-40 ਏਕੜ ਦਾ। ਇਕ ਫਾਲੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਟਰੈਕਰ ਨਠਾਈ ਜਾਏ, ਬੀਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਕ ਨੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਨਾਲੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਚਿਰ 'ਚ ਬੀਜ ਲੈਂਦੈ। ਆਹੀ ਹਾਲ ਇਹਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ ਤੇ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦਿਤੇ ਨੇ। ਇਹ ਜੇ ਮਨ ਸਾਥ ਦੇ ਦੇਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਇੰਦਰੇ ਨੇ ਮਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੇ। ਜੇ ਮਨ ਸਾਥ ਦੇ ਦੇਵੇ ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਬਣ ਜਾਂਦੈ -

ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥
ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ
ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥ *ਅੰਗ- ੩੪੨*

ਮਨ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਜੇ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਵੇ, ਅੰਦਰ ਵੈਰਾਗ ਆ ਜਾਵੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਵਿਚਾਰ ਆ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਇਹ ਮਨ ਇਹਨਾਂ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਸਫਲ ਕਰ ਲੈਂਦੈ। ਜੇ ਨਾ ਮਨ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪੈਂਦੈ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆ ਤਾਂ ਗਏ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਾਮਾ ਵੀ ਧਾਰ ਲਿਆ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਵਣ ਨੂੰ ਜਗ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਨੇ,
ਬਿਨ ਬੁਝੇ ਪਸੁ ਢੋਰ।

ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਪਸੁ ਢੋਰ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਾ ਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ ॥
ਅੰਗ- ੨੫੧

ਜੇ ਤਾਂ ਬੁੱਝ ਲਿਆ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੈ। ਜੇ ਗੱਲ ਬੁੱਝੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਸ਼ੂ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਢੋਰ ਹੈ -

ਮਾਨੁਖੁ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਬਿਰਥਾ ਆਇਆ ॥ *ਅੰਗ- ੭੧੨*

ਉਹਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਬੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਆਇਆਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ -

ਅਨਿਕ ਸਾਜ ਸੀਗਾਰ ਬਹੁ ਕਰਤਾ
ਜਿਉ ਮਿਰਤਕੁ ਓਢਾਇਆ ॥ਰਹਾਉ ॥
ਧਾਇ ਧਾਇ ਕ੍ਰਿਪਨ ਸ੍ਰਮੁ ਕੀਨੋ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰੀ ਹੈ ਮਾਇਆ ॥
ਦਾਨੁ ਪੁੰਨੁ ਨਹੀ ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਕਿਤ ਹੀ ਕਾਜਿ ਨ ਆਇਆ ॥
ਅੰਗ- ੭੧੨

ਪੈਸੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗਿਆ ਰਿਹਾ ਦਿਨ ਰਾਤ-ਦਿਨ ਰਾਤ। ਨਾ ਦਾਨ ਕਰਿਆ, ਨਾ ਪੁੰਨ ਕਰਿਆ, ਨਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦਸੋ ਉਹਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ -

ਸਾਰੋ ਦਿਨਸੁ ਮਜੂਰੀ ਕਰਤਾ ਤੁਹੁ ਮੂਸਲਹਿ ਛਰਾਇਆ ॥
ਅੰਗ- ੭੧੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁੱਖ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ, ਚੌਲ ਕੱਢ ਲਏ, ਜਿਹੜਾ ਬਾਕੀ ਬਚਦੈ ਛਿਲਕਾ ਉਹਨੂੰ ਕੁੱਟੀ ਜਾਂਦੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣੈ ਕੁੱਛ?

ਖੇਦੁ ਭਇਓ ਬੇਗਾਰੀ ਨਿਆਈ ਘਰ ਕੈ ਕਾਮਿ ਨ ਆਇਆ॥
ਅੰਗ- ੭੧੨

ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਬਣਿਆ, ਨਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾਇਆ, ਥਕੇਵਾਂ ਪੱਲੇ ਪਾ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁੱਝਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਬੁੱਝ ਜਾਵੇ, ਇਹਦੇ ਸਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਅੰਗ ਨੇ ਇਹ ਇਹਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਗਈ। ਦਰਖਤਾਂ ਵਿਚੀਂ ਹੋਈ, ਦਰਖਤਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੱਥਰਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀ, ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀ ਦੇਖਦੈ ਕਿ ਬਘਿਆੜ ਹੈ, ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਮੁਰਦਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ, ਆ ਕੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ। ਉਹ ਬਘਿਆੜ ਬੜੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਜਾ ਕੇ ਮੁਰਦੇ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸੁੰਘਿਆ। ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਿਆ। ਲੱਕਾ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਫੇਰ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੱਥਾ ਸੁੰਘਿਆ, ਬਾਕੀ ਹੱਥ ਸੁੰਘੇ, ਸਰੀਰ ਸੁੰਘਿਆ, ਪੈਰ ਸੁੰਘੇ ਤੇ ਸਿਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਹ ਕੌਤਕ ਮੇਰੇ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਭੁੱਖਾ ਬਘਿਆੜ ਆਇਐ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੰਦਾ ਮਰਿਆ ਪਿਐ, ਇਸ ਨੇ ਖਾਧਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?

ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਛ ਲੈ।

ਬਲ ਦੇ ਦਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨੇ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਥਾਂ ਹੈ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਿਥੇ ਸਰਬ-ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰਹਿੰਦੈ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਹਰੇਕ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝ ਸਕਦੈ ਬੰਦਾ। ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ 'ਚ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ, ਟੈਲੀਪੈਥੀ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ

ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਅੰਦਰ ਹੀ ਭਾਵ ਆਈ ਜਾਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਭਾਵ ਜਾਈ ਜਾਣੇ। ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ। ਇਹ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਨ ਖਿੰਡਿਆ, ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਮਰਦਾਨਾ ਪੁੱਛਦੈ, ਬਘਿਆੜ ਤੋਂ।

ਉਹ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੈ ਕਿ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਰਿਐ, ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀ ਹੈ ਤੇ ਕੰਮ ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਭੁੱਖ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਆਇਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁੰਘਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮਨਮੁੱਖ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਬੇਮੁਖ ਬੰਦੈ, ਨਾਸਤਕ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਸਰੀਰ ਮਹਾਂ-ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ ਮੈਂ ਆਇਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਨੇ ਕਦੇ ਮਸਤਕ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਿਵਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਕਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹੋਣ, ਕਦੇ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ। ਆਦਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਐਸਾ ਬੰਦਾ ਜਿਹਨੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨੇਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਸਾਰਾ ਬੁਰਿਆਈ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਐ। ਰੋਮ-ਰੋਮ ਭਰਿਆ ਪਿਐ ਇਹਦਾ ਗੰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਿਐ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅੱਗੇ ਹੀ ਮੇਰੀ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ ਐਸੇ ਮਾੜੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਲਿਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਏ, ਕਿਹੜਾ-ਕਿਹੜਾ ਪਾਪ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਲਗ ਜਾਏ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੂੜ ਭਏ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਤੇ
ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਨਿਤ ਫਾਥਾ ॥
ਤਿਨ ਸਾਧੂ ਚਰਣ ਨ ਸੇਵੇ ਕਬਹੂ ਤਿਨ ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਅਕਾਥਾ ॥
ਅੰਗ- ੬੯੬

ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ ਸਬਦੁ ਨ ਵੀਚਾਰਹਿ
ਇਹੁ ਮਨਮੁਖ ਕਾ ਆਚਾਰੁ ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਨਮੁ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾਇਆ
ਨਾਨਕ ਜਮੁ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਖੁਆਰ ॥ *ਅੰਗ- ੫੦੮*

ਇਹ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਨਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨੇ। ਸਗੋਂ ਲਾਗਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੁੰਦੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਮਾਉਣਾ ਤੇ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਸੋ ਇਹ ਆਚਾਰ ਹੈ ਉਸਦਾ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨੀ ਨ ਸੇਵਿਓ ਸਬਦਿ ਨ ਕੀਤੋ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਅੰਗ- ੮੮

ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਰ ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪੱਧਰ ਹੈ ਅੰਦਰਲਾ ਸੋਝੀ ਦਾ -

ਓਇ ਮਾਣਸ ਜੂਨਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਪਸੂ ਢੋਰ ਗਾਵਾਰ ॥
ਓਨਾ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਨ ਧਿਆਨੁ ਹੈ
ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਪਿਆਰੁ ॥
ਮਨਮੁਖ ਮੁਏ ਵਿਕਾਰ ਮਹਿ ਮਰਿ ਜਮਹਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੧੮

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਮੈਂ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਮੁੜ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਗਵਾ ਲਿਆ ਤੇ ਐਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਬੜੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਲੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਫਿਰਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ,
ਤੈਨੂੰ ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ ਮਿਲ ਗਈ।

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ ॥
ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ ॥
ਅੰਗ- ੬੩੧

ਕਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ *ਅੰਗ- ੧੨*

ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੈਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਾਮਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮਿਲਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣੈ, ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ ਹੈ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟਿਆ? ਇਹ ਆਪੇ ਹੀ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਕਿੱਥੇ ਜਿਹਨੂੰ ਮਿਲਣੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ -

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥

ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥ ੧ ॥
ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥
ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥੨ ॥
ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ ॥
ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥
ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ ॥੩॥
ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਐਨੀ ਉੱਤਮ ਦੇਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੯੫੪
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੯੪੭

ਦੇਵਤਾ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੋਚਦੇ ਨੇ? ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਅਰਬਾਂ ਤੇ ਖਰਬਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਹੈ। ਫੇਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੋਚਦੇ ਨੇ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮਨੁੱਖ ਦੇਖ ਸਕਦੈ। ਇਹਨੂੰ ਐਸੀ ਅੱਖ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਵੇ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਕੋਲ ਉਹ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਬੜਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਐ ਕਿ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ। ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਆਦਿ ਨੇ -

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥
ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥
ਅੰਗ- ੭

ਅਸਚਰਜ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆ ਸਕਦੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਾਂਗੋ-ਉਪਾਂਗ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਂ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇਖ ਸਕਦੈ। ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦੈ। ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਓ ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹ 'ਤੇ।
ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਸਿਆ।

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਈਤਹਿ ਊਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੪੦੭

ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ। ਅੱਖ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਾਡੀ ਸੀਗੀ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਲੈ, ਤੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਮੋਤੀਆ ਬਿੰਦ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਕੋਈ ਨਾਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਜੋਤੀ ਹੈ ਤੂੰ ਸਹੀ ਦੇਖਦੈਂ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਇਹ ਅੱਖ ਤਾਂ ਸੀਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਕ ਅੱਖ ਹੋਰ ਦਿਖਾ ਦਿਤੀ -

ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥
ਅੰਗ- ੫੭੭

ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਹੈ ਇਹ ਅੱਖ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਕ ਤੀਸਰਾ ਤਿਲ ਹੈ, ਅੱਖ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਅੱਖ ਹੀ ਕਹਿ ਲਓ, ਉਹ ਗੁਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਦਿੱਬਯ ਅੱਖ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਇਸ ਅੱਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ, ਉਹ ਦਿੱਬਯ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦਿਸਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਦਿੱਬਯ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਵੇ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵੀ ਦਿਸਦੈ, ਐਸੀ ਤੇਜ਼ ਅੱਖ ਹੈ ਉਹ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਈ ਹੋਈ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਭਾਈ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਂ ਇਹਨੂੰ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਸ਼ਿਵ ਨੇਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਹਨੂੰ। ਤੀਸਰਾ ਤਿਲ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ ਨੇਤਰ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਠੀਕ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਅਰ ਉਹ ਹੈ ਕਿਥੇ ਕੁ? ਉਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਖੋਜ ਕਰੀਏ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੌਂਕ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਹਾਂ ਇਥੇ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਗੇਟ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਅੰਦਰਲੇ ਬੰਦ ਪਏ ਨੇ। ਅੰਦਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਾਹਰ ਹੀ ਝਾਕੀ ਜਾਂਦੈ -

ਅੱਖੀਆਂ ਵੇਖਿ ਨ ਰਜੀਆਂ ਬਹੁ ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ।

ਨਾ ਕੰਨ ਰੱਜੇ ਨੇ ਰੋਵਣ ਤੇ ਹਾਸੇ ਸੁਣ ਕੇ। ਨਾ ਰਸਨਾ ਰੱਜੀ ਹੈ ਸਵਾਦ ਲੈ-ਲੈ ਕੇ, ਨਾ ਨੱਕ ਰੱਜਿਐ ਵਾਸਨਾ ਲੈ-ਲੈ ਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਚਲਦੈ ਇਹ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਹਰ। ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਂਦਾ ਹੀ

(ਪੰਨਾ 18 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾਂ, ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੈ, ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਮੰਤਰ ਦੇ ਬਲ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਰੁਕੇ ਪਏ ਨੇ ਕਿ ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾਂ, ਐਨੇ ਅੰਗ (ਪੱਤਰੇ) ਰੋਜ਼ ਕਰਦਾਂ। ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਫਲ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਤੈਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਜਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਤੇਰੀ ਸੁਰਤ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗੀ, ਬਾਹਰ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇਂਗਾ–

ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਜੁ ਕਾਮਨਿ ਭੂਲੀ ਬਸਤੁ ਅਨੂਪ ਨ ਪਾਈ ॥
ਅੰਗ- ੩੩੯

ਤੈਨੂੰ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਣੀ। ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਣੀ, ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ। ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇਂਗਾ। ਨਾ ਤੂੰ ਕੋਈ ਯਤਨ ਕਰਦੈਂ। ਨਾ ਤੇਰੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ। ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਨੂਪ ਜਿਹਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਚੀਜ਼ ਪਈ ਹੈ। ਉਹ ਕੀ ਹੈ?

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਫੇਰ –

ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ ॥ ਅੰਗ- ੬੬੧

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਦਿਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦੈ ਸਾਰੇ। ਜਿਹਨੇ ਰਚਨਾ ਕਰੀ ਹੈ, ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਕਿੰਨਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ ਬੈਠੇ ਵਸਿਸ਼ਟ ਆਦਿ। ਵਿਚਾਰ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆ ਗਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ, ਉੱਚਾ ਆਸਣ ਦਿਤਾ। ਬਿਠਾਇਆ ਉਹਦੇ ਉਤੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋਂ! ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਹੈ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ? ਆਪ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਲਾਈਂ ਰਖਦੇ ਹੋਂ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਕਿੰਨਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਜਾਣਦੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹੋ। ਪਰ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਥੇ ਕਹਾਂਗੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਹੋਰ ਹੈ।

ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਤ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ ॥ ਅੰਗ- ੫

'ਚਲਦਾ..............।'

ਜਾਏਗਾ। ਸਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁੱਲ ਦੇ ਕੁੱਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਤਿੰਨ ਬਚਣਗੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਬੁਰਾ ਦੇਖਿਐ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣੈ। ਛੋਟੇ-ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ 'ਚ ਚਿਣਦੇ ਦੇਖਿਐ ਮਹਾਰਾਜ?

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਸਭ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦਿਓ। ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਭੇਜ ਦਿਓ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ। ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਰਾਜ ਸੁਤੰਤਰ ਨੇ ਉਥੇ ਭੇਜ ਦਿਓ। ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਬਚਾ ਲਓ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਇਵੇਂ ਹੈ, ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹਾਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੋ। ਉਪਰ ਚੜ੍ਹੋ, ਅਗਾਹਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਮਾਂ। ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ। ਆਦਰ ਮਿਲ ਰਿਹੈ, ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲ ਰਿਹੈ, ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਯਾਨਿ ਉਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਬੜਾ ਕੁਛ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ –

ਤਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਨਾਉ ਨਵ ਨਿਧਿ
ਤਿਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੯੨੨

ਐਨੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਨੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਖੁਸ਼ਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ। ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਕੋਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਭੁੱਲ ਗਈ ਪਿਆਰਿਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ –

ਧਾਰਨਾ – ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਜੁ ਕਾਮਨਿ ਭੂਲੀ
ਬਸਤੁ ਅਨੂਪ ਨ ਪਾਈ ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਗੰਧਲੇ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਅੰਦਰ ਜਾਊ ਸੌਂ ਜਾਊ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਦਿਸਦੈ ਅੰਦਰ। ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰਲੇ ਨੈਣ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ।

'ਚਲਦਾ.......।'

ਬੁਨਨਾ ਤਨਨਾ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਬੀਰਾ......॥

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕਬੀਰ ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀ ਹੂੰ ਤੇ ਆਧ ॥
ਭਗਤਨ ਸੇਤੀ ਗੋਸਟੇ ਜੋ ਕੀਨੇ ਸੋ ਲਾਭ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੭੭

ਕਬੀਰ ਸਾਕਤੁ ਐਸਾ ਹੈ ਜੈਸੀ ਲਸਨ ਕੀ ਖਾਨਿ ॥
ਕੋਨੇ ਬੈਠੇ ਖਾਈਐ ਪਰਗਟ ਹੋਇ ਨਿਦਾਨਿ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦੂਰਹਿ ਜਾਈਐ ਭਾਗਿ ॥
ਬਾਸਨੁ ਕਾਰੋ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੭੧

ਕਬੀਰ ਮਾਰੀ ਮਰਉ ਕੁਸੰਗ ਕੀ ਕੇਲੇ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਬੇਰਿ ॥
ਉਹ ਝੂਲੈ ਉਹ ਚੀਰੀਐ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਹੇਰਿ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੯

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀਓ, ਖਿਆਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੋ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ - ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਦਾ ਇਹ ਇਲਾਕਾ, ਸੰਤ ਬੇਲਾ ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਸਤਿਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੀ ਰਾਤ, ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੈਂਤੀ ਹੈ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਡੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਫਲ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਿੰਨੀ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪ ਝੋਲੀ ਲੈ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਉਸ ਝੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬਰਕਤਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਰ 'ਤੇ -

ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੩੬

ਆਪਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ, ਪੀਰਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਇਹ ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਜਨਮ ਪਵਿੱਤਰ ਬਨਾਰਸ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੋਇਆ। ਬਹੁਤ ਅਦਭੁੱਤ ਕਥਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ -

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ ਤਿਨ੍ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥
ਅੰਗ- ੮੫੫

ਬਹੁਤ ਹੀ ਇਕ ਗਰੀਬ ਜੁਲਾਹਾ ਭਾਈ ਨੀਰਾ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨੀਮਾ ਓਲਾਦ ਵਾਸਤੇ ਤਰਸਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ-

ਪੁਤੀ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੩

ਪਰ ਝੋਲੀ 'ਚ ਖੈਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ ਤੇ ਅੱਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਭਗਤ ਜੀ ਦਾ ਐਸਾ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੀਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾਮ ਕਬੀਰ ਰੱਖਿਆ। ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ ਜੇਠ ਦੀ 15 ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ, ਉਸ ਰਾਤ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਇਹ ਮਨਮੋਹਣਾ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। 1455 ਸੰਮਤ ਦਾ ਉਹ ਦਿਨ, 1398 ਈਸਵੀ ਦੇ ਵਿਚ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ -

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਹੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥
ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥
ਅੰਗ - ੭੪੯

ਉਹ ਸਾਡੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵੀ ਇਕ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ -

ਜਿਸੁ ਨੀਚ ਕਉ ਕੋਈ ਨ ਜਾਨੈ ॥
ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਉਹੁ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ਮਾਨੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੮੬

ਜਿਹਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ, ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਐਸਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ -

ਮਨਿ ਚਾਉ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭ ਆਗਮੁ ਸੁਣਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੯੨੧

ਖੁਸ਼ੀ-ਖੇੜੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਈਏ।

ਉਸ ਬਨਾਰਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮਾਨੰਦ ਗੁਸਾਈਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਬੀਤਰਾਗ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਹਾਤਮਾ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਵਸਤੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੁਗਤੀ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਅਚਾਰੀਆ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦਾ ਮੰਤਰ ਹੈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦਾ ਅਸੂਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੌਖੇ ਜਿਹੇ ਤਾਂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁੰਨਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਵਾਜ

ਸੀ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਸੁੰਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਔਰਤ ਦਾ ਕੀ ਕਰੀਏ –

ਸੁੰਨਤਿ ਕੀਏ ਤੁਰਕੁ ਜੇ ਹੋਇਗਾ
ਅਉਰਤ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰੀਐ॥
ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਨਾਰਿ ਨ ਛੋਡੈ ਤਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਰਹੀਐ ॥
ਅੰਗ- ੪੭੭

ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਉਹ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਨੇਊ ਪਾਇਆ, ਨਾ ਸੁੰਨਤ ਕਰਾਈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿ ਦਿਤਾ –

ਹਿੰਦੂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਤੁਰਕੂ ਕਾਣਾ ॥
ਦੁਹਾਂ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਸਿਆਣਾ ॥ ਅੰਗ- ੮੭੫

ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਰਸਕ ਬੈਰਾਗੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਕਿਹੜਾ ਸੌਖਾ ਸੀ। ਐਨਾ ਜਲਾਲ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ। ਫੇਰ ਆਪ ਨੇ ਜੁਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ। ਗੰਗਾ 'ਤੇ ਨਾਹੁੰਣ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਾਂ ਜੁੜੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਰਾਤ ਦੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਰੈਣ ਸਬਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਚੰਦਰਮਾ ਜਦੋਂ ਚਮਕਦਾ ਹੈ ਤਾਰੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਗੁਸਾਈਂ ਗੰਗਾ ਨਾਹੁੰਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਜਿਥੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਲੰਮੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ ਹੈ। ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਠੋਕਰ ਵੱਜੀ ਤਾਂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਠ ਰਾਮ ਕੇ ਕਹੁ ਰਾਮ। ਸੋ ਮੰਤਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਆਪ ਨੂੰ, ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਆਪ ਨੇ –

ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਰਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥
ਅੰਗ- ੪੯੧

ਹੁਣ ਐਸਾ ਮੰਤਰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਵਸਤੂ ਜਿਹੜੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਸਾਰੇ ਦੁਖ, ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਕਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਮੰਤਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨ ਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪਰਪੱਕ ਹੋਇਆ।

ਸਵਾਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਧਿਆਨ ਆਪ ਧਰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਕਾਰ ਦੇ ਪੂਜਕ ਬਣ ਗਏ। ਇਹ ਤਾਂ –

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਕੀ
ਠਾਹਰ ਨੀਕੀ ਧਿਆਨ ਕਉ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੦੮

ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨਿਆ।

ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਪਰਸਉ ਸੰਤਨ ਕੀ
ਇਹੈ ਧਿਆਨਾ ਧਰਨਾ ॥ ਅੰਗ- ੫੩੧

ਐਨਾ ਧਿਆਨ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ –

ਕਬੀਰ ਚੰਦਨ ਕਾ ਬਿਰਵਾ ਭਲਾ ਬੇੜ੍ਹਿਓ ਢਾਕ ਪਲਾਸ ॥
ਓਇ ਭੀ ਚੰਦਨੁ ਹੋਇ ਰਹੇ ਬਸੇ ਜੁ ਚੰਦਨ ਪਾਸਿ ॥
ਅੰਗ – ੧੩੬੫

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੀਕ ਧਿਆਨ ਤੋਂ ਸੰਪਤ ਧਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ, ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਦੇ ਗੁਣ; ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ, ਦੂਜੀ ਬਨਸਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਕਬੀਰ ਬਾਂਸੁ ਬਡਾਈ ਬੂਡਿਆ ਇਉ ਮਤ ਡੂਬਹੁ ਕੋਇ ॥
ਚੰਦਨ ਕੈ ਨਿਕਟੇ ਬਸੈ ਬਾਂਸੁ ਸੁਗੰਧੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਕਬੀਰ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਚੂਕ ॥
ਅੰਧੇ ਏਕ ਨ ਲਾਗਈ ਜਿਉ ਬਾਂਸੁ ਬਜਾਈਐ ਫੂਕ ॥
ਅੰਗ – ੧੩੭੨

ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਦੀ ਝੋਲੀ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਐਨਾ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੁਕਟ ਪਹਿਨਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਮਾਲਾ ਪਹਿਨਾਉਣੀਆਂ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਹੁਣ ਜੇ ਮੁਕਟ ਉਤਾਰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਬੇਅਦਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਪਾਸਨਾ ਅਧੂਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਮਾਲਾ ਦੇ ਧਾਗੇ ਦੀ ਗੰਢ ਖੋਲ੍ਹ ਲਓ ਤੇ ਮੁਕਟ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਨਾ ਦਿਓ। ਕਿੱਡੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ –

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਭਇਆ ਜੈਸਾ ਗੰਗਾ ਨੀਰੁ ॥
ਪਾਛੈ ਲਾਗੋ ਹਰਿ ਫਿਰੈ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਕਬੀਰ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੭

ਗੰਗਾ ਦੇ ਨੀਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਲ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਉਨਮਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ, ਅੱਗੇ ਧਿਆਨ, ਅਹੰਗ੍ਰਹਿ ਧਿਆਨ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਜਿੱਥੇ –

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੩

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥
ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੨

ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੋਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਠਾ; ਹੁਣ ਐਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਕਿ -

ਜਬ ਲਗੁ ਤਾਗਾ ਬਾਹਉ ਬੇਹੀ ॥
ਤਬ ਲਗੁ ਬਿਸਰੈ ਰਾਮੁ ਸਨੇਹੀ ॥ ਅੰਗ- ੫੨੪

ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ, ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ -

ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਸਾ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹੁ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ ਕਾਹੇ ਧਾਵਹੁ ॥ ਅੰਗ- ੯੩੩

ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਹੁੰਦੈ, ਉਸ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤਾ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਰਸਤੇ 'ਚ ਚਲਣਾ ਹੁੰਦੈ।

ਭਗਤ ਜੀ, ਸਾਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਿੱਧਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਦਸਤਖਤ ਕਰਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੇ। ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ-

ਪੜਿਆ ਅਣਪੜਿਆ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੯੭

ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਪਰ -

ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ ॥
ਬੁਨਨਾ ਤਨਨਾ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਬੀਰਾ ॥
ਨੀਚ ਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ ਭਇਓ ਗੁਨੀਯ ਗਹੀਰਾ ॥
ਅੰਗ- ੪੮੭

ਤਨਨਾ ਬੁਨਨਾ ਸਭੁ ਤਜਿਓ ਹੈ ਕਬੀਰ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲਿਖਿ ਲੀਓ ਸਰੀਰ ॥ ਅੰਗ- ੫੨੪

ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ। ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਕਬੀਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮਾਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਲਗ ਗਈ ਕਿ -

ਜਬ ਕੀ ਮਾਲਾ ਲਈ ਨਿਪੂਤੇ ਤਬ ਤੇ ਸੁਖੁ ਨ ਭਇਓ ॥
ਅੰਗ- ੮੫੬

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਨਿਪੂਤਾ ਕਹਿੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕਾਰਜ ਵਿਗਾੜ ਦਿਤਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਚਲੋ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਬੀਰ ਕੀ ਮਾਈ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਰੋਵੈ ਕਬੀਰ ਕੀ ਮਾਈ ॥
ਏ ਬਾਰਿਕ ਕੈਸੇ ਜੀਵਹਿ ਰਘੁਰਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੫੨੪

ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ। ਫੇਰ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵੈਰਾਗਮਈ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਬੈਰਾਗ ਨ ਛੂਟਸਿ ਮਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੩੨੯

ਕਿਉਂਕਿ ਵੈਰਾਗ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹ ਮਾਇਆ, ਜਿਹੜੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚਲੋ ਵੈਦ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈਏ। ਵੈਦ ਨਬਜ਼ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਹਸਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਓ ਵੈਦ! ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ -

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥
ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥ ਅੰਗ- ੩੨੭

ਇਹ ਤਾਂ ਅਣੀਆਲੇ ਤੀਰ ਲੱਗੇ ਨੇ। ਜੇ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਣ ਬਾਣੀ ਦੇ -

ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ ॥
ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਛੇਕੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੭੪

ਐਸਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਬਾਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਅਣੀਆਲੇ ਤੀਰ ਵਾਂਗੂੰ ਕੰਮ ਕਰ ਗਿਆ।

ਵੈਦ ਜੀ ਵੀ ਨਬਜ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਇਹਦਾ ਵਿਗੜਿਆ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਜੇ ਵਿਗੜਿਆ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਹਸਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਜਿਸ ਤਨ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਜੋ ਕਾਜ਼ੀ, ਮੁਲਾਣੇ, ਪੁਜਾਰੀ ਜਮਾਤ ਸਾਰੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ।

ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਯੱਗ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਉਤਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ। ਭਗਤ ਜੀ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ।

ਕਬੀਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਯੱਗ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕੀਤੇ। ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ। ਕੁਦਰਤੀ ਐਸੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਸੁਲਤਾਨ ਲੋਧੀ ਬੜਾ ਕੱਟੜ

ਵਾਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੰਨ ਕੱਚੇ ਸੀ, ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਕੰਨ ਭਰ ਦਿਤੇ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਰਾ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਸੰਦੂਰ ਲਾ ਕੇ ਨਾਰੀਅਲ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜਾ ਦਿੰਦੇ, ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਪਤੀ ਦੀ ਚਿਖਾ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ, ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦਾਹ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੀ।

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਡਰਨਾ -

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥
ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਸੁਲਤਾਨ ਲੋਧੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਸੰਗਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਗੰਗਾ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਓ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਸੁੱਟ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਰਦੇ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਸੁਲਤਾਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਹਾਥੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੁੱਟ ਦਿਓ। ਕੁੰਚਰ ਅੱਗੇ ਸੁੱਟਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਨਮਸ਼ਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਉਸ ਨੇ ਵੀ।

ਕਿਆ ਅਪਰਾਧੁ ਸੰਤ ਹੈ ਕੀਨ੍ਹਾ ॥
ਬਾਂਧਿ ਪੋਟ ਕੁੰਚਰ ਕਉ ਦੀਨ੍ਹਾ ॥ ਅੰਗ- ੮੭੦

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਅਪਰਾਧ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਭਗਤਾ ਤੈ ਸੈਸਾਰੀਆ ਜੋੜੁ ਕਦੇ ਨ ਆਇਆ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੫

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੋਚ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਪਰੋਚ ਆਪਣੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਸੋਚ ਹੈ। ਤੰਗ ਦਿਲੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹਦਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਚਾਲੀ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ -

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ ॥੧॥
ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ ॥
ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ
ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸ੍ਰਬ ਠਾਂਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫੦

ਸਾਰੀ ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ, ਉਹਨਾਂ 'ਚ ਸਭ ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਭਰਮਾਂ 'ਚ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਪਾਂ ਐਵੇਂ ਬਖੇੜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ -

ਭ੍ਰਮ ਕੇ ਪਰਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ॥ ਅੰਗ- ੩੯੫

ਭਗਤ ਜੀ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਐਵੇਂ ਰਾਗ ਦਵੈਸ਼ 'ਚ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ 'ਚ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ 'ਚ ਜਨਮ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰੋ। ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ? -

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥
ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥
ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥
ਭਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ ॥
ਭਜਿ ਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ ॥ ੨ ॥
ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ ॥
ਆਵੈ ਅੰਤੁ ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ ॥
ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਇਹ ਦੇਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਜੋੜਦੇ, ਐਸਾ ਤੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਇਰਾਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ -

ਸੋ ਦਿਨੁ ਆਵਨ ਲਾਗਾ ॥ ਅੰਗ- ੬੯੨

ਅਸੀਂ ਹਰ ਵਕਤ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਜੁ ਕਾਮਨਿ ਭੂਲੀ ਬਸਤੁ ਅਨੂਪ ਨ ਪਾਈ ॥
ਕਹਤੁ ਕਬੀਰ ਨਵੈ ਘਰ ਮੂਸੇ ਦਸਵੈਂ ਤਤੁ ਸਮਾਈ ੩ ॥
ਅੰਗ- ੩੩੯

ਦਸਵੀਂ ਜਿਹੜੀ ਅਨੂਪ ਵਸਤੂ ਹੈ ਉਥੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਚਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਜਬ ਲਗੁ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ ॥
ਭਜਿ ਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ ॥ ੨ ॥
ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ ॥
ਆਵੈ ਅੰਤੁ ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ ॥
ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕਰ ਲੈ। ਨਾਮ ਜਪ, ਬਾਅਦ 'ਚ ਤਾਂ ਪਛਤਾਵਾ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਸੇਵਕ ਕੌਣ ਹੈ? ਆਪ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਲਾਇਆ ਸੇਵ ॥
ਤਿਨ ਹੀ ਪਾਏ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਵ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਤਾ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਪਾਟ ॥
ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ਜੋਨੀ ਬਾਟ ॥ ੪ ॥
ਇਹੀ ਤੇਰਾ ਅਉਸਰੁ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਾਰ ॥
ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਤੂ ਦੇਖੁ ਬਿਚਾਰਿ ॥
ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਜੀਤਿ ਕੈ ਹਾਰਿ ॥
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ਪੁਕਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ 'ਚ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ -

ਜਰਾ ਜੀਵਨ ਜੋਬਨੁ ਗਇਆ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਨ ਨੀਕਾ ॥

ਅੰਗ- ੮੫੬

ਜਰਾ ਰੋਗ ਬੁਢੇਪੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਰੋਗੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨੇ ਤੇ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਬੀਰ ਜੈਂਤੀ 'ਤੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਰਸਾਇਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਭਗਤ ਜੀ ਘਰ ਨਹੀਂ, ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਜੀ ਘਰ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੋਹੜ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਕੋਹੜ? -

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ ॥
ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ ॥ *ਅੰਗ- ੧੨੫੬*

ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਏ ਨਾਮ ਨੂੰ। ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਈਦੈ। ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਰਾਜਾ। ਮਾਤਾ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਨਰਮ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਬੋਲ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਹਾ ਦਿਤਾ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ। ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਧੰਨ ਕਬੀਰ-ਧੰਨ ਕਬੀਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅੱਜ ਲੋਈ ਜੀ ਦੀ ਵੀ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲੋਈ ਨੇ ਐਸਾ ਕੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਬਹੁਤ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਏ ਕਿ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾ ਕੇ ਰੋਗੀ ਦਾ ਰੋਗ ਹਟਾ ਦਿਤਾ। ਤੂੰ ਐਨਾ ਸਸਤਾ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਲਗਾ ਦਿਤਾ -

ਰਾਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ ਕੈ ਕਬੀਰਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਖੋਲ੍ ॥
ਨਹੀ ਪਟਣੁ ਨਹੀ ਪਾਰਖੂ ਨਹੀ ਗਾਹਕੁ ਨਹੀ ਮੋਲੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਲੋਈ ਜੀ ਨੂੰ ਚਿੱਪੀ ਵੀ ਫੜਾਉਂਦੇ, ਖੂੰਡੀ ਵੀ ਫੜਾਉਂਦੇ ਅੱਜ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ। ਭਗਤਣੀ ਲੋਈ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ-

ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ ਨ ਕਰਵਟ ਤੇਰੀ ॥
ਲਾਗੁ ਗਲੇ ਸੁਨੁ ਬਿਨਤੀ ਮੇਰੀ ॥ *ਅੰਗ- ੪੮੪*

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਤਾਂ ਸੁਣੋ।

ਹਮ ਤੁਮ ਬੀਚੁ ਭਇਓ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥
ਤੁਮਹਿ ਸੁ ਕੰਤ ਨਾਰਿ ਹਮ ਸੋਈ ॥ *ਅੰਗ - ੪੮੪*

ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਈ ਤੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕੋਹੜੀ ਸੀ, ਕਰਮ ਰੋਗ ਲਗ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ। ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਾਉਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਮ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ?

ਦੇਖਿਆ ਦਿੱਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਰੋਗ ਲੱਗਿਆ? ਉਸ ਕਰਮ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਗ ਲੱਗਿਆ।

ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ?

ਇਨਸਾਨ ਭੁੱਲਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ ਫੇਰ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਵੀ ਇਹ ਰਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁੱਲੇ। ਇਹ ਨਿਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹਨੇ ਉਹਨਾਂ ਕਰਮਾਂ 'ਚ, ਭੋਗਾਂ 'ਚ ਪੈ ਜਾਣੈ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੇ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਇਆ।

ਕਿੰਨੀ ਸਿਆਣੀ ਸੀ ਮਾਤਾ ਲੋਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਜ ਦੀ ਕਬੀਰ ਜੈਂਤੀ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੀਏ, ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ 120 ਸਾਲ ਦੀ ਐਨੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ, ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ 100 ਸਾਲ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਾਇਆ। ਤਪ ਵੀ ਕੀਤੇ।

ਅਮਰਕੰਟਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਿਲੇ। ਉਥੇ ਕਬੀਰ ਚੌਂਤਰਾ ਹੈ। ਚਬੂਤਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਆਏ। ਉਸ ਜੰਗਲ 'ਚ ਤਪਸਿਆ ਵੀ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਵੀ ਜਿਥੋਂ ਜਬਲਪੁਰ ਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕੌਡੇ ਰਾਕਸ਼ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਕੇ, ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਜਿਥੋਂ ਨਰਬਦਾ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨੇ, ਧਰਤੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੋ ਅੱਜ ਦਾ ਇਨਸਾਨ ਜੋ ਰੋਗੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿੱਡਾ ਤਾਕਤਵਰ ਮੰਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਉਹਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਨਾਮ ਤਕ ਰੁਸਵਾਈ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਇਹ ਲੋਕ ਵੀ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵੀ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨ ਅਤੇ ਪੁਰਬ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

1. ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ - ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ 19 ਸਤੰਬਰ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ - 'ਥਾਪਿਆ ਲਹਿਣਾ ਜੀਵਦੇ।'

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ

ਗੁਰੂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ, ਜੋਤਿ-ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਜੋਤਿ ਹੀ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ, ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜੱਗਮੱਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥
ਤਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਆਪ 'ਹਰਿ ਜੋਤਿ' ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਸਨ। ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੁਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਭੱਟ ਮਥੁਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਖੁਦ ਹਰਿ ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਸਨ -

ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ॥

ਅੰਗ- ੧੪੦੮

ਇਹ ਜੋਤਿ ਦਸ ਜਾਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ 1469 ਈ. ਤੋਂ 1708 ਈ. ਤਕ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਗੁਰੂ ਸਰੀਰ, ਗੁਰ-ਕਾਇਆਂ ਬਦਲਦੀ ਰਹੀ, ਰੂਪ ਵਟਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਸਭ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਇੰਜ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਹੀ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਦਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਮਾਰਿਆ ਸਿੱਕਾ ਜਗਤ ਵਿਚ
ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਯਾ॥
ਥਾਪਿਆ ਲਹਿਣਾ ਜੀਂਵਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਸਿਰ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਯਾ॥
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਟਾਯਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੪੫

ਇਹੋ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅੱਗੇ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ 'ਹਰਿ-ਜੋਤਿ' ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਦਿਤੀ।

ਲਹਿਣੈ ਪਾਈ ਨਾਨਕੋ ਦੇਣੀ ਅਮਰਦਾਸ ਘਰ ਆਈ॥
ਗੁਰ ਬੈਠਾ ਅਮਰ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗੁਰਮੁਖ ਪਾਈ ਦਾਤ ਇਲਾਹੀ॥
ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਖਸਮੈ ਵਡਿਆਈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੧/੪੬

ਮਥਰਾ ਭੱਟ ਨੇ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਵੱਯਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਮੁਹਰ ਛਾਪ ਲਾਈ ਹੈ -

ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ ॥
ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਭਯਉ ਤਤ ਸਿਉ ਤਤੁ ਮਿਲਾਯਉ ॥
ਅੰਗਦਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਅਮਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਥਿਰੁ ਕੀਅਉ ॥
ਅਮਰਦਾਸਿ ਅਮਰਤੁ ਛਤ੍ਰੁ ਗੁਰ ਰਾਮਹਿ ਦੀਅਉ ॥
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਦਰਸਨੁ ਪਰਸਿ
ਕਹਿ ਮਥੁਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਯਣ ॥
ਮੂਰਤਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪਿਖਹੁ ਨਯਣ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੦੮

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ-

ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਬੈਹਣਾ ਸੋਈ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਪਿਯੂ ਦਾਦੇ ਜੇਵਿਹਾ ਪੋਤਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਅੰਗ- ੯੬੮

ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਸਿਮਰਨ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ 'ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ' ਨੂੰ ਜਪਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ-

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ
ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ,
ਬਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥

ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਅਧੀਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦਸ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚ ਚਲੀ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉਤਰਾਧਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਦਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਗਏ ਪਰ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ' ਪਦ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। 'ਜੋਤਿ' ਅਤੇ 'ਜੁਗਤਿ' ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਓਹੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਾਲੀ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ-

ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ॥

ਅੰਗ- ੯੬੬

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਰੇ ਐਸੀ ਭਾਵਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ

ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਲਹਿਣਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ, ਤਨੋ ਮਨੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਏ।

ਜੀਵਨ

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਦਾ ਜਨਮ 31 ਮਾਰਚ 1504 ਈ. ਨੂੰ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਫੇਰੂ ਮੱਲ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਰਾਮੋ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮੱਲ ਜੀ ਦੇਵੀ-ਪੂਜ ਸਨ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਵਾਲਾ-ਮੁਖੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਸਧਾਰਨ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਜਵਾਲਮੁਖੀ ਦੀ ਦੇਵੀ-ਯਾਤਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। 1519 ਈ. ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬੀਬੀ ਖੀਵੀ ਜੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਘਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਕਿਰਤ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਹਰੀ ਕੇ ਪੱਤਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਘਰ, ਫੇਰ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ ਪਰ ਦੇਵੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ 1531 ਈ. ਤਕ ਮਤਵਾਤਰ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। 1532 ਈ. ਵਿਚ ਹਾਲੀ ਜੱਥੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਜੀਵਨ-ਪਲਟਾਊ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਈ ਜੋਧ ਜੀ ਵਲੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਨਭੂਤੀ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅੰਦਰ ਮਿੱਠੀ ਝਰਨਾਹਟ ਛਿੜ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਇਲਾਹੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮੁਗਧ ਆਪ ਭਾਈ ਜੋਧ ਜੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਾਣੀ ਕਿਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਹੈ?

ਭਾਈ ਜੋਧ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਸਹਿਤ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੰਮੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਇਕ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਸੰਗਤ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਾਪ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਅਤੇ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਹਿਰਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਮ ਜਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਖੁਦ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਕਿਰਤ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹਨ, ਸਭ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਟੁੱਬੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਆਨੰਦਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਦੇ ਗਏ, ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਠੰਢ ਪੈਂਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਕ ਜਾਗ ਪਈ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਜਾ ਰਹੇ ਦੇਵੀ-ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਤੋਰ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਲ ਮੁਹਾਰਾਂ ਮੋੜ ਲਈਆਂ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਖੇਤੀ-ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਭੇਂਟ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਰਾਹ ਪੁਛਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦਿਬਯ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਛਾਣ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਨਾਲ ਲੈ ਤੁਰੇ, ਧਰਮਸਾਲ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਾਇਆ। ਆਪ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ। ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ। ਨਾਲ ਹੀ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਆਏ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੁਦ ਪੈਦਲ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਮਈ ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ, ਅਨੰਦਮਈ ਰੰਗ ਬੱਝਦਾ, ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ, ਕੋਈ ਜ਼ਾਤ ਪਾਤ, ਰੂਪ ਰੰਗ, ਊਚ ਨੀਚ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਸਭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਸੁਣਦੇ, ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਹੁੰਦੇ। ਝੂਠੇ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ, ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਰਸਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹੁੰਦੀ, ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ, ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਮੂੰਹ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋਵੇ।

ਐਸੇ ਸਚਖੰਡੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਜਗਿਆਸੂ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੋਹ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ, ਸਾਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚ ਕੇ

ਸੌਂਪਣੇ ਕਰ ਕਰਾ ਕੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਬਿਰਾਜੇ। ਏਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਘੜਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਨਿਹਾਲੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ।

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਭਗਤ ਸਨ, ਮਨਮੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸਭ ਅਮਲ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋ ਨਿਬੜੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਰ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਪੈਗਾਮ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਵਰਤਾਰਾ ਸਖ਼ਤੀ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਅਣਸੁਖਾਵਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਬਹੁਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਠਿਨ ਤੋਂ ਕਠਿਨ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੇ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਭਰੀ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਸੁਹਣੇ ਕੀਮਤੀ ਬਸਤਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਚਿਕੱੜ ਨਹੀਂ, ਕੇਸਰ ਹੈ। ਸੀਸ ਤੇ ਚੁੱਕਿਆ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਭਰੀ, ਭਾਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਦਰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਲਹਿਣਿਆ! ਰਾਤ ਕਿੰਨੀ ਬੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ, ਜਿੰਨੀ ਬੀਤੀ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਬੀਤੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਲਹਿਣਾ ਜੀ! ਜਾਓ ਕੱਪੜੇ ਧੋ ਕੇ ਸੁਕਾ ਲਿਆਉ ਤਾਂ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਘੁੱਪ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੈ। ਪੰਡ ਚੁੱਕੀ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਰ ਪਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਗ ਲਗਾ ਕੇ 'ਅੰਗਦ ਰੂਪ' ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਦਰ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਟਿਕਾ ਗੁਰੂ-ਪਦ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਤ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਵਿਵਰਣ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਅਤੇ ਭੱਟ ਸਵੱਯਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ -

ਸਹਿ ਟਿਕਾ ਦਿਤੋਸੁ ਜੀਵਦੈ ॥ ਅੰਗ- ੯੬੬

ਥਾਪਿਆ ਲਹਿਣਾ ਜੀਵਦੇ ਗੁਰਆਈ ਸਿਰ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਯਾ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਤੰਬਰ 1539 ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮਰਿਆਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਸਿੰਘਾਸਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਤੇ ਸੁਘੜਤਾ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹਿਆ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਬਾਣੀ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ 1539 ਤੋਂ 1552 ਈ. ਤਕ 13 ਸਾਲ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੇ। 1532 ਤੋਂ 1539 ਤੱਕ 7 ਸਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤੇ। ਆਪ ਜੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਖਮੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੌਂਪੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਸੰਗ ਨਿਬਾਹਿਆ, ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਸੰਗਤ ਜੋੜ ਕੇ ਨਿਭਾਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਧਰਮਸਾਲ ਦਾ ਵੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਸੁਧਾਈ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜੀਵਨ, ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ 'ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਲਿਖਵਾਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਚੇਤੰਨਤਾ ਨਾਲ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ 1552 ਈ. ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਮਾਨ ਮਰਿਆਦਾ ਨਿਭਾਈ, ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਸਗੋਂ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਇਹ ਸੌਂਪਣਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀਤੀ।

ਬਾਣੀ - ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ 62 ਸਲੋਕ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਸਮੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਵਾਰ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ. 4 - 2 ਸਲੋਕ, ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ. 1-12, ਸਲੋਕ, ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ. 1-14 ਸਲੋਕ, ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ ਮ. 4-1 ਸਲੋਕ, ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ. 3-11 ਸਲੋਕ, ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ 3 - 7 ਸਲੋਕ, ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ. 3 - 1 ਸਲੋਕ, ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ ਮ. 4 - 9 ਸਲੋਕ, ਵਾਰ ਮਲ੍ਹਾਰ ਮ. 1-5 ਸਲੋਕ, ਕੁੱਲ 62 ਸਲੋਕ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਨਾਂਹ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਂਹ ਅਧਿਆਤਮਕ ਉਨਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਗੁਰੂ ਕੁੰਜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਿਨਾਂ 'ਆਤਮਿਕ-ਘਰ' ਦਾ ਦਰ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹ ਸਦਕਾ -

ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ ਪਾਹੂ ਨਿਵਲੁ ਮਨੁ ਕੋਠਾ ਤਨੁ ਛਤਿ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਨ ਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘੜੈ
ਅਵਰ ਨ ਕੁੰਜੀ ਹਥਿ ॥ *ਅੰਗ- ੧੨੩੭*

2. ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ - ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਜੋਤੀ ਜੋਤ - 14 ਸਤੰਬਰ

ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪਾਇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨ ਮਰਿਆਦਾ ਨਿਭਾਂਦਿਆਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਸਗੋਂ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ 1552 ਵਿਚ, ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸੌਂਪਣਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਸੇਵਕ ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਹ ਤੱਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਲਹਿਣੇ ਪਾਈ ਨਾਨਕੋਂ ਦੇਵੀ ਅਮਰਦਾਸ ਘਰ ਆਈ॥
ਗੁਰ ਬੈਠਾ ਅਮਰ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗੁਰਮੁਖ ਪਾਈ ਦਾਤ ਇਲਾਹੀ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੪੬

72 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ 29 ਮਾਰਚ 1552 ਈ. ਨੂੰ, ਗੁਰੱਤਾ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋਏ। ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਤੇਜ ਭਾਨ ਜੀ, ਵੈਸ਼ਨਵ ਭਗਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਡੀ ਭਗਤੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ 22 ਸਾਲ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਵਰਤ-ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਯੱਗ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰੇ। 1540 ਈ. ਵਿਚ ਹਰਿਦਵਾਰ ਦੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਸਮੇਂ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਹੈ? 'ਹਾਲੀ ਖੋਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ' ਇਹ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ -

ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ ਸੰਗ, ਜਨਮ ਗਿਆ ਤੇਰਾ।
ਕਿਸ ਕਾ ਸੰਗ ਕੀਆ, ਰੇ ਮਨ ਮੂਰਖ।
ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਹ ਵੰਗਾਰ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਵਿੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਮਿੱਠੀ-ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਮਨ ਦ੍ਰਵਿਆ ਗਿਆ। ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਨਾਲ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸ ਕੇ ਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਤਰੁੱਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ 12 ਵਰ ਦਿਤੇ। ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮਾਣ, ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਦੇ ਥਾਨ, ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ, ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ, ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦਾ ਤਾਣ, ਨਿਧਰਿਆਂ ਦੀ ਧਿਰ,.....ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੱਤਾ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਤ ਕੀਤਾ। 1552 ਈ. ਤੋਂ 1574 ਈ. ਤਕ 22 ਸਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਅਨੇਕ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ।

3. ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਦਿਵਸ - 1 ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ-11 ਸਤੰਬਰ

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੋਢੀ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ ਲਾਹੌਰ 1534 ਈ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਹਾਲਾਂ 7 ਸਾਲ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਘੁੰਗਣੀਆਂ ਵੇਚ ਕੇ ਘਰ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਜੀ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਬਾਸਰਕੇ ਆ ਗਏ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਆਤਮਕ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਗਏ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹੇ ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਰਹੇ। 1552 ਈ. ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਣਥੱਕ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ, ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਗੁਰੱਤਾ ਗੱਦੀ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ। 22 ਸਾਲ ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਨੇ ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 1574 ਈ. ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਜੋਤਿ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰੇ ਗਏ -

ਬੈਠਾ ਸੋਢੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਤਖਤੁ ਦੀਅਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ॥ (ਭੱਟ)

ਆਪ ਜੀ ਨੇ 7 ਸਾਲ ਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਕਾਲ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ 31 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਵਾਏ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਦੇ ਬਾਕੀ 30 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ

ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ 1581 ਈ. ਵਿਚ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਅਰਜਨੁ ਸਚ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ' ਜਾਣ ਕੇ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਬ੍ਰਹਮ-ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ।

ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਿੱਘੀਆਂ ਯਾਦਾਂ

1. ਯਾਦ ਬਾਬਾ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ
2. ਯਾਦ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ
3. ਯਾਦ ਭਾਈ ਘਨਈਆ ਜੀ

ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ (ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ 6-7 ਸਤੰਬਰ)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਦੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਝੁਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਉਖੇੜਨ ਲਈ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਮੰਨਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਵਹੀਰਾਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਇਸ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤਨ ਮਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਵੱਡੇ ਕੱਦ ਦੇ ਸਨ ਤੇ ਦਲੇਰੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁਲ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਦੇ 52 ਸਿਰਕੱਢ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਜੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ। ਇਕ ਜਥੇ ਦੀ ਜਥੇਦਾਰੀ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸਨ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਚੌਕੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਗਵਾਲੀਅਰ ਪੁੱਜਦੀਆਂ, ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੀਆਂ। ਰਿਹਾਈ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗ ਰਖਿਅਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਵਖਾਈ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਾਬਲ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਕਰੋੜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਦੋ ਘੋੜੇ-ਗੁਰਬਾਗ ਤੇ ਦਿਲਬਾਗ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਅਨਾਇਤ ਉੱਲਾ ਨੇ ਖੋਹ ਲਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਰਵਾਸ ਦੇਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਦੀ ਭੇਟਾ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਆਪੇ ਹੀ ਲੈ ਆਵੇਗਾ। ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਣਖ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਘੋੜੇ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ। ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਅਤੇ ਹਿਕਮਤ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਜੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ, ਪੱਤਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਵੀ ਦੂਜਾ ਘੋੜਾ ਵੀ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ - ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਛੀਨਾ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੀਨਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਿਤਾ ਕੇ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ 3 ਸੰਮਤ 1695 ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ-ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ (ਬ੍ਰਹਮ-ਲੀਨਤਾ 18 ਸਤੰਬਰ)

ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਗਤ ਨਸੀਬ ਹੋਈ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਅਕਤੂਬਰ 1506 ਵਿਚ ਕੱਥੂ ਨੰਗਲ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਬੂੜਾ ਰਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਭੇਟ ਅਤੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਲੱਗਭੱਗ 12 ਸਾਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਦੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਭੇਂਟ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਏਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਿਆ ਕਿ ਆਪ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਦੁੱਧ ਲਿਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਅਨੋਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਦੁਖ ਤੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਚਾਓ, ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੋ, ਮੌਤ ਦਾ ਕੀ ਵਿਸਾਹ? ਕਦੋਂ ਆ ਜਾਵੇ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਬੁੱਢਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ, ਬੁੱਢਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਸਮਝ ਲੈ ਰੱਬ ਮੌਤ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਡਾ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਸ ਦਾ ਹੋ ਜਾ, ਮੌਤ ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕੇਗੀ। ਏਦਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬੂੜਾ ਜੀ ਤੋਂ ਬੁੱਢਾ ਜੀ, ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ, ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼, ਨਾਮ ਜਪੋ, ਕਿਰਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕੋ ਨੂੰ ਕਮਾ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਏਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਤਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਰਸਮ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 43 'ਤੇ)

ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ - 14

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ)

ਮੈ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕੇਤਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ ਤਰਿਆ ਰੇ ॥
ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ॥(ਅੰਗ-612)

ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤਾਣ ਛੱਡ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪੈਣਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ ਇਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ।

ਅੱਜ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਵਿਦਾਈ ਲੈ ਕੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਉਣੇ ਹਨ। ਨਵਾਬ ਦੇ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। '(ਜੋ ਜੀਅ ਆਵੈ ਸੋ ਰਾਜੀ ਜਾਵੈ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਦਿਆਲੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਹਨ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਅਜੀਬੋ ਗਰੀਬ ਸੀ। ਪੂਰੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ, ਮਮਤਾ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਹੈ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਤੇ ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਨੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦਰਦ ਖੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਦਿਲੀ ਵਲਵਲੇ ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇ ਸਾਈਂ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਜਾੜ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜਹ ਜਹ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਉਤਕ ਠਾਓ ਠਾਇ ॥
ਇਕ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ਬਾਹਰਾ ਊਜਰੁ ਮੇਰੈ ਭਾਂਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਤਵੰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਹਰ ਪਤੀਵਰਤਾ, ਸਤਵੰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਅਮੋਲਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਢਾਰਸ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਵੀ ਉਪਰਾਮ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਂ। ਇਥੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੀ ਵਿਚਰਦੇ ਸਾਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਘਰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਕੋਠੜੀ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੂਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਦੀਆਂ ਹਨ੍ਹੇਰ ਕੋਠੜੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਖਸ਼ਣੀ ਸੀ। ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ ਸੀ। ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਠੰਡ ਬਖਸ਼ਣੀ ਸੀ।

ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਨੇ ਵਿਛੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਤਰੁੱਠ ਕੇ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਕਿਥੇ? ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਿੱਘ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ, ਮਿਲਾਪ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਨੇ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੀਏ। (ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਕੀਤਾ) ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਚੰਗੀ ਬਣਤ ਬਣ ਗਈ ਫਿਰ ਬੁਲਾ ਲਵਾਂਗੇ।

ਹੁਣ ਦਿਆਲੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜ ਦਾ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਭਲੇ ਹਿਤ ਤੁਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਕਿ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਤੋਂ ਕੀ-ਕੀ ਕਾਰਜ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦੇ ਕਰਾਉਣੇ ਹਨ।

ਵਿਦਾਇਗੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਰਾਏ

ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਤੇ ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਵਾਇਆ, ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਲੰਗਰ ਚੱਲੇ। ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲਬਾ ਲਬ ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਰਾਏ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਹੇ ਰੱਬੀ ਨੂਰ! ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੀ ਹੁਕਮ ਹੈ? ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਬਿਰਧ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਸ ਡਾਢੇ ਦਾ ਹੁਕਮ/ਸੱਦਾ ਆ ਜਾਵੇ।

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥
ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੂਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੪

ਕਾਲੁ ਬਿਆਲੁ ਜਿਉ ਪਰਿਓ ਡੋਲੈ ਮੁਖੁ ਪਸਾਰੇ ਮੀਤ ॥ ੧ ॥
ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਫੁਨਿ ਤੋਹਿ ਗ੍ਰਸਿ ਹੈ ਸਮਝਿ ਰਾਖਉ ਚੀਤਿ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੧

ਮੈਨੂੰ ਬਚਨ ਦੇ ਕੇ ਜਾਉ! ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੁਬਾਰਾ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾ ਹੀਂ ਹੋਣ ਤੇ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਜਾਵੇ।

ਅਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਏ ਜੀ! ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤਾਣ ਮਾਣ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਉ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜੋ।

ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ ਤਾ ਕਿਆ ਮੁਹਛੰਦਾ ॥ ॥
ਤੁਧੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਨੋ ਸਉਪਿਆ ਜਾ ਤੇਰਾ ਬੰਦਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੯੬

ਇਹੀ ਸਾਡਾ ਸਾਰ ਬਚਨ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ। ਐਸੀਆਂ ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਣੀਆਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਕ ਤੇ ਸੇਧਕ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਮਿਲਾਪਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਜ਼ਰੂਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਹ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪਲ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਵਲ ਖਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨੂਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰਸ਼ਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸਵੱਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖਣੀ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ -

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੪੦੩

(ਪੰਨਾ 41 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜੀ ਤੋਂ ਅਦਾ ਕਰਵਾਈ। ਮਗਰੋਂ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤਕ ਗੁਰੱਤਾ ਦੀ ਰਸਮ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਹੀ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮਾਣ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਦਾ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਚੌਂਕੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਤੋਰਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਮ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਤੇ ਆਪ ਜੀ 14 ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ 1688 ਨੂੰ ਸੱਚਖੰਡ ਪਧਾਰ ਗਏ।

ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ (ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ 18-20 ਸਤੰਬਰ)

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਮ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਸੇਵਾ, ਕਿਰਤ, ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸਦਕਾ ਆਪ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੇ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਉਹ ਮੋਹਰੀ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਜਵਾਂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਦੀ ਸੀ। ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜੂਝਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰਾਹ-ਤ੍ਰਾਹ ਕਰਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ, ਮੁੜ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਲੜਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲ ਸੱਦ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ? ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੇਗਾਨਾ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਤੇ ਮਲ੍ਹਮ ਦੀ ਡੱਬੀ ਸੌਂਪਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਰਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਲਾਣਾ, ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਖਮਾਂ ਤੇ ਮਲ੍ਹਮ ਪੱਟੀ ਵੀ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰ। ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਕਾਰਨ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰੈਡ ਕਰਾਸ ਦਾ ਜਨਮ-ਦਾਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ

ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ

3. ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਪਹਾੜਾਂ, ਜੰਗਲਾਂ ਬੀਆਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਖੋਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਹਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਢੂੰਡ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁਧੀ ਅਰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਬਿਨਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਤਾਂ ਤੇ -

"Purity & Concenteration of mind." (ਮਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਔਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਦਵਾਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਔਰ ਸੇਵਾ, ਭਗਤੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਔਰ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਵਡਭਾਗੀ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਨ ਭੇਟਤ ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਈ ॥ ਅੰਗ- ੬੧੭

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ- ੯੬

ਤਾਂ ਤੇ ਲਖ ਚੌਰਾਸੀ ਜੋਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇ ਜਦ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸੁਲਭ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੌਖੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਬੜੇ ਅਸਾਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਜੁਗਤ ਓਹੀ ਬੜੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਜੁਗਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਧੱਕੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦੀ। ਸਤਿਪੁਰਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੌਖਾ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਦਵਾਰਾ ਸੇਵਾ ਅਰ ਭਜਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥
ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ - ੫੨੨

4. Name Theory (ਨਾਮ ਸਿਧਾਂਤ)

ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਆਸਤਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਨਚੋੜ ਚਾਰ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ।

1. ਕਰਮ 2. ਉਪਾਸ਼ਨਾ 3. ਗਿਆਨ 4. ਵਿਗਿਆਨ

ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਅਸਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ। ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਗਿਆਨ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਰੂਪੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਅਰ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਅਰ ਅਪਣਾ ਔਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਸਲੀ ਅਰ ਪੱਕਾ ਸਨਬੰਧ ਜਾਣ ਕੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਅਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਰਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਸਭ ਦਾ ਅਪਣਾ ਆਪ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਹਨ -

1. ਮਲ 2. ਵਿਖਸ਼ੇਪ 3. ਅਵਰਨ

ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਅਰ ਮਿਲਾਪ ਉਸੀ ਵਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ

ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ -

1. ਕਰਮ 2. ਉਪਾਸ਼ਨਾ 3. ਗਿਆਨ

ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਛੋੜ ਕੇ ਜੋ ਕਿ ਮਲ ਰੂਪ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ, ਮਨ ਅੰਧਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੋਣੀ।

5. Purity of Mind (ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ)

ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਹਨ - ਸ਼ਰਾਬ, ਮਾਸ, ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਾ ਪੁਰਸ਼, ਜੂਆ ਖੇਡਣਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ, ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ, ਦਗਾ ਕਰਨਾ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਯਾ ਵੱਢੀ ਲੈਣੀ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਣਾ। ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਦਾਤਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ੌਚ ਆਦਿਕ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੁਧੀ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਧ ਮਨ ਹੀ ਭਜਨ ਪਾਠ ਵਿਚ ਟਿਕ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਤੇ ਪਾਇਓ ਸੋਈ ਠਉਰੁ ॥
ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ ॥ ੮੭ ॥ *ਅੰਗ- ੧੩੬੯*

ਜਿਸ ਵਕਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਔਰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਤਮ ਖੋਜ ਕੀ ਜਾਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਪਹਿਲੇ ਔਰ ਕਹਿਤਾ ਥਾ, ਅਪਨਾ ਰੂਪ ਹੀ ਨਿਕਲਤਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਤਮਾਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਭੀ ਅਪਨਾ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਭਾਸਤਾ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਔਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਏਕ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਭਾਸਤੇ ਹੈਂ। ਦ੍ਵੈਤ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਾਤ੍ਰ, ਚਿਦਾਕਾਸ਼, ਅਦ੍ਵੈਤ ਔਰ ਕੇਵਲ ਕੇਵਲੀ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿਤਾ ਹੈ।

6. Concenteration of Mind (ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ)

ਸ਼ੁਭ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁਧੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਫਿਰ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਰ ਕੀਰਤਨ ਅਰ ਵੀਚਾਰ ਭੀ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਮਨ ਜਲਦੀ ਹੀ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪਾਠ ਭੀ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜਾਪ ਔਰ ਅਜਪਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

1. ਬੈਖਰੀ 2. ਮਧਮਾ 3. ਪਸੰਤੀ 4. ਪਰਾ

ਫਿਰ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ।

ਕੰਠ ਵਿਚ ਬਿਨਾ ਜੀਭ ਤੋਂ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਮੱਧਮਾ ਬਾਣੀ ਹੈ।

ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਰਨਾ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਹੈ।

ਫਲ : ਬੈਖਰੀ ਇੱਕ ਗੁਣ ਹੈ।

ਮੱਧਮਾ ਉਸ ਤੋਂ ਦਸ ਗੁਣਾ ਹੈ।

ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਫਲ ਹੈ। ਅਰ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬੈਖਰੀ ਨਾਲੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ ਫਲ ਹੈ।

ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ-ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਰਤੀ ਛਡਦੀ ਹੋਈ ਸਚਖੰਡ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਪਨੇ ਘਰ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਥੂਲ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਪਿਆਰ ਅਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਸਿਰ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਅਰ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਟਿਕਾਵੇ। ਉਸ ਥਾਂ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ ਅਰ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਨਣ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਦੇਰ ਤਕ ਇਕਾਗਰਤਾ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ ਅਰ ਬਿਰਤੀ ਉਪਰਲੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਲਾਇਕ ਬਣਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਹੰਸਦਲ ਕੰਵਲ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ, ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ, ਸੁੰਨ, ਸਚਖੰਡ ਅਸਥਾਨ ਤੈਹ ਕਰ ਕੇ ਆਖਿਰ ਅਕਹਿ (ਅਗੰਮ) ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

1. ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਭਲਾਈ ਭੋਗਾਂ ਅਰ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਤਿਆਗਣ ਵਿਚ ਅਰ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਹੈ।

2. ਸਭ ਜਗਤ ਹਰੀ ਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਹੰਗਤਾ ਅਰ ਮਮਤਾ ਕਰ ਕੇ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ। ਜਨਮ ਅਰ ਮਰਨ ਭੀ ਹੰਗਤਾ ਅਰ ਮਮਤਾ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਹੈਂ।

3. ਜਦ ਮਨ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

4. ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਵਾਲਾ ਅਰ ਮੁਕਤੀ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

5. ਜੈਸੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਣ ਅਰ ਰੂਪ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਅਰ ਰੂਪ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

7. ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਸੁਭਾਵ ਹਨ

1. ਅਤ੍ਰਿਪਤੀ 2. ਰਾਗ-ਦ੍ਵੈਸ਼

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਪੁਰਸ਼ ਕੋ ਕਿਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ?

ਉੱਤਰ - ਨਾਮ ਚਿੰਤਨ ਔਰ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਹੀ ਕਰੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਮੁਕਤੀ ਕਾ ਸਾਧਨ ਕਿਆ ਹੈ?

ਉੱਤਰ - ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ਼ਰਨ ਅਰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਧ ਅੰਤਹਕਰਨ ਮੇਂ ਆਤਮ ਗਿਆਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਨਿੱਤ ਪਦਾਰਥ ਕਿਆ ਹੈ?

ਉੱਤਰ - ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮ ਹੀ ਨਿੱਤ ਹੈ, ਔਰ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਅਨਿੱਤ ਪਦਾਰਥ ਕਿਆ ਹੈ?

ਉੱਤਰ - ਮਾਯਾ ਅਰ ਮਾਯਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੰਸਾਰ ਅਨਿੱਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਸੰਸਾਰ ਮੇਂ ਉਸਤਤੀ ਯੋਗ ਕੌਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ?

ਉੱਤਰ - ਰਾਗ-ਦ੍ਵੈਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਉਸਤਤੀ ਯੋਗ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਅਰ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈਂ?

ਉੱਤਰ - ਭੋਗ ਮੇਂ ਪ੍ਰਾਰਭਧ ਅਰ ਪਰਮਾਰਥ ਮੇਂ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰੋ।

ਅੰਤਹਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਸੁਖ ਦੁਖ ਹੈ। ਸਮਾਧੀ ਰੂਪੀ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਸੇ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ..........।'

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਭਗਤਿ ਕੀਜੈ
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇਕਰ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇ=ਕਰਨ ਤਾਂ ਹੀ ਜੀਵ ਭਗਤਿ=ਭਗਤੀ ਕੀਜੈ=ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ਣ ਤਾਂ ਹੀ ਭਗਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਭਗਤਿ=ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ=ਹੋ ਸਕਦੀ, ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਭੈ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਪੈ ਆਪੁ ਮਿਲਾਏ ਬੂਝੈ
ਤਾ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ ਸੋਈ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪੈ ਆਪੁ=ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਭਾਵ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਾਏ=ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਬੂਝੈ=ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪੈ=ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪੁ=ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਾਏ=ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਹੰਗਤਾ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਬੂਝੈ=ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਸੋਈ=ਉਹੋ ਹੀ ਮਲ, ਵਿਖੇਪ, ਅਵਰਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਮਲੁ=ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ=ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਨਿਰਮਲੁ=ਉੱਜਲ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਬਾਨੀ
ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਈ॥੧॥੧॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀਉ=ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਸਾਚਾ=ਸੱਚਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਾਨੀ ਵੀ ਸਾਚੀ=ਸੱਚੀ ਹੈ ਵਾ: ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸਖਿਅਤਤਾ ਵਾਲੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵਾ=ਮਿਲਾਪ ਹੋਈ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਰੇ ਭਗਤਿ ਹੀਣੁ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਇਆ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਮਨੁੱਖ ਕਾਹੇ=ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਜਗਿ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਭਗਤੀ, ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਨਿਸਫਲ ਹੈ।

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ
ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਧਾਰ ਕੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਰਥਾ=ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਗਵਾਇਆ=ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਨ, ਪਦਾਰਥ, ਜੋਗ, ਭੋਗ, ਸਰਦਾਰੀਆਂ, ਰੁਤਬੇ ਆਦਿ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਪਰ ਗੁਰੂ-ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਹੀ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਆਪੇ ਜਗਜੀਵਨੁ ਸੁਖਦਾਤਾ
ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਏ॥

ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪੇ=ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਗਜੀਵਨੁ=ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸੁਖਦਾਤਾ=ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ=ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਜੀਅ ਜੰਤ ਏ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰੇ
ਕਿਆ ਕੋ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ॥

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹੇ ਹੋਏ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਏ=ਇਹ ਵੇਚਾਰੇ=ਤੁੱਛ ਜੀਵ ਜੰਤ ਕਿਆਂ=ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਵੇਚਾਰੇ ਇਹ ਕੀ ਕਰਨ ਜੋ ਤੁੱਛ ਅਲਪੱਗ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਆ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਸੁਣਾਏ=ਸੁਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਕੋਈ ਕੀ ਕਹਿ ਕੇ ਸੁਣਾਵੇ ਜਾਂ ਆਖਿ=ਅਖਾਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀ ਸੁਣਾਏ, ਭਾਵ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਹੋਰ ਕਿਸ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਸੁਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੇ ਦੇਇ ਵਡਾਈ
ਆਪੇ ਸੇਵ ਕਰਾਏ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਸੇਵ=ਟਹਿਲ ਕਰਾਏ=ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਟਹਿਲ ਹੈ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਣਾ।

ਦੇਖਿ ਕੁਟੰਬੁ ਮੋਹਿ ਲੋਭਾਣਾ
ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਨ ਜਾਈ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਤ੍ਰਾਦਿ

ਕੁਟੰਬੁ=ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿ=ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿ=ਮੋਹ ਵਿਚ ਲੋਭਾਣਾ=ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚਲਦਿਆਂ=ਅੰਤ ਨੂੰ ਚੱਲਣ ਸਮੇਂ ਨਾਲਿ ਨ ਜਾਈ=ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ ਪਾਇਆ
ਤਿਸ ਦੀ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ=ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤਿਸ=ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕੀਮ=ਕੀਮਤ ਪਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਭਾਵ ਉਹ ਬੜਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।

ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਖਾ ਮੀਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ
ਅੰਤੇ ਹੋਇ ਸਖਾਈ॥੩॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਦਾ ਸਖਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਇਸ ਲੋਕ ਦਾ ਵੀ ਮੇਰਾ ਮੀਤੁ=ਮਿੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਭਾਵ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਖਾਈ=ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਪਣੈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਕਹੈ ਕਹਾਏ
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਆਪੁ ਨ ਜਾਈ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਚਿਤ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਵੀ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਜਾਂ ਤੱਤ ਬੇਤਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਏ=ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਾ ਦੇਵੇ ਤਦ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਆਪਾ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਹੰਕਾਰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਦੇ ਭੇਖਾਧਾਰੀ ਤੇ ਧਰਮੀ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੇ ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਾਸ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਇਉਂ ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ 'ਚ ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ ਉਡਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜੀਉ ਦਾਤਾ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੈ
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ॥

ਹਰਿ ਜੀਉ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤੇ ਭਗਤਿ=ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਵਛਲੁ=ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਵਾ: ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਵਸਾਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸੋਭਾ ਸੁਰਤਿ ਦੇਇ ਪ੍ਰਭੁ
ਆਪੇ ਗੁਰਮਖਿ ਦੇ ਵਡਿਆਈ॥੪॥੧੫॥੪੮॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਸੁਰਤ ਬਖਸ਼ ਦੇਇ=ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ=ਸੁਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਜੱਸ ਕਰਨਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਭਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸੁਰਤਿ=ਗਿਆਤ ਬਖਸ਼ ਦੇਇ=ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਸ੍ਰਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਫਿਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ=ਸੋਭਾ ਬਖਸ਼ ਦੇਇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩
ਧਨੁ ਜਨਨੀ ਜਿਨਿ ਜਾਇਆ
ਧੰਨੁ ਪਿਤਾ ਪਰਧਾਨੁ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਨਨੀ=ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਧਨੁ=ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹਨ ਜਿਨਿ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਇਆ=ਪੈਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧੰਨ ਹਨ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪਿਤਾ ਬਾਬ ਕਲਿਆਣ ਚੰਦ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਤੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਆਪ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ 1526 ਬਿਕ੍ਰਮੀ 'ਚ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ (ਸੰਨ 1469) ਨੂੰ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਰਧਾਨੁ=ਮੁਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਅਤੇ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ (ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ।

ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ
ਵਿਚਹੁ ਗਇਆ ਗੁਮਾਨੁ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰੂਪੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਸੁੱਖ ਆਪ ਪਾਇਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਮਨ 'ਚੋਂ ਗੁਮਾਨੁ=ਹੰਕਾਰ ਗਿਆ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਭਾਵ ਕਦੇ ਭੀ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਲੇਸ ਆਈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਸਨ, ਹੰਕਾਰ ਆਪ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਕਿਥੇ ਆਉਣਾ ਸੀ।

ਦਰਿ ਸੇਵਨਿ ਸੰਤ ਜਨ ਖੜੇ
ਪਾਇਨਿ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ॥੧॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਿ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਤ=ਮਹਾਤਮਾ ਜਨ ਖੜੇ=ਖਲੋ ਕੇ ਭਾਵ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਨਿ=ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਸੇਵਨਿ=ਸੇਂਵਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਣੀ=ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਿਧਾਨੁ=ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਇਨਿ=ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਸੋਇ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਵਾ: ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਭਾਵ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਹਰਿ ਸੋਇ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ।

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਵਸੈ
ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਬਦੁ=ਉਪਦੇਸ਼ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਨਿਰਮਲੁ=ਉਜਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਤਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰ ਤੇ ਔਗੁਣੀ ਕਰਮ ਮਿਟ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਘਰਿ ਆਇਆ
ਆਪੇ ਮਿਲਿਆ ਆਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਘਰ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆ ਕੇ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਧਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਘਟ 'ਚ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪੇ ਆ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਾਲਾਹੀਐ ਰੰਗੇ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਲਾਹੀਐ=ਸਿਫ਼ਤ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ=ਸੁਤੇ-ਸਿੱਧ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਰੰਗ 'ਚ ਰੰਗ ਦੇਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਧਨ, ਜਪ, ਤਪ, ਹਠ, ਧੂਣੀਆਂ, ਬ੍ਰਤ, ਪੂਜਾ, ਉਪਾਸਨਾ ਆਦਿ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਉਹ ਸੁਤੇ-ਸਿੱਧ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਰੰਗ 'ਚ ਰੰਗ ਦੇਵੇਗਾ।

ਸਚੈ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ
ਮਿਲਿ ਰਹੈ ਨ ਵਿਛੁੜਿ ਜਾਇ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹੜਾ ਸਚੈ=ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਸਚਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਚ ਸਮਾਇਆ=ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਿਲਿ=ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਰਹੈ=ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਇ=ਜਾਂਦਾ ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਆਵਾਗਵਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਕਰਿ ਰਹਿਆ
ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਇ॥

ਜੋ ਕਿਛੁ=ਕੁਝ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਰਨਾ ਸੀ ਸੁ=ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਵਰੁ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਣਾ=ਕੀਤਾ ਜਾਇ=ਜਾ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ ਜੀਵ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਬਿੱਲੀ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਖੂਹ 'ਚ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦਾ ਓਦੋਂ ਤਕ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਖੂਹ ਪਵਿੱਤਰ ਜਾਂ ਸਵੱਛ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਮੇਲਿਅਨੁ ਸਤਗੁਰ ਪੰਨੈ ਪਾਇ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਨ ਰੂਪੀ ਪੰਨੈ=ਪੱਲੇ, ਦਫ਼ਤਰ, ਖਾਤੇ, ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਾਇ=ਪਾ ਕੇ ਚਿਰੀ=ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਛੁੰਨੇ=ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲਿਅਨੁ=ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਕਾਰ ਕਰਾਇਸੀ ਅਵਰ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਇ॥

ਆਪੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਕਾਰ ਭੂਤ ਕਾਲ 'ਚ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਵੀ ਕਰਾਵੇਗਾ। ਅਵਰੁ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਣਾ=ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਇ=ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੀਵ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਝੂਠੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ 'ਚ ਉਹੋ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ।

ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਰੰਗ ਸਿਉ
ਹਉਮੈ ਤਜਿ ਵਿਕਾਰ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵੀ ਤੇ ਤਨ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤਾ=ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹਉਮੈ=ਦੇਹ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਤਜਿ=ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਹਿਰਦੈ ਰਵਿ ਰਹੈ
ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਕਾਰ॥

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨਿਰਭਉ=ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਿਰੰਕਾਰ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਹਿ=ਦਿਨ ਨਿਸਿ=ਰਾਤ ਹਿਰਦੈ=ਮਨ ਵਿਚ ਰਵਿ=ਉਚਾਰਦੇ ਰਹੈ=ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ
ਪੂਰੇ ਸਬਦਿ ਅਪਾਰ॥੪॥੧੯॥੪੯॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲਾਇਅਨੁ=ਮਿਲਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੇ=ਪੂਰਨ ਸਬਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ, ਅਪਾਰ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਵਾ: ਉਸ ਪੂਰੇ ਸਬਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....।'

ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ
ਸਟੀਕ

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਵਾਰ ੧

੨੭. ਪਉੜੀ (ਗੁਰੂ ਸੂਰਯੋਦਯ)

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਪਿ ਅੰਧੇਰੁ ਪਲੋਆ।
ਸਿੰਘ ਬੁਕੇ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਭੰਨੀ ਜਾਇ ਨ ਧੀਰਿ ਧਰੋਆ।
ਜਿਥੈ ਬਾਬਾ ਪੈਰ ਧਰਿ ਪੂਜਾ ਆਸਣੁ ਥਾਪਣਿ ਸੋਆ।
ਸਿਧ ਆਸਣਿ ਸਭਿ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਮਤੇ ਜੇ ਕੋਆ।
ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਵੈ ਕੀਰਤਨੁ ਸਦਾ ਵਿਸੋਆ।
ਬਾਬੇ ਤਾਰੇ ਚਾਰਿ ਚਕਿ ਨਉਖੰਡਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਸਚਾ ਢੋਆ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਲਿ ਵਿਚਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ॥੨੭॥

ਧੁੰਧੁ=ਗੁਬਾਰ, ਪਲੋਆ=ਨੱਸਿਆ, ਬੁਕੇ=ਭਬਕੇ, ਮਿਰਗਾਵਲੀ=ਹਰਨਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਥਾਪਣਿ=ਗੱਦੀ, ਵਿਸੋਆ=ਵਿਸਾਖੀ, ਢੋਆ=ਮੇਲ, ਗੁਰਮੁਖ=ਮੁੱਖ ਗੁਰੂ, ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰੂ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (ਜਦ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਗੁਬਾਰ (ਅਗਿਆਨ ਦਾ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ (ਗਿਆਨ ਦਾ) ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿੱਕੁਰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਤਾਰੇ ਛਪਦੇ ਤੇ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਨੱਸਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਭਬਕਿਆਂ ਹਰਨਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਭੱਜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਧਰਦੀ। (ਇਉਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜੜ ਪੈ ਗਈ)। ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਚਰਨ ਰਖਦਾ ਸੀ ਓਥੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਆਸਣ ਦੀ (ਥਾਪਨਾ) ਗੱਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਸਣ (ਅਸਥਾਨ) ਜਿਹੜੇ ਕੋਈ ਸਨ, ਸਭ ਨਾਨਕ ਮਤੇ (ਗੁਰੂ ਆਸਣ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਏ। (ਭਾਵ ਜਿੱਕੁਰ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਥਾਂ ਬਣ ਗਿਆ, ਇਕੁੱਰ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ)। ਘਰ-ਘਰ ਵਿਖੇ ਧਰਮਸਾਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਅਰ ਕੀਰਤਨ ਹੋਣ ਲੱਗਾ (ਮਾਨੋ) ਸਦਾ ਵਿਸਾਖੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ ਤਾਰ ਦਿਤੀਆਂ, ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਖੇ ਸੱਚ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਖੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਪਿਆ।

ਭਾਵ - ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੱਸ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਉਧਾਰ ਨਮਿੱਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਲਿਆ, ਅਰ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਫਿਰ-ਫਿਰ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

੨੮. ਸੁਮੇਰ ਜਾਣਾ

ਬਾਬੇ ਡਿਠੀ ਪਿਰਥਮੀ ਨਵੇ ਖੰਡਿ ਜਿਥੈ ਤਕਿ ਆਹੀ।
ਫਿਰਿ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੁਮੇਰ ਪਰ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਈ।
ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ ਗੋਰਖਾਦਿ ਮਨਿ ਅੰਦਰਿ ਗਣਤੀ ਵਰਤਾਈ।
ਸਿਧ ਪੁਛਣਿ ਸੁਣਿ ਬਾਲਿਆ! ਕਉਣੁ ਸਕਤਿ ਤੁਹਿ ਏਥੇ ਲਿਆਈ।
ਹਉ ਜਪਿਆ ਪਰਮੇਸਰੋ, ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸੰਗਿ ਤਾੜੀ ਲਾਈ।
ਆਖਣਿ ਸਿਧ ਸੁਣਿ ਬਾਲਿਆ! ਅਪਣਾ ਨਾਉ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?
ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਨਾਥ ਜੀ! ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਪੇ ਗਤਿ ਪਾਈ।
ਨੀਚੁ ਕਹਾਇ ਉਚ ਘਰਿ ਆਈ॥੨੮॥

ਬਾਬੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ) ਨੇ ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਜਿਥੋਂ ਤੀਕ ਸੀ ਦੇਖੀ। ਫਿਰ ਸੁਮੇਰ (ਨਾਮੇ ਪਹਾੜ)

ਪਰ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ, (ਉਥੇ) ਸਿਧਾਂ ਦੀ (ਮੰਡਲੀ) ਸਭਾ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਈ। (ਉਥੇ) ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧ ((ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਖੇ ਸੋਚ ਵਰਤ ਗਈ। ਸਿੱਧ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, ਸੁਣ ਹੇ ਬਾਲੇ! ਤੈਨੂੰ ਇਥੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਲਿਆਈ ਹੈ? (ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ) ਮੈਂ ਨਿਰੰਕਾਰ (ਦਾ ਨਾਮ) ਜਪਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸਮਾਧਿ ਲਾਈ ਹੈ। ਸਿੱਧ ਬੋਲੇ, ਸੁਣ ਬਾਲੇ! ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ (ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ) ਦੱਸ ਦੇਹ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, (ਸੁਣੋ ਹੇ) ਨਾਥ ਜੀ! ਨਾਨਕ (ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ) ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨੀਚ ਕਹਾ ਕੇ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਆਈਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਆਪ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਏਥੇ ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕੈਲਾਸ਼ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿੱਥੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਝੀਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵੇਖ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੁੱਛੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਖੋਇਆ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਬੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰਿਆਂ ਉੱਚ ਪਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, 'ਆਪਸ ਕਉ ਜੋ ਜਾਣੈ ਨੀਚਾ॥ ਸੋਊ ਗਨੀਐ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ॥'

੨੯. ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤ੍ਰ

ਫਿਰਿ ਪੁਛਣਿ ਸਿਧ ਨਾਨਕਾ! ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚਿ ਕਿਆ ਵਰਤਾਰਾ?
ਸਭ ਸਿਧੀ ਇਹ ਬੁਝਿਆ ਕਲਿ ਤਾਰਣਿ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰਾ।
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ: ਨਾਥ ਜੀ! ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਕੂੜੁ ਅੰਧਾਰਾ।
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸਿ ਵਰਤਿਆ ਹਉ ਭਾਲਣਿ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੰਸਾਰਾ।
ਪਾਪ ਗਿਰਾਸੀ ਪਿਰਥਮੀ ਧਉਲੁ ਖੜਾ ਧਰਿ ਹੇਠ ਪੁਕਾਰਾ।
ਸਿਧ ਛਪਿ ਬੈਠੇ ਪਰਬਤੀ ਕਉਣੁ ਜਗਤ੍ਰਿ ਕਉ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ।
ਜੋਗੀ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣਿਆ ਨਿਸਦਿਨਿ ਅੰਗਿ ਲਗਾਇਨਿ ਛਾਰਾ।
ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਜਗੁ ਸਾਰਾ॥੨੯॥

ਨਿਸਦਿਨ=ਰਾਤ ਦਿਨ

(ਤਦ) ਫੇਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, "ਹੇ ਨਾਨਕ! ਭਾਰਤ ਖੰਡ ਵਿਖੇ ਕੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ? ਸਾਰੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਰ ਤੇਜ ਤੋਂ) ਇਹ ਬੁੱਝ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਤਾਰਣ ਨੂੰ (ਆਇਆ ਇਹ) ਨਾਨਕ (ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਹੇ ਨਾਥ ਜੀ! ਸੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ ਤੇ ਝੂਠ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੈ। ਕੂੜ ਅਮਾਵਸ (ਦੀ ਰਾਤ ਵਾਂਙ) ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਖੇ (ਸੱਚ ਨੂੰ) ਲੱਭਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹਾਂ। ਪਾਪ ਨੇ ਧਰਤੀ ਗ੍ਰਸ ਲੀਤੀ ਹੈ (ਧਰਮ) ਧਵਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠ ਖੜੋਤਾ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਧ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਖੇ ਲੁਕ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਗਤ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਕੌਣ ਕਰੇ? ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਗਿਆਨ ਥੋਂ ਖਾਲੀ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸਰੀਰ ਪੁਰ ਸਵਾਹ ਮਲ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

ਭਾਵ - ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੱਡੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਕੇ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ਜੋਗੀ ਲੋਕ, ਜੋ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਆਹਾਂ ਮਲ ਕੇ ਮਸਤ ਹਨ, ਪਾਪ ਸਾਰੇ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭੁਲਾ ਬੈਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕਲੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ।

'ਚਲਦਾ......................../'

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ
ਗਜ਼ਲਾਂ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-40)

ਚਸ਼ਮਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੇ ਤੂ ਗੁਹਰ ਬਾਰ ਮੀ ਸ਼ਵਦ

ਗੋਯਾ ਮਿਸਾਲਿ ਦਾਨਾ ਕਿ ਅਜ਼ ਖੋਸ਼ਾ-ਹਾਇ ਤਾਕ।

ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਉਂ ਮੋਤੀ ਕੇਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੇ ਗੁੱਛਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦਾਣੇ ਡਿੱਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਨਦਾਨਮ ਕਿ ਕੁਦਾਮਮ ਕਿ ਕੁਦਾਮਮ ਕਿ ਕੁਦਾਮਮ।
ਬੰਦਾਇ-ਊ ਏਮ ਵ ਊ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਿ ਮਨ ਦਰ ਰਮਾ ਹਾਲ।

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਉਸ (ਰੱਬ) ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਹੈ।

ਸਾਹਬਿ ਹਾਲ ਬਜੁਜ਼ ਹਰਫ਼ਿ ਖ਼ੁਦਾ ਦਮ ਨ-ਜ਼ਨਦ
ਗ਼ੈਰਿ ਜ਼ਿਕਰਸ਼ ਹਮਾ ਆਵਾਜ਼ ਬਵਦ ਕੀਲੋ ਕਾਲ।

ਰੱਬ ਦੇ ਮਹਿਰਮ ਸਿਵਾਇ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦੇ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਫਜ਼ੂਲ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਹੈ।

ਮੁਰਸ਼ਦਿ ਕਾਮਿਲਿ ਮਾ ਬੰਦਗੀਅਤ ਫ਼ਰਮਾਇਦ
ਐ ਜ਼ਹੇ ਕਾਲ ਮੁਬਾਰਿਕ ਕਿ ਕੁਨਦ ਸਾਹਿਬਿ ਹਾਲ।

ਸਾਡੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੰਦਗੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਾਹ! ਕਿੰਨਾ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਉਹ ਬੋਲ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਹਾਲ ਦਾ ਮਹਿਰਮ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਹਾਜ਼ਿਰ ਅਸਤ ਦਰ ਹਮਾ ਹਾਲ
ਤੂ ਚਿਰਾ ਮੀ ਜ਼ਨੀ ਦਿਗਰ ਪਰੋ ਬਾਲ।

ਜਦ ਰੱਬ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੋਰ ਕਿਉਂ ਹੱਥ ਪੈਰ ਪਿਆ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ?

ਹਮਦਿ ਹੱਕ ਗੋ ਦਿਗਰ ਮਗੋ ਐ ਜਾਂ
ਸਾਹਿਬਿ ਕਾਲ ਬਾਸ਼ ਵ ਬੰਦਾਇ ਹਾਲ।

ਰੱਬ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਨਾ ਕਰ, ਐ ਮੇਰੀ ਜਾਨ! ਹੋਰ ਕੁਝ ਨ ਕਹੁ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਬਣ ਜਾ, ਉਸ ਦੇ ਹਾਲ ਦਾ ਮਹਿਰਮ ਬਣ ਜਾ।

ਗ਼ੈਰ ਯਾਦਿ ਖ਼ੁਦਾ ਦਮੇ ਕਿ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ

ਈਂ ਜ਼ਵਾਲ ਅਸਤ ਪੇਸ਼ਿ ਅਹਿਲਿ ਕਮਾਲ।

ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਿਹੜਾ ਦਮ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆਂ, ਕਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਬਰਬਾਦ ਗਿਆ।

ਮਾ ਸਿਵਾ ਨੀਸਤ ਹਰ ਕੁਜਾ ਬੀਬੀ
ਤੂ ਚਿਰਾ ਗਾਫ਼ਲੀ ਦਰ ਐਨਿ ਵਸਾਲ।

ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਤੂੰ ਵੇਖੇਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਐਨੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਗਾਫ਼ਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?

ਗ਼ੈਰ ਹਰਫ਼ਿ ਖ਼ੁਦਾ ਮਗੋ ਗੋਯਾ
ਕਿ ਦਿਗਰ ਪੂਚ ਹਸਤ ਕੀਲੋ ਮਕਾਲ।

ਗੋਯਾ ਤੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹੁ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਥੋਥੀ ਹੈ।

ਮਾ ਕਿ ਖ਼ੁਦ ਹਰ ਬੰਦਾਇ ਹੱਕ ਰਾ ਖ਼ੁਦਾ ਫਹਿਮੀਦਾ ਏਮ
ਖ਼ੇਸ਼ਤਨ ਰਾ ਬੰਦਾਇ ਈਂ ਬੰਦਾਹਾ ਫ਼ਹਿਮੀਦਾ ਏਮ।

ਅਸਾਂ ਹਰ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਮਰਦੁਮਾਨਿ ਚਸ਼ਮਿ ਮਾ ਰਾ ਏਹਤਿਆਜਿ ਸੁਰਮਾ ਨੀਸਤ
ਬਸਕਿ ਖ਼ਾਕਿ ਰਹਿ ਮਰਦੁਮ ਤੂਤੀਆ ਫ਼ਹਿਮੀਦਾ-ਏਮ।

ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆ ਪੁਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰਮੇਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਅਸਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਰਮਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਹਰ ਨਫ਼ਸ ਸ਼ਰ ਬਰ ਜ਼ਮੀਂ ਦਾਰੇਮ ਅਜ਼ ਬਹਿਰੇ ਸਜੂਦ
ਜ਼ਾਂ ਕਿ ਰੂਇ ਯਾਰਿ ਖ਼ੁਦ ਨੂਰਿ ਖ਼ੁਦਾ ਫ਼ਰਹਿਮੀਦਾਏਮ।

ਹਰ ਘੜੀ ਅਸਾਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਸਿਜਦੇ ਲਈ ਧਰਤ ਉਤੇ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਨੂਰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਰਾ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾਦਾ ਅੰਦ
ਜ਼ਾਂ ਗਦਾਇ ਕੂਇ ਊ ਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਹਿਮੀਦਾ-ਏਮ।

ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਗਲੀ ਦੇ ਫ਼ਕੀਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 55 ਤੇ)

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ
(Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-54)

ਇਕ ਬੱਚਾ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਦੋ ਜਣੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਬੂਟਾ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਪੱਕ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਭ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਾਧਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦੂਸਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੇਤਨਾ, ਉਪਰ ਉੱਠਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਹੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ ਕੀ? ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੈ? ਪਿਆਰ ਕੋਈ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰ ਦਾ ਛੱਪੜ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਦੇਣਾ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਈਰਖਾ ਰੱਖੀਏ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੀਚ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰੀਏ। ਪਰਿਵਾਰ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੱਚਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਲਈ ਲੋਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਲਾਲਚ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਸੋਚ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਈ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸੋਚ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੋਚ ਇਕ ਸੁਆਰਥ ਦੀ ਸੋਚ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਜੁੜੇ, ਵਿਆਹੇ ਦੰਪਤੀ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਲਈ ਅਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਜੇ ਉਹ ਦੂਸਰਾ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਨਿਰਸੁਆਰਥੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਤਾ ਸੁਆਰਥੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਾ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਦੂਸਰਾ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਨੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਟੀਆ ਵਿਚਾਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਨਿਰਸੁਆਰਥੀ ਹੋਣਾ ਸਿਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਯਾਦ ਰਖੋ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਰਥੀ ਹੋਵੋਗੇ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨਿਸੁਆਰਥੀ ਹੋਵੋਗੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਸਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ, ਤਜਰਬਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਪਿਆਰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਵਿਚ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ, ਜੀਵਨ ਵਿਕਾਸ ਇਹ ਸਭ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਨਿਰਸੁਆਰਥੀ ਹੋਣ ਦੀ, ਇਹ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗ (ਧਿਆਨ) ਸਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸੁਆਰਥੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕੰਟਰੋਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਨਵਵਿਆਹੁਤਾ ਨੂੰ ਕਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਾਮ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਰਖੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਹੈ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰਹੋ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹਰ ਚੀਜ਼, ਹਰ ਗੱਲ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਹੀ ਰਖਣਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਸੰਜਮ ਨਾ ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਦੁਖੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਲਈ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝੋ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰੋ। ਇਹ ਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਯੋਗ (ਧਿਆਨ) ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਬਕ ਤਾਂ

ਇਹ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਘੋਖੋ, ਸਮਝੋ, ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੋਵੋ। ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖ, ਆਰਾਮ ਸਾਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੰਦਰ ਬਨਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਤੀ, ਪਤਨੀ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਵੀ ਵਖਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂ? ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ

ਮਨੁੱਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰੇ। ਸ਼ਰਤ ਇਕ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤ ਸਕਣ। ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਾਹਰ ਹਾਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਚਟਾਨ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨੀ ਇਕ ਅਣੂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਐਟਮ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੋੜਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਡੂੰਘੇ ਚਲੇ ਜਾਈਏ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਰ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਬੇਅਰਥ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਅਜਾਈਂ ਗੁਆ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਨਕਾਰਤਮਕ ਸੋਚ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਖਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਮੇਰਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਜਾਏ ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਮੈਂ ਬਿਮਾਰ ਪੈ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਸੁਰਖਿਅਤ ਨਹੀਂ। ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ। ਜੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਵੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੀ ਹੋ। ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਡੂੰਘਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਸੁਣੋ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਧੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਓ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸੱਚੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਹੋ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਪਰ ਸਾਰਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ, ਦੂਸਰਾ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰੋਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜੋ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਉਹ ਕਰੋ। ਚੰਗੀ ਰੋਟੀ ਬਣਾਉਣੀ, ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣਾ। ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਆਦਰ ਸੇਵਾ ਮਾਣ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਦਾ ਮਾਣ ਇੱਜ਼ਤ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਲਈ ਇੱਜ਼ਤ, ਮਾਣ ਵੀ ਓਨਾਂ ਹੀ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਮਜ਼ਾਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਹਾਸੋ ਹੀਣਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸੁਆਰਥ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਡੰਡਾ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਲਈ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨੁਕਸ ਕੱਢਦੇ ਰਹੋਗੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਗਲਤ ਹੀ ਲੱਗੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਹੋਗੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਮਾਯੋਗ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਡਜਸਟ ਕਰਨਾ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਕਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਓ, ਨਾ ਦੇਖੋ।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਪਤਨੀ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਂ? ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਲਈ ਪਿਆਰ ਝੱਟ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਭਾਵ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੱਛਾ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਤੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਣ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਹੀ ਨਹੀਂ।

'ਚਲਦਾ....।'

(ਪੰਨਾ 52 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਾ ਨਮੀ ਖਾਹੇਮ ਮੁਲਕੋ ਮਾਲ ਰਾ ਗੋਯਾ ਅਜ਼ਾਂ
ਸਾਇਆਇ ਜ਼ੁਲਫ਼ਿ ਤੁਰਾ ਬਾਲਿ ਹੁਮਾ ਫ਼ਹਿਮੀਦਾ ਏਮ।

ਸਾਨੂੰ! ਐ ਗੋਯਾ, ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦੀ ਕੋਈ ਚਾਹ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ, ਕਿ ਅਸਾਂ ਤੇਰੀ ਜ਼ੁਲਫ਼ ਦੇ ਸਾਯੇ ਨੂੰ ਹੁਮਾ ਦਾ ਪਰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ।

ਦਰੂੰ ਮਰਦਮੁਕਿ ਦੀਦਾ ਦਿਲਰੁਬਾ ਦੀਦਮ
ਬਹਰ ਤਰਫ਼ ਕਿ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਮ ਆਸ਼ਨਾ ਦੀਦਮ।

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦਿਲ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਧਰ ਵੀ ਮੈਂ ਨਿਗਾਹ ਦੌੜਾਈ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸੱਜਨ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਬਗਿਰਦਿ ਕਾਅਬਾ ਓ ਬੁਤਖ਼ਾਨਾ ਹਰ ਦੋ ਗਰਦੀਦਮ
ਦਿਗਰ ਨਯਾਫ਼ਤਮ ਆਂ ਜਾ ਹਮੀਂ ਤੁਰਾ ਦੀਦਮ।

ਮੈਂ ਕਾਅਬੇ ਅਤੇ ਮੰਦਰ ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ।

ਬਹਰ ਕੁਜਾ ਕਿ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਮ ਅਜ਼ ਰਾਹਿ ਤਹਿਕੀਕ
ਵਲੇ ਬਖ਼ਾਨਾਇ ਦਿਲ ਖ਼ੁਦ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀਦਮ।

ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਜੋਂ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ, ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਰੱਬ ਹੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਮਰਾ ਜ਼ਿ ਰੂਜ਼ਿ ਅਜ਼ਲ ਆਮਦ ਈਂ ਨਿਦਾ ਗੋਯਾ
ਕਿ ਇੰਤਹਾਇ ਜਹਾਂ ਰਾ ਦਰ ਇਬਤਦਾ ਦੀਦਮ।

ਮੇਰੇ ਕੰਨੀ, ਗੋਯਾ, ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਪਈ, ਕਿ ਜਹਾਨ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ।

ਹਰ ਜਾਕਿ ਦੀਦਾ ਏਮ ਜਮਾਲਿ ਤੂ ਦੀਦਾ ਏਮ
ਮਾ ਜੁਜ਼ ਜਮਾਲਿ ਦੂਸਤ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਮੀ ਕੁਨੇਮ।

ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਸਾਂ ਵੇਖਿਆ, ਤੇਰਾ ਜਲਾਲ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਦੋਸਤ ਦੇ ਜਮਾਲ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ।

ਪਰਵਾਨਾ-ਵਾਰ ਗਿਰਦਿ ਰੁਖ਼ਿ ਸ਼ਮਆ ਜਾਂ ਦਿਹੇਮ
ਚੂ ਅੰਦਲੀਬ ਬੇਹੁਦਾ ਗੰਗਾ ਨਮੀ ਕੁਨੇਮ।

ਗੋਯਾ, ਚੁੱਪ ਰਹੁ, ਕਿ ਸਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸ਼ੁਦਾਅ ਨੂੰ ਜਦ ਤਕ ਭੀ ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਿਰੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢਾਂਗੇ।

'ਚਲਦਾ.................।'

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।
ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - (14 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
ਅਸੁਨਿ - ਸੰਗਰਾਂਦ-17 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - 1 ਸਤੰਬਰ, ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਤਵਾਰ।

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in
Website :- www.ratwarasahib.org
Instagram : - RATWARA SAHIB (https://instagram.com/ratwara.sahib/)
You Tube :- https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh
Facebook:- https://www.facebook.com/ratwarasahib1
Twitter:- https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1
Apps (for both apple & andriod) : Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV
E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com *Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900*

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine
S/B A/C No. 12861000000003 **RTGS/IFSC Code - PSIB0021286**
Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ –

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust
SB A/C No. 12861100000005 **RTGS/IFSC Code - PSIB0021286**
Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust
Punjab National Bank
SB A/C No. 0779000100179603
RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBBMOH
Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ **Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901** ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ **Online** ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ **sms** ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ **"VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE"** ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

✓ ☐ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ☐ ਰਿਨਿਊਵਲ ☐ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque
1 Year	Rs. 300/320	
3 Year	Rs. 750/770	
5 Year	Rs. 1200/1220	
Life	Rs 3000/3020	

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US$	600 US$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can $	800 Can $
Australia	80 Aus $	800 Aus $

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ: ਜਨਵਰੀ ☐ ਫਰਵਰੀ ☐ ਮਾਰਚ ☐ ਅਪ੍ਰੈਲ ☐ ਮਈ ☐ ਜੂਨ ☐ ਜੁਲਾਈ ☐ ਅਗਸਤ ☐ ਸਤੰਬਰ ☐ ਅਕਤੂਬਰ ☐ ਨਵੰਬਰ ☐ ਦਸੰਬਰ ☐

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾAddress..

....

............................Pin Code.......................................Phone........................ E-mail :..............................

ਮੈਂ.....................ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.......................ਮਿਤੀ...........................ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ......................

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 12.00 ਤੱਕ

ਫੋਨ ਨੰ: 98786-95178, 92176-93845,

	ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1.	ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
2.	ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕੰਗ	ਐਮ.ਡੀ (ਗਾਇਨੀ)	ਸੋਮਵਾਰ
3.	ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੰਗ	ਐਮ.ਡੀ (ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ)	ਸੋਮਵਾਰ
4.	ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
5.	ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
6.	ਸ੍ਰੀ ਮਾਈਕਲ ਜੀ	ਐਕਸਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ
7.	ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
8.	ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9.	ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
10.	ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
11.	ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	"
12.	ਡਾ. ਜਿੰਦਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
13.	ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ	ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ	ਬੁੱਧਵਾਰ
14.	ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਊਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6.ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਥਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ , 12. ਐਕਸਰੇ

*** ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।**

ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ 11.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ।
ਹਰ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ
1.	ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2.	ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3.	ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-
4.	ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	
5.	ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6.	ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7.	ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8.	ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9.	ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10.	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11.	ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12.	ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13.	ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14.	ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15.	ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16.	ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17.	ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18.	ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19.	ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20.	ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21.	ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
22.	ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23.	ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/	
24.	ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25.	ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26.	ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
27.	ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
28.	ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29.	ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30.	ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31.	ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32.	'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33.	'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34.	ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35.	ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36.	ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-	
38.	ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39.	ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40.	ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	
41.	ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-	
42.	ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-	

	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
43.	ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
44.	ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
45.	ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
46.	ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
47.	ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
48.	ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
49.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
50.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-
51.	ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ...	100/-

English Version	Price
1. Baisakhi (**ਵੈਸਾਖੀ**)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (**ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ**)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (**ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧**)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (**ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨**)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (**ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩**)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (**ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪**)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (**ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫**)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (**ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ**)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (**ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ**)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (**ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ**)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (**ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ**)	150/–
17. The Story of Immortality (**ਅਮਰ ਗਾਥਾ**)	260/–
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/–

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - **S/B A/C No. 12861000000003**

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\ , Branch Code - C1286

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib, (Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali) 140901, Pb. India

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ
ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਨਗਰ ਆਦੋਆਣਾ
(ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ)

ਨਗਰ ਮਜਾਰਾ
(ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ)

ਨਗਰ ਭੱਟੋਂ
(ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ)

ਬੇਲਾ ਰਾਮਗੜ੍ਹ
ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਤਾਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸਮੂੰਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਪੰਜ ਰੋਜ਼ਾ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ 1-2-3 ਨਵੰਬਰ

2 0 1 9

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਦੇਸ ਵਿਦੇਸ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸੁਝਾਅ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸੈਕਸ਼ਨ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੰਟਰਨੈਟ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਠਕ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕਣ। ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤੰਬਰ 2019 ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਗ ਦੇ 20 ਪੰਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈਟ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਪਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਠਕ ਜਨ ਇਸ ਦਾ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਹੁਣ ਸਤੰਬਰ 2019 ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ 20 ਪੰਨੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ।

ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

www.ratwarasahib.org, www.ratwarasahib.com

Discourses on the Beyond - Part 6

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 69, issue Aug. 2019)

The world is born in suffering and dies in suffering. In undergoing pain and suffering, he spends his entire life. It is owing to deeds he does out of delusion, or which he has omitted do that he gets pain and suffering in the Divine Court. The world is in flames. It is wailing in agony and suffering because he is failing to realize that only God's Name can annul sorrows, as is the Guru's edict –

do that he gets pain and suffering in the Divine Court. The world is in flames. It is wailing in agony and suffering because he is failing to realize that only God's Name can annul sorrows, as is the Guru's edict –

'In suffering is man's birth, in suffering his death;
In suffering too is the conduct of the world.
About the hereafter too is mention of suffering,
And reading of it man wails.
Opened are packetfuls of suffering, no joy from these has emerged.
In suffering has man's heart burnt; in suffering has he departed in tears.
Saith Nanak: By immersion in Divine laudation
Are mind and body verdant with joy.
Should suffering by the fire of austerity be burnt,
It then becomes a medicine.' P. 1240

ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮਣੁ ਦੁਖਿ ਮਰਣੁ ਦੁਖਿ ਵਰਤਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥
ਦੁਖੁ ਦੁਖੁ ਅਗੈ ਆਖੀਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ॥
ਦੁਖ ਕੀਆ ਪੰਡਾ ਖੁਲੀਆ ਸੁਖੁ ਨ ਨਿਕਲਿਓ ਕੋਇ ॥
ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਜਲਾਇਆ ਦੁਖੀਆ ਚਲਿਆ ਰੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਸਿਫਤੀ ਰਤਿਆ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥
ਦੁਖ ਕੀਆ ਅਗੀ ਮਾਰੀਅਹਿ ਭੀ ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਹੋਇ ॥

In this world ocean, the other powerful surge is 'avarice'. Caught in 'avarice', man suffers great pain and agony. To ensnare man, there is a powerful dragnet spread in the world. The birdlike sentient being caught in avarice cannot see any way out of it.

'Mammon (Maya) has spread out its net and in it has placed the bait.
Mother mine! the bird of man's mind by desire is ensnared, helpless to escape.' P. 50

ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ ॥
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨ ਪਾਏ ਮਾਇ ॥

'Avarice' is like the disease of leprosy afflicting man. He continues burning in its fire. Just as a fire burns more intensely when fuel is put into it, similarly, the fire of 'avarice' becomes intense with the acquisition of material goods instead of becoming quenched. In this context, Guru Sahib says –

'The craving of even great kings and masters of estates is not quenched.
Intoxicated with the pleasure, wealth, they remain engrossed in it and their eyes see not anything else. In sin none has ever been satiated.
As fire that by fuel is not extinguished,
Without devotion to the Lord how may satisfaction come?' P. 672

ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ ਅਰੁ ਭੂਮਨ ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ

ਬੂਝੀ॥
ਲਪਟਿ ਰਹੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਮਾਤੇ ਲੋਚਨ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝੀ॥
ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਕਿਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਪਾਈ॥
ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀ ਧ੍ਰਾਪੈ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਹਾ ਅਘਾਈ॥

Guru Sahib further says –

'Gripped by the great malady of desire, death have they forgotten.' P. 919

ਏਹ ਤਿਸਨਾ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ ਮਰਣੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿਆ॥

Caught in false greeds, man considers the world to be true, and what is Eternal Truth, he regards as untrue. He never thinks of death. The thought of death does not come into his mind. He continues striving and advancing further for gaining more achievements –

'Rare are such as have their fire of thirst for the world assuaged.
Hoarding of millions upon millions
Yet turns not the mind away from it,
Involved in seeking more and more.' P. 213

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ॥
ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ॥
ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ॥

The fire of avarice is quenched neither in youth, nor in old age. It is never put out. Even when the agents of Death lay their hands on his wrist, he thinks of avarice. He does not remember God even by mistake.

There is an illustrative tale about a 'Seth' (rich merchant) who lived in a city. He heard in the course of a holy congregation or religious gathering that Ajamal attained to an exalted state by uttering God's Name just once, as is the Guru's edict too –

'At the last moment did Ajamal think of the Divine Lord:
Thereby the state sought, by Supreme yogis in a moment he attained.' P. 902

ਅਜਾਮਲ ਕਉ ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿ ਨਾਰਾਇਨ ਸੁਧਿ ਆਈ॥
ਜਾਂ ਗਤਿ ਕਉ ਜੋਗੀਸੁਰ ਬਾਛਤ ਸੋ ਗਤਿ ਛਿਨ ਮਹਿ ਪਾਈ॥

He learnt this by heart and decided to follow it. He was blessed with four sons whom he named by God's various names – first, Ramchander, second Narayan, third Krishan Dev and the fourth Govind. When his end came, he kept talking of material wealth, properties etc. The wise told him several times; 'Seth Ji, your end time has come; you won't live beyond a few minutes or seconds, your nave-knot has got loosened; your breathing has become irregular; you should utter God's Name. The elders among his brotherhood made his sons stand at his feet and asked, Seth Ji! do you recognize them. Tell us by their names who they are." The rich merchant looked at them intently and shouted, "How is it that all of you have come leaving the shop unattended? Who will sell the goods at the shop?" As soon as he uttered these words, he breathed his last. So, the fire of avarice is not extinguished even at the time of death. Guru Sahib says: "Until, after receiving the Name-medicine from the perfect holy Preceptor, man does not practise it with perfect restraint and discipline, this mental ailment is not annulled:

'O Yogi! out of clay is the world cast,
Afflicted with the malady of desire for Maya.
Despite all praxis and garbs, this malady goes not.
The Name Divine is the true medicine, should it in the mind be lodged;
One obeying the Master's guidance alone this realization has,
And the true yoga-praxis performs.' P. 909

ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਮਿਟੀ ਕਾ ਪੁਤਲਾ ਜੋਗੀ
ਇਸੁ ਮਹਿ ਰੋਗੁ ਵਡਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ॥
ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਭੇਖ ਕਰੇ ਜੋਗੀ
ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ਗਵਾਇਆ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ਹੈ ਜੋਗੀ
ਜਿਸ ਨੋ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੋਈ ਬੂਝੈ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਸੋ ਪਾਏ॥

Once, Tenth Guru Sahib alongwith his Singhs (followers) was passing through the fields. On the left side, a partridge was twittering loudly. Guru Sahib spontaneously uttered the following edict –

'The land owner over land is ever wrangling;
This must he one day leave; yet is his desire unassuaged.' *P. 188*

ਭੂਮੀਆ ਭੂਮਿ ਊਪਰਿ ਨਿਤ ਲੁਝੈ॥
ਛੋਡਿ ਚਲੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਹੀ ਬੁਝੈ॥

At this, the *'Singhs'* (Sikhs) accompanying Guru Sahib asked, "True Sovereign! why did you suddenly utter these words? Kindly enlighten us on this score." Guru Sahib replied, "Look! how terribly shackled is a living being caught in avarice! This partridge in former life used to be a small ruler of this place. These fields were his personal property. Even after his death, he is living here as a partridge. He is telling us that these fields belong to him. This partridge is blind of his left eye. Catch him and bring him before us." When the partridge was brought, he was actually blind of his left eye. So, in this way, avarice is a very powerful desire. The whole world is burning in this fire –

'In the fire of desire is the world burning
Of greed, pride and egoism.' *P. 120*

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ॥
ਲੋਭੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਬਹੁਤੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥

So, this desire of avarice is whirling the entire world. It is ruling over their minds. Until the perfect Holy Preceptor blesses man with true knowledge of the self and he understands it by realizing the reality within his self, the fire of avarice is not put out in any manner –

'Ignorance and desire consume the body:
Assuaged are these by living the Master's Word:
Then are body and mind made cool, wrath lifted.
And with egoism annulled, in the Supreme is the self absorbed.
Holy is the Lord, holy His might,
Rare are such as by the Master's grace have this realization.
Saith Nanak in supplication: By guidance of the holy Name
Is the self in Divine Reality absorbed.'
P. 1067

ਅਗਿਆਨੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਇਸੁ ਤਨਹਿ ਜਲਾਏ॥
ਤਿਸ ਦੀ ਬੂਝੈ ਜਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਏ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਮਾਇਆ॥
ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੀ ਵਡਿਆਈ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਰਲੈ ਪਾਈ॥
ਨਾਨਕੁ ਏਕ ਕਹੈ ਬੇਨੰਤੀ ਨਾਮੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ॥

'He who by the Master's grace of the self has realization,
Know, his thirst is assuaged.' *P. 281*

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਪਨ ਆਪੁ ਸੁਝੈ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ॥

The devotees listened to these utterances of Sant Maharaj Ji very attentively. The scheduled time was over. Hoping to get further illumination on this question, on the next day, the devotees started leaving to attend to their daily duties. Sant Maharaj Ji sat in the room to attend to the devotees individually in consultation with Babu Ralla Singh and Waryam Singh.

Holy Discourse – 3

It was Thursday, the 17th of May 1962. In the yesterday's discourse Sant Maharaj Ji had kindly said: "Just as there is water in the sea, similarly, in the world ocean, there is water of joys and sufferings. In this ocean are continuously rising unfathomable waves

of desire and avarice." About 'desires', he had spoken in great detail. In *Guru Granth Sahib*, 'desires' and 'doubts' have been likened with adamantine stony doors. Until desires are ended in man's within, he is bound to continue whirling in the cycle of birth and death. In other words, his transmigration cannot be annulled. Today also, the devotees offered greetings to Sant Maharaj Ji on his arrival and gave him due respect and honour. Sant Maharaj Ji took his seat and then the devotees sat in their respective places. Once again the devotees made a request to Sant Maharaj Ji: "Revered Sir, about 'desires' you have advised us in great detail. But we, denizens of the *'Kalyuga'* (Dark Age), find it difficult to get free of them because so many are the worldly compulsions that moved by one desire or the other, we are just biding time. What should we do? Kindly tell us some method by which we may be able to overcome desires."

Sant Maharaj Ji listened to the entire submission seriously and said, "Your question is perfectly valid and true. If the renunciation of desires were so simple and easy, why would have great practitioners of austerities wandered in desires and doubts? In fact, this body is a product of 'desire' and 'avarice' come into motion. Those who lead their life following the whims of their mind and subordinating themselves to desires will continue whirling in the cycle of birth and death and suffering the blows of sorrows and sufferings. Until we imbibe the Guru's teachings, we can, in no way, by millions of guiles and wiles, by studying various philosophies and making strenuous efforts of the mind, come out of the whirlpool of desires. Sovereign Third Guru Sahib has expressed this very idea in the following words:

'Hope and desire abide in this body and the Lord's Light too burns therein.
Nanak, the self-wards remain in bondage and the Guru-wards the Lord emancipates.'
P. 559

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਜਗਾਏ ॥
ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਬੰਧੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਏ ॥

So, this *'jeev'* (sentient being) bound in hopes and desires, comes into the world with deeds writ by destiny and failing to meet a God-directed exalted holy man, who has realized the Ultimate spiritual Reality, he spends his life indulging in sensual pleasures, and finally departs from here like a merchant gone bankrupt, and ahead in the hereafter, suffers blows on his face as per Sovereign Guru Nanak Sahib's edict –

'In desire is man born;
From desire he consumes objects of various tastes (sweet and pungent).
By desire is he led bound
Buffeted across the face.' P. 61

ਆਸਾ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮਿਆ ਆਸਾ ਰਸ ਕਸ ਖਾਇ ॥
ਆਸਾ ਬੰਧਿ ਚਲਾਈਐ ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਚੋਟਾ ਖਾਇ ॥

These desires do not die, when one desire is fulfilled, from its root sprout many other desires. The world continues to be born and dying in these very hopes and expectations. You ask me to tell you some cure for them. Guru Sahib says: "God's Name is so powerful that first, it fulfills desires, and then, the same Name Divine, becoming a medicine, grants knowledge and understanding to the mind gone astray. When the Name gets lodged in man's mind and he experiences the Name-elixir, his inner spiritual eyes are opened by practising Divine Name meditation, he sees the unreality of the world in the light of that

knowledge and he gains realization by discriminating between the spiritual and the unspiritual (worldly), then no room is left in him for sensual desires, and they are automatically annulled and destroyed –

'The whole world, gripped by desire in the end dies –
Desire leaves not man ever.
Saith Nanak: Through devotion to the holy Eternal are all desires fulfilled.' P. 517

ਆਸਾ ਕਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ ਆਸਾ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਆਸਾ ਪੂਰੀਆ ਸਚੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ॥

In fact, the state of the Lord's abiding within man's mind is that hopes and desires are totally annulled and the knowledge and understanding of living according to God's Will and Ordinance is born within. One's egoistic tendency of 'I' and 'mine' merges fully in the Supreme self. It is then that one realizes that God abides in this body made up of five elements –

'He, who renounces all hope and yearning, remains desire-free in the world and whom lust and wrath touch not, within his mind abides the Lord.' P. 634

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ ਜਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਨਿ ਤਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਵਾਸਾ॥

In this context, let me tell you a story. After enacting the play of the government stores at Sultanpur Lodhi, one day Guru Nanak Sahib entered the Bein river. Merging the elements of his body made up of five elements in the elements, he reached the '*Sachkhand*' (Realm of Truth) and uttered the '*so daru*' hymn before the Formless Lord and–

'Were I to live years millions upon millions;
Did I in my austerities subsist alone on air,
Were I in my seclusion never to see sun or moon;
Were sleep to visit me not even in thought –
Even thus would Thy greatness still elude my mind.
What measure might I give of Thy Name?' P. 14

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ॥
ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ॥
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ॥

After uttering this hymn, when Guru Nanak Sahib, offered greetings to the Formless Lord, He said, "O Nanak! the task for which I sent you to the mortal world, why have not started it?" At this, Guru Sahib submitted, "O Formless One! your eternal law is that before one can give away Divine Knowledge, one must, first have a Guru (Holy Preceptor). In the world, I have not been able to observe any such beloved devotee of yours to whom I should go and request for the grant of the Name-boon. Kindly grant me with the knowledge and understanding of your Form and the boon of that Holy chant by reciting and contemplating which denizens of the *Kalyuga* (Dark Age) may be liberated. At that moment, the Formless One revealed His Form –

'There exists but One God (none else).
True is the Name of that Lord.
Creator and doer is He;
Fearless and rancourless He be.
Timelss and eternal is His form;
Self-existent He and is unborn.
By the Guru's grace is He known.' P. 1

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

and said, "O Nanak! you also put your seal of approval on it." At this Guru Nanak Sahib uttered the following '*sloka*' –

'Before Time's beginning and all ages through was He in existence.
Now too the True One is in evidence;

O Nanak, in future beyond time also shall He be in prominence.' P. 1

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

and put the seal of his name. The Timeless One made Guru Sahib drink a cup of His Name full to the brim and granted him the boon of 'Waheguru' mystic formula which he could dispense among the devotees. All this task can only be referred to. But it is extremely difficult to say how the Timeless One Lord manifested Himself as the Guru (Holy Preceptor) and as God and yet kept only one form. The Timeless One said, "O Nanak! I am the Transcendent God and you are the Holy Preceptor God. He who discriminates between you and Me cannot find liberation," Such are the edicts in Gurbani:

'The ocean of the self have we churned –
Therein a unique object did we behold.
Saith Nanak: The Master (Guru) is the Lord's image:
The Lord in the Master (Guru) pervasive –
Between these brother! no difference is.' P. 442

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ
ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਈ ॥
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ
ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

'Deem thou the Guru (Master) and God as One.' P. 864

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥

Describing this incident, Guru Nanak Sahib from his own mouth made this utterance: The minstrel singing the Lord's laudations was summoned in the Divine Court and bestowing the garb of singing God's praises entrusted him with the task of removing spiritual ignorance from the world–

'A minstrel of the Lord God am I, come to the Divine Portal.
Inside the mansion the Lord listened to my supplication, and into the Presence called me.
Calling the minstrel, the Lord inquired of him:
What objective has brought thee?
I made reply: Gracious Lord!
Confer on me the boon of everlasting meditation on Thy Name.
The bountiful Lord conferred on me meditation of the Name Divine,
And a robe of honour granted.' P. 91

ਹਉ ਢਾਢੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਖਸਮ ਕਾ ਹਰਿ ਕੈ ਦਰਿ ਆਇਆ ॥
ਹਰਿ ਅੰਦਰਿ ਸੁਣੀ ਪੂਕਾਰ ਢਾਢੀ ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ ॥
ਹਰਿ ਪੁਛਿਆ ਢਾਢੀ ਸਦਿ ਕੈ ਕਿਤੁ ਅਰਥਿ ਤੂੰ ਆਇਆ ॥
ਨਿਤ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥
ਹਰਿ ਦਾਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ਨਾਨਕੁ ਪੈਨਾਇਆ ॥

'I, an idle bard by Thee a task am assigned:
In primal time was I commanded night and day to laud Thee.
The bard by the Master to the Eternal Mansion was summoned.
And with the robe of holy Divine laudation and praise honoured.
On the holy Name ambrosial was he feasted.
As by the Master's guidance on this he has feasted, he has felt blessed.
The bard, Divine laudation by the holy Word,
Has spread and proclaimed.
Saith Nanak: By laudation of the holy Eternal,
Is the Supreme Being, all-perfection, attained.
Found correct.' P. 150

ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥
ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਕੈ ਵਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥
ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥
ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥
ਸਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਆਇਆ ॥
ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ਸੁਧੁ ।

After receiving the robe of honour of God's true laudation, Guru Nanak Sahib emerged from the Bein river and sat in the cremation ground repeating the following words again and again –

'Neither is there any Hindu nor any Musalmaan.'

ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ॥

This was heard both by the Hindus and the Muslims. The Muslims objected to this and complained to the Nawab Sahib (ruler of the place) – 'Sir, coming out of the Bein river after three days, Guru Nanak is sitting in the cremation ground. Neither does he respond to anyone when spoken to, nor does he move when somebody tries to move him, nor does he reply to anybody's question.

When he speaks, he utters only one thing – 'Neither is anyone a Hindu, nor a Muslim'. The Muslim clerics said, "Nawab Sahib! these blasphemous words are against Islamic law. There may not be any Hindu because he has no state power, nor religious direction. Neither does he believe in *'Allah-Talla'* (God), nor has he any Divine knowledge and understanding. He believes in God by making his idols in the shapes of fish, pig, snake, half-lion and half-man, whom he calls *'narsingh'*. 'He himself makes idols of stone and himself accepts them as God. For him, Nanak's utterance is all right, but you know that we, Muslims believe in worship of God, and do not have belief in any idol. We say five *'namaaz'* (Muslim prayer) at five different times, observe *'rozas'* (fasts), and live our life according to Islamic religious code or law. Therefore, Guru Nanak's utterance that there is no Muslim either is a blasphemy for which he should be punished. The matter should be decided at the earliest." Nawab Daulat Khan called Guru Nanak Sahib to his court very respectfully. He leveled allegations against him on the basis of the complaint made by the Muslim clerics. In reply, Guru Nanak Sahib said, "Nawab Sahib, the follower of a religion remains devout as long as he leads his life according to its religious code. When he falls from the path of truth, he declines and practises only hypocrisy. He is not approved and accepted in Allah's (God's) Court. If the *'namaz'* is to be offered, let me tell you the true *'namaz'* (prayer) which is approved and accepted in God's Court –

'Five are the Muslim prayers; five their appointed hours,
Five their names.
These be the true prayers:
Truthfulness is the first, legitimate earning the second;
The third, prayer to God for universal weal.
The fourth is sincerity of heart and mind;
The fifth, laudation of God.
Recite the Kalima (creed) of noble acting –
Thus may one be truly called Mussalman.
Saith Nanak: Of all hypocrites, ignoble is the end.' P. 141

ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ॥
ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲ ਦੁਇ ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ॥
ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ॥
ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸਦਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ॥

You have given five names to the *'namazs'* (Muslim prayer) – *Namaz-e-Subah, Namaz-e-paysheen, Namaz-e-deegar, Namaz-e-sham, Namaz-e-khuftan*. But the *'namaz'*, we offer are – first of truthfulness; second of honest earnings (He who eats what he earns through his earnest labour and from his hand gives something in charity; he alone, O Nanak, knows the true way of life. P. 1245); third is to pray for universal

welfare, which can be said in this manner also – (Nanak, God's Name is ever exalting and may all prosper by Thy grace, O Lord); fourth is sincerity of heart and mind, and the fifth is of God's laudation. We read and recite the creed of noble deeds. Just as you begin your fundamental creed with *'bismillah'*, we start Name meditation and worship with good deeds. He who says the *'namaz'* (Muslim prayer) without keeping this thought and feeling in the mind and heart, it is hypocrisy and falsehood. It is not an easy thing to deserve to be called a *'Musalman'*. If he has merits, only then can he be called a *'Mussalman'*.

First is that man should accept holymen's utterances as sweet and should discard his sins and evils as rust is removed from iron. Accepting his Preceptor's (Master's) words as true, he should erase the difference between life and death. He should efface the self completely and act according to God's Will. He should be kind and merciful to all living beings. Only then can he be called a Mussalman.

'To be called a Muslim is difficult.
If one be really so, then, he may get himself called a Muslim.
First, he ought to deem sweet the religion of the Lord's devotees and have his pride of pelf effaced as rasped with a scraper.
Becoming the true disciple of the faith of the Prophet, let him put aside the illusion of death and life.
He should heartily submit to the Lord's Will, worship the Creator and efface his self-conceit.
Therefore, if he is merciful to all the sentient beings,
O Nanak, then, alone he shall be called a Mussalman.' P. 141

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥
ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥

Thirdly, he should make 'mercy' the mosque, and 'faith' the prayer-mat for offering *'namaz'*. Honest earnings should be his *'Koran'* (Muslim holy book). He should become a true Muslim by making 'modesty' the circumcision and good conduct the Ramadan fast. Good deeds should be his *'Kaaba'*, 'truth' his spiritual guide, and pious actions his creed and *'namaz'* (prayer). His 'rosary' should be one that pleases God; that is, he should live in God's Will and thereby preserve his honour in God's Court.

'Make thy mosque of compassion, thy prayer-mat of faith or sincerity;
The Koranic scripture of honest and legitimate earning.
Be modesty thy circumcision, noble conduct thy Ramadan fast - such a Mussalman shouldst thou be.
Be thy Kaaba thy good deeds, truth thy preceptor;
Good actions thy kalmia (creed) and namaz (prayer).
Make thy rosary of what pleases God;
Thus, saith Nanak, will thy honour before God be vindicated.' P. 140-141

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸੱਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥
ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥
ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥
ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥

Only by becoming a *Mussalman* and by adopting Islam one cannot gain deliverance in the Divine Court. Usurping other's rights, by living on dishonest earnings and then

hoping to go to heaven is a wrong thinking. It is difficult to accept that such a man will go to heaven. It is hardly justified to consider dishonest earnings as legitimate by putting a little honest earnings into them. Nawab Sahib! the world is badly involved in falsehood and talks of falsehood. Islam too has become superficial and confines itself to going to the mosque and observing fasts only. By doing so, the Muslims feel that they have become devout and truthful. Tell me if you call an evildoer a '*dervesh*' (Muslim holy man).

'Saith Nanak: To grab what is another's is evil,
As pig's flesh to the Muslim and cow's flesh to the Hindu.
The Preceptor for his follower shall intercede,
Only when the latter has eaten not carrion. (earnings from foul sources)
Not by mere chatter does one attain paradise;
By truthful acting comes forgiveness.
Forbidden meat by addition of condiments turns not lawful.
Saith Nanak: From falsehood, false alone is the reward obtained.' P. 141

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ॥
ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ॥
ਗਲੀ ਭਿਸਤਿ ਨ ਜਾਈਐ ਛੁਟੈ ਸਚੁ ਕਮਾਇ॥
ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਗਲੀ ਕੂੜੀਈ ਕੂੜੋ ਪਲੈ ਪਾਇ॥

On hearing these words, the doors of the Nawab's mind were opened. He realized: Nanak is truly an image of Allah (God). He fully knows the truth and reality of world's religions. Realizing this, he said to Guru Nanak Sahib, "You are an image of God. I have realized this. For you, there is no difference between a mosque and a temple, and you see no difference between a Hindu and a Muslim. You regard all as the progeny of one God". In this context, the Guru's edict is –

'God first created light and then, by His omnipotence, made all the mortals.
From one light has welled up the entire universe. Then who is good and who is bad?
O men, my brethren, stray ye not in doubt.
Creation is in the Creator and the Creator is in creation. He is all-pervasive.
Clay is the same but the Fashioner has fashioned it in innumerable forms.
Neither is the clay-vessel defective nor the Potter.
The holy One in all abides;
All happens as by Him willed.
Whoever His ordinance realizes, and knows Him to be Sole,
Alone deserves to be called God's servant.
Allah (God) is unknowable, inaccessible; the Master to me, dumb one,
Sweet sugar has given to taste.
Saith Kabir: Fled is my doubt; in all beings the Immaculate Lord have I beheld.'
P. 1349-50

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ॥
ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ॥
ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ
ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸ੍ਰਬ ਠਾਂਈ॥
ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ॥
ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਨ ਕਛੁ ਪੋਚ ਕੁੰਭਾਰੈ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ
ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ॥
ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ॥
ਅਲਹੁ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ
ਗੁਰਿ ਗੁੜੁ ਦੀਨਾ ਮੀਠਾ॥
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸੰਕਾ ਨਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਠਾ॥

After making this request, the Nawab said, "Today's *namaz* (prayer) is to be offered in the mosque. It will be our great good fortune if you once accompany us to the mosque and join us in offering '*namaz*'

(prayer).” Guru Sahib agreed immediately. He accompanied the Nawab to the mosque and stood in a row. But when all started offering *‘namaz’*, Guru Sahib sat aside. It is a strict rule with the Muslims that when in the midst of a prayer, they do not speak in between. By speaking, they believe that their prayer has been violated. It is only at the end of the *‘namaz’* (prayer) that they speak.

The *‘namaz’* was duly offered. The Muslims who had offered *‘namaz’* (prayer) gathered round Guru Nanak Sahib. The Qazi (Muslim Judge) said, “Nawab Sahib! it was at your bidding that Guru Nanak had come with us to offer *‘namaz’* (prayer). But look at what he did. While we started offering the prayer, he sat aside. It is a mistake on his part. By his action, the Nawab, the Qazi, the Imam and the Muslim devotees have been insulted. He deserves to be punished according to the Islamic law. You should ask him why he did not offer *‘namaz’* (prayer) and why, he went back on his promise.” At that moment, when Guru Nanak Sahib was asked, “O Nanak! when you had come with us to offer *‘namaz’* (prayer) why did you not do so?” Guru Nanak Sahib replied, “Nawab Daulat Khan! It was at your request that I had come to offer *‘namaz’* (prayer). I offer *‘namaz’* (prayer) not five times, but all the 24 hours. I remain aligned with God all the time. Out of 24 hours, you offer *‘namaz’* (prayer) for an hour or half an hour. But I was surprised to observe that none of you offered*‘namaz’* (prayer)”. What is the meaning and significance of Guru Nanak Sahib’s saying that none of the followers of Islam standing here did not offer ‘namaz’? The Nawab had faith in Guru Nanak Sahib. when Guru Sahib used to work in the Provisions Stores, it was complained against him that day and night, he distributed provisions singing the refrain *‘teran-teran’* (Thine, Thine). But even then the stores were not exhausted and on checking were found to be surplus. He had been impressed by all this. So, in great surprise, he said, “O Nanak! but I have said the prayer all right and I know this for sure. What does it mean when you assert that I haven’t. Kindly explain it to me.” Guru Sahib said, “Nawab Sahib! by offering only five*‘namaz’* the followers of Islam think that they have done their religious duty and thereafter instead of aligning themselves with *‘Allah-Talla’* (God), they become absorbed in worldly tasks or affairs which are all the Devil’s work. People of India or Hindus call it ‘Maya’ (Mammon). All the time spent by forgetting God is ‘Maya’. What was right and proper for the Muslims was to be aligned with *‘Allah-Talla’* with each breath, but they confined themselves to saying only five *‘namaz’* (prayers). Even in them, they were not sincere. We observed that it was all hypocrisy and falsehood that was being practised; no one was sincerely and honestly offering *‘namaz’* (prayer). *‘Namaz’ i*s always offered with perfect concentration of mind. When the mind is concentrated, all thoughts and fancies cease. The thought of only one God becomes lodged in the innermost consciousness. Man becomes oblivious of the world. But when I observed you, your thoughts were with your officials sent to Kandhar to buy horses. You were instructing them which horses and of what colours and breeds were to be bought – these for my ride and those for the princes’. I was surprised that you returned from Kabul-Kandhar and entered your body, when the

'namaz' was over and devotees standing in rows started moving about." The moment the Nawab heard this, he was struck with wonder, "O God! this Nanak is God's own self who was watching what was going on in my mind." He said, "O Nanak! I really did not recite the *'namaz'*."

The *Qazi* (Muslim Judge), at once, saved the situation, and said hastily, "O Nanak! if Nawab Sahib was not saying the *'namaz'* you could have said the *'namaz'* (prayer) with me. Why didn't you do it?" Guru Nanak Sahib said, "Strange is the state of your mind. It would have been better to keep it hidden. Now that you have started the subject, then, controlling your temper, listen to me patiently. After reciting half the *'namaz'*, your mind turned towards the she-foal given birth to by your mare that frisked about hither and thither. In the courtyard of your house, there is a well without a raised platform around it. Standing by the well, you kept turning the filly away. How far is true your claim that I should have said the prayer with you? God knows everyone's thoughts because He is all-pervasive. Your saying amounts to denying the existence of God. Did you not fear God that in the midst of the *'namaz'* you kept turning the filly away from the well? what kind of *'namaz'* is this? Has the Prophet recommended this kind of *'namaz'* (prayer)?" Both the Nawab and the Qazi had no answer. They fell at Guru Sahib's feet and admitted, "You are in the right. All are living on the strength of falsehood and hyprocrisy. We have been always deluded and have wasted our time in delusion. Kindly tell us how to say a proper *'namaz'* (prayer). Also tell us how we can become true *'namazis'* (those offering *'namaz'*)". At this, Guru Sahib said to them, "The mind is like mercury. Pulled by desires, it cannot be at peace even for a minute. These desires always keep man alienated from God and do not let him gain union with Him (God). This mercurial mind cannot be controlled in any manner. The only simple and easy method is that the mind should be aligned with the Guru's (Holy Preceptor's) holy word and with strenuous effort the mind should be purified with the current of the Name Divine. When Name melody and Name elixir are born in the mind, then all desires (hopes and expectations) will be burnt to ashes. Desires and ideas will stop rising in the heart and mind. The Name Divine will root out all desires. Such is the Guru's edict –

'He, who burns his hope and desire with the Name, recites the Name and makes others also to do so.
Through the Guru (Holy Preceptor), he finds the way to God's presence and abode.'

P. 413

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥
ਰਾਮ ਨਰਾਇਣੁ ਕਹੈ ਕਹਾਏ ॥
ਗੁਰ ਤੇ ਵਾਟ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਪਾਏ ॥

Each one cherishes hopes;
Only one realizing the Divine Ordinance, of desire is rid.
The whole world in sleep of desire is involved –
Only those wake up who by God are awakened.
The holy Preceptor realization of the Name has imparted –
Desire goes not without devotion to the Name.
By devotion to the Name is assuaged the fire of desire.

(... to be continued)

The Discourse of Sant Ji - Part 3

Sant Waryam Singh Ji

(Continued from P. 77, issue August, 2019)

The scum of so many births is attached to this soul and it has become pitch black.
The oilman's rag turns not white by washing, even though it be washed a hundred times.

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ।।
ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ।। ਅੰਗ - 651

Thus there is a difference between the recitation of *Mool Mantar* and *Gur Mantar*. All these differences can be known by keeping the company of the great pious men. The second essential convention to observe is to keep with full devotion the company of the truth-realised persons, those who relish their withdrawal from the worldly affairs, those who study *Brahm* (Eternal Reality), those who listen to *Brahm* and those who speak on Brahm.

The third principle which is very necessary is that the seeker should keep his health in perfect trim, keeping it free from the ailments of wind, phlegm and cough etc. If the body is in perfect health, mind remains spiritually receptive and concentrated. Otherwise any imbalance of these elements makes the body prone to ailments.

The fourth spiritual principle that is needed is the necessity to nurture the capacity for cultivating virtues. For that you have to distance yourself from three types of violence: (i) Never to think in the mind to cause any harm to anyone, (ii) never to speak any bitter words that hurt feelings and, (iii) never to threaten and cause anyone physical harm, with one's physical power. Never cause any hurt to any person by exploiting your physical strength or by the power of your *mantras*, magical secrets or super-natural tricks. Secondly, under no circumstances resort to falsehood, either in ordinary talk or in any matter concerning your life. One should never seek support from untruth. Always observe the vow of Truth.

The fifth thing is never to steal any material, mental or intellectual property.

Always keep a watch on your principle of sticking to one wife and observing self restraint. Also remain steady and unruffled between joy and sorrow, gain and loss, happiness and unhappiness. Maintain mental poise under all conditions. Forgive the faults of others, and practise the habit of forgiveness. Help anyone you meet, who is in trouble, to the extent of your capacity; and treat him with kindness. Always give good piece of advice to all according to your ability and extend tenderhearted treatment to all. Keep the body clean with a daily bath and keeping the mind clean from the ills of attachment and jealousy. Also keep your intellect pure by pondering over the teachings of scriptures of truth. Engage yourself in the service of others and live in contentment; accepting without any reservation or argument the words of the Guru, as coming from the Eternal Master;

also always live having full faith in *Waheguru* have complete and unshakable faith in God, believing that He the Eternal One is ever in love with you and is always with you and has fascination for you. Always believe that, "I am His and He is mine; He is my beloved." He pardons my mistakes (wrong acts) as one forgives the mistakes of the innocent child. He is my shield at all places; He is my Friend and Well-wisher. He is mine, I am His. Keep this idea always in your mind. Recognise no difference between Him and the Guru. Always think of Him in your inward consciousness. Perform the daily religious routines. Never go near the false and bogus things; never be a hypocrite. Behave in the world with humility. Utter sweet words. The above-mentioned things are the virtues, without practising which it is very difficult to enter the hallowed circle of spiritualism.

Without good deeds no devotion is possible.

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ॥

"One cannot achieve devotion to God without practising the virtues. Says Jesus Christ, "Sooner would an elephant pass through the eye of the needle than a proud person enter the kingdom of God."

Leading such a life, inner self of a seeker is purified, normally in a period of two years. When the stream of the *Bani* flows constantly in your heart like the spring of water, then you can conclude that crores of your sins have been destroyed. By the grace of the great men the seeker becomes entitled to *Ajapa Jap* so that with each breath, the stream of the *Nam* flows continuously within and without, a sweet drizzle of divine shower, turns into a quivering and tremulous stream and intoxicates the mind. Such a divine state can be achieved only with the grace of the Saintly souls. Four *Banis* make the devotion - these four are *Baikhari*, *Madhama*, *Psanti* and *Para* (these are explained elsewhere).

The hymnodic chanting and recitation of *Para-Bani* is an extraordinary and marvellous phenomenon. The melodic notes and strains of the symphony of *Nam* neither struck nor played, is experienced as a spontaneous flow of divine energy coursing through every pore and fiber of the body. A heavenly state of bliss envelops you both inwardly and outwardly as mentioned by Guru Nanak in Japuji Sahib, "God's devotees are ever in bliss". The resonance of the music of the unstruck melody is heard echoing like the orchestral harmony of myriads of musical strains and notes of numerous musical instruments. In other words it appears as if the repetition of the *Gur Mantar* has lifted up and elevated your consciousness from the mundane worldly matters to the celestial music of the divine sphere, where the reverberations of the immortal strains of ten primeval sound is always resound in your ears. About this Tenth Master says :

First He uttered Omkar,
And that creative sound reverbrate the whole world.

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ॥
ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰਿ ਜਗਤ ਮੋਹ ਰਹਾ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ -158

This melody is called the music of the Omkar. Since this tune has its origin in the Ekamkar, it is all-powerful, all knowing and all-consciousness which sustains crores of the universes. This is the operational aspect of the Supreme God. To realise that, there are some means, which are being explained within the limits of time -

Select a secluded place clean it and sit down to pray, keep your backbone straight upright at an angle of 90 degrees, relax your shoulder, chest and so on; and be without any tension, sit in an easy posture, close your eyes, keep on hearing the sounds that ring in your ears. Everyday sit in this posture at least for $2^1/_2$ hours; where no outside sound should be heard. Thus keep on hearing the sound, reverberating in both the ears and be intoxicated with it. One should hear these sounds with complete concentration for 8-10 days and remain absorbed in them. After that, one should direct one's consciousness on the right ear. An extremely fine and sweet sound would begin to be heard from the right ear. After about ten days, one should withdraw one's consciousness and cease to hear the sounds, ringing in the two ears. After some effort, one would be able to hear a sound from the *Agya-chakkar* (at the root of the two eyes and the nose). It is the same sound, which was earlier heard from the right ear.

After concentrating one's consciousness in *Agya-chakkar*, one should keep hearing this music for a month or two and recognise it as the symbol of the Formless God. One will be so enraptured by this divine music that even after $2^1/_2$ hours, one would not like to wean away one's mind from it. One would love to hear this tune for many hours at a stretch. Many devotees become so adept in this practice, that even in the midst of their worldly activities, they would suddenly close their eyes and keep hearing this symphony. Then one should uplift one's consciousness. One should listen to the music from the point, where the eye-brows begin. After practising for 2-3 months, with full concentration one should raise the consciousness upto the head, to the point where the four parts of the oranium join, which is called palate. This point is also called the tenth gate. After carrying out this practice for three months he should keep on hearing this music on the back of his head, at the point where the backbone (spine) touches the Sukhmana Nadi. One should practise this at this point for five to six months. After that, when the seeker becomes fully adept, he should concentrate his consciousness on the tip of the nose. At this point, he would see strange supra-worldly sights and one acquires various kinds of power. This practice would take some two years. But there is the supreme need to keep a watch on the instructions, ordained here. Eager enthusiasm is required, beyond limit. Under these activities, one would see different kinds of lights, strange sights of secret worlds and hear strange musical strains. One comes in contact with secret powers too.

After this strenuous practice, consciousness would abandon these sights too. After leaving these, the consciousness enters into the sphere of discrimination, where one starts to make a distinction between the truth and untruth. One's ego is eradicated, even the last trace of I-ness begins to end. This part of meditational practice is called Self contemplation or Self reflection. In manifest form, nature seems to be dissolving into its source elements. At this stage, one depends on the grace of the great men, and the God-realised persons prove the helpers. With their help one's consciousness loses one's individual conscious self, and one thus merges with the supreme consciousness, Omnipotent God, in

such a manner just as the waves rising in the sea become tranquil and merge into that infinite expanse of water. In this state, Truth is revealed in all its brilliance, just as the dark, dreadful night dissolves into the light, when the sun rises. The spark of self, the pure droplet of Self separated from its eternal source for generations merges into its source and is manifested and realised as the real eternal form.

Now the same being, rid of his individual existence appears to be in his real godly form. What he is in reality now appears in reality (godly being). In brief, put it like this that, after God, has played his divine game, and the individual has put on the garb of ignorance, the self realises his real self. Now he is freed from the Duality and the vicissitudes of life, under which he was suffering from joy and sorrow, gain and loss. Now that being, who was in deep slumber of good, evil and indifference has been awakened into truth through the limitless grace of the God-realised Gurus. He has now realised his true self, and has been delivered from all miseries, now emerges in his realself as a God Himself.

Kabir, thou hast obtained the place, which thou wert searching.
Thou thyself hath turned to be the One, whom thou thought to be different from thee.
ਕਬੀਰ ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਤੇ ਪਾਇਓ ਸੋਈ ਠਉਰੁ ॥
ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ ॥ ਅੰਗ - 1369

After saying these words, the great Saint (Sant Ishar Singh Ji Maharaj, Rara Sahib Wale) seemed to be rapt in some divine state, and since the time was up, he retired from the congregation. After the departure of the great saint, it was felt among the vast audience, as if all present were imbibing the drizzle of Amrit. After bidding farewell to each other, they went away to attend to their normal activities and duties.

How wonderful were these days, it is difficult to describe. It seemed as if *Akal Purukh* (Immortal God) through His grace had brought down the realm of truth (*Sach khand*) from high heavens to this earth. Now those glorious days remain only as a wonderful memory. Even today, the memory brings forth the old showers of bliss, love and detachment from the worldly affairs. Those deep days when the great Saint was present in the bodily form and was giving wondrous discourses to be heard as priceless vibrance now remain only as the memory of the bygone days; by no means can those days return. Only a desire, a longing for such days keeps tugging one's heart always. Waheguru knows when this would bear fruit and when we would experience the rapture of a glimpse of that great saint, our beloved who was the image of God Himself.

A Saint (Sant, A pious Person)

Hear My Brother the Way of the Saint;
His Greatness cannot be Described.
ਸੰਤ ਰਹਤ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥
ਉਆ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥

Waheguru has created the world, of various kinds, of innumerable colours and of countless shapes. The gigantic stream of life has been flowing constantly since time immemorial. Many times, this earth was peopled with human beings and many a time, it was annihilated, and there remained not a trace of any living being. In place of the water, there arose tall mountains, in place of the land, rivers began to flow;

populated towns and settlements were submerged under the ocean; and new lands arose out of the sea. How many times did this spread of creation take place and how many times did it cease to be? No one can say anything definite about these matters. The human race has been classified into four types of men according to their nature.

1. *Pamar* (ਪਾਮਰ) - **(People with animal tendencies).** In this category are included those who could never find time enough to ponder over questions like whether they had any existence before birth and whether they will have any existence after death, and what is the purpose of life? Those who never give a thought to such matters are termed *Pamar*. The aim of their life is not much superior to that of the animals; because their thinking stays at the animal level. They are concerned with their personal life, their life is only for the fulfillment of their personal desires. They know nothing about doing good to others. Their only objective is : eat, drink and be merry, for tomorrow we shall have to die. Eat, drink and enjoy life, for you would not come on this earth a second time. Their mentality is narrow; they have no thought whether before coming into this life, they had any existence and whether any part of them would remain beyond their death. Their thinking is limited, but they are somewhat sharper in intellect than the animals. They can do greater harm to others than the animals can. If out of this class, some genius or great man is born, he will make such discoveries as to how the whole world can be destroyed at once with one stroke. Such persons are more dangerous than even beasts, for they don't have any thought about God, about spiritualism, about doing noble deeds, about performing noble acts. Having lived such a self-centered life, they pass away from the world.

2. *Vishaee* - **(persons engaged in physical pleasures)** They are at a somewhat higher level than the animal-men (*Pamar*). But their mentality is limited to worldly pleasures : sweet sounds, soft touch, seeing beautiful shapes, pleasurable taste and sweet smells. They can be likened to a deer, an elephant, a moth a fish and a honey bee respectively because these have the overpowering pleasures of these animals. Each one of these 'pleasures' is fully capable of causing destruction to all such persons.

A deer attracted by the mirage of sound follows the sound and loses its life. It gets so intoxicated that it does not notice the surroundings and the hunter can catch it by his mere hand.

The second physical joy is that of touch. It has the power to make an elephant a slave for whole life. All his life, man has control over him. The method is to dig a pit in the earth, put over it a roof of grass and plants, and place over it a she-elephant of paper. The elephant, overpowered by the desire to touch her, without any thought advances towards the she-elephant. It falls into that hidden pit and a man takes control of it; and it suffers life-long slavery of man. It loses its forest life of roaming freely with the herd in the forests, bathing, with its free will, in the rivers and eating whatever food it likes. It becomes a complete slave to man. It has to suffer the sharp strokes of the goad on its head from its Mahavat.

A 100 watt bulb is lighted. Its heat is confined inside it. But the moth, captivated by the beauteous shape, blindly rushes

forward. If a big candle is burning then the moth burns itself to ashes in its fire.

The fish gambol in the open waters and enjoy a happy life. The fisherman either sits on the bank or sitting in a boat goes into deep water. Here he lowers into water his line, stuffed with some bait. Seeing that the fish, attracted by the bait loses all its senses and swallows the line along with the bait. It is caught in the net and is brought out of the water, where it dies, writhing in great pain. As Guru Maharaj has ordained :

The fish did not pay attention to the net in the brackish and unfathomable sea.
Why did the very clever and beautiful fish have so much confidence?
Because of her doing (folly) she was caught.
Death cannot be averted from over her head.
O Brother! do then deem death hovering over thy head like this.
As is the fish, so is the man. Death's noose falls over him, unawares.

ਮਛੁਲੀ ਜਾਲੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ਸਰੁ ਖਾਰਾ ਅਸਗਾਹੁ ।।
ਅਤਿ ਸਿਆਣੀ ਸੋਹਣੀ ਕਿਉ ਕੀਤੋ ਵੇਸਾਹੁ ।।
ਕੀਤੇ ਕਾਰਣਿ ਪਾਕੜੀ ਕਾਲੁ ਨ ਟਲੈ ਸਿਰਾਹੁ ।।
ਭਾਈ ਰੇ ਇਉ ਸਿਰਿ ਜਾਣਹੁ ਕਾਲੁ ।।
ਜਿਉ ਮਛੀ ਤਿਉ ਮਾਣਸਾ ਪਵੈ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲੁ ।।
ਅੰਗ - 55

Smell, the fragrance of the flowers attracts the honey bee to itself. Sitting on the flower, it enjoys tasting its honey. The day is over, the sun has set. Some flowers close their petals at night and open out the next morning, where they hear the music of the dripping dew drops. This honey bee, being ignorant of this phenomenon, is caught inside the petals; and is found dead in the morning, smothered in the petals of the flower. It's life is finished under the spell of attraction, which is called the sweet smell.

These five sensualities of sound, touch, shape, taste and smell bewitch the animals. Only one of these five enraptures different species separately. But a man without discretion, is fully caught in all these attractions. There is no lack of these sensualities for man. He has all the enjoyments (physical pleasures), he has sons and daughters, women, kith and kin, friends and mates, society and fraternity - he has all these allurements. Secondly there is the craving for gold and silver, diamonds and jewels, cash and bank balances. Thirdly, there are lands and wealth, industries and many kinds of properties. He has also the desire for name and fame and renown. For amassing these properties, and wealth, he has to resort to so many falsehoods, deceits and crooked practices. On the occasion of marriages and big dinners, he tries to impress the public by ostentation. Often in an effort to win big renown, he gets into big debts. Similarly there is the pleasure of reading, writing and of excellent conversation, the desire to achieve high political positions, travel and sight seeing, and going on high picnics. Then there is pleasure to go in for drinks, drugs, meat, of eating and drinking, to wear fashionable dresses and looking smart. The pleasure of sex with other's wives or husbands, developing illicit relationships with them become the chief objectives of his life. Even in his dreams he does not think and believe that the supermost bliss of life is the perennial pleasure of Nam, once you savour it then the desire to enjoy all the other worldly pleasures are gone forever. Because so great is the pleasure of Nam that its intoxication lasts throughout one's life and it never wears off. As is stated in the *Janam Sakhi* :

'The poppy, wine, opium and hemp,

Their intoxication does disappear at dawn;
But the inebriation of the Name Divine.
Says Nanak, lasts all through day and night.

ਪੋਸਤ ਮਦੁ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਏ ਪਰਭਾਤਿ॥
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ॥
(ਜਨਮਸਾਖੀ)

Anyone who acquires this bliss rises above the level of human beings and becomes god-like.

He who knows the spiritual bliss
He is the pure heavenly Khalsa.
Between God, myself and him
Not even a grain of difference is there.

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖ਼ਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥ (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

One can attain this bliss in the company of the saints. It is invaluable.

All other flavours are insipid, with them the body and soul are rendered tasteless.
Without the Lord who does anything; accursed is his life.

ਹੋਰਿ ਸਾਦ ਸਭਿ ਫਿਕਿਆ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ॥
ਵਿਣੁ ਪਰਮੇਸਰ ਜੋ ਕਰੇ ਫਿਟੁ ਸੁ ਜੀਵਣੁ ਸੋਇ॥
ਅੰਗ - 218

Except this taste of Nam, all other pleasures render the life tasteless :

The value of Lord's ambrosia cannot be told.
Lord's ambrosia is contained in the saints' shop.
With lacs and millions of rupees, no one can receive it.
He, who is destined to obtain it, Him alone the Guru gives.

ਹਰਿ ਰਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ॥
ਹਰਿ ਰਸੁ ਸਾਧੂ ਹਾਟਿ ਸਮਾਇ॥
ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ਮਿਲੈ ਨ ਕੇਹ॥
ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਸ ਹੀ ਦੇਹਿ॥
ਅੰਗ - 377

This is the commandment of Guru Maharaj :

All other pleasures, which thou relishes, O my tongue, with them thy thirst departs not, even for an instant.
If thou tastest the sweetness of God's elixir, thou shalt be taken by surprise on tasting it.

ਆਨ ਰਸਾ ਜੇਤੇ ਤੈ ਚਾਖੇ॥
ਨਿਮਖ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤੇਰੀ ਲਾਥੇ॥
ਹਰਿ ਰਸ ਕਾ ਤੂੰ ਚਾਖਹਿ ਸਾਦੁ॥
ਚਾਖਤ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਬਿਸਮਾਦੁ॥
ਅੰਗ - 180

Thus those who hanker after physical pleasures remain totally unaware of that great bliss, which once for all ends the cycle of life and death. They completely ruin their life, caught as they are in these lowly worldly pleasures. So these worldly persons, having forgotten the spiritual joys, inflict their lives with many kinds of anxieties and diseases, as a result of indulging in the physical pleasures. They know nothing about the Beyond, nor do they know for what purpose have they been born in the world, nor do they know where they would go after death. Their life is no higher than that of the animals. *Guru Maharaj* compares these evil persons and animal level persons with the animals saying that in some respects the animals are better, for they eat the grass and give milk in return. Such men involve others too in difficulties, ill of others and are engaged in jealousy, discord, enmity and hostility. Not only they themselves are miserable but they also seek to bring misery to others.

These two types - the evil ones and the animal level persons are called *manmukhs* (self centred). They go wherever their unenlightened minds leads them. *Guru Maharaj* has this to say about their conduct:

They think not of the Name and ponder not on Guru's hymns. This is the conduct of the perverse persons.

ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ ਸਬਦੁ ਨ ਵੀਚਾਰਹਿ
ਇਹੁ ਮਨਮੁਖ ਕਾ ਆਚਾਰੁ॥ ਅੰਗ - 509

Self-conceit has separated the way-ward from the Lord and has bound them to poisonous sins.
They are being burnt by the sense of ego, O my soul.
As a pigeon, on his own, falls into a net, O my soul, similarly all the self-willed come under the spell of death.
Faithless, foolish and devilish are the mortals, O my soul, who fix their mind on worldly love and wealth.

ਮਨਮੁਖਿ ਹਉਮੈ ਵਿਛੁੜੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਬਿਖੁ ਬਾਧੇ ਹਉਮੈ ਜਾਲੇ ਰਾਮ।।
ਜਿਉ ਪੰਖੀ ਕਪੋਤਿ ਆਪੁ ਬਨਾਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਤਿਉ ਮਨਮੁਖ ਸਭਿ ਵਸਿ ਕਾਲੇ ਰਾਮ।।
ਜੋ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ ਲਾਇਦੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਸੇ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ ਬਿਤਾਲੇ ਰਾਮ।। ਅੰਗ - 538

These self-willed people are alienated from God, due to their ego. They have been bound by lust to earthly pleasures. Like the pigeon which unthinkingly, through greed is trapped, trying to get the feed under the hunter's net, these self-willed, pleasure-seeking men get into the jaws of death. Such self-centered men have been given the title of demons and fools, by *Guru Maharaj*. These *manmukhs* (the self centred) can see nothing beyond their immediate selfish living. About them, it has been said :

The blind apostate has no understanding.
He is the self-killer and the world-butcher.
By continually slandering others he carries a sinful burden. Without wages he carries the other's load.
This world is a garden and my Lord is its Gardener.
He ever takes care of it. No part of it is exempt from His care.
As is the fragrance with which the Lord imbues the flower so does it prevail there-in.
The fragrant flower is known by its fragrance.

ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੇ ਸੁਧਿ ਨ ਕਾਈ।।
ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਹੈ ਜਗਤ ਕਸਾਈ।।
ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਰੁ ਉਠਾਵੈ
ਬਿਨੁ ਮਜੂਰੀ ਭਾਰੁ ਪਹੁਚਾਵਣਿਆ।।
ਇਹੁ ਜਗੁ ਵਾੜੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਲੀ।।
ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ਕੋ ਨਾਹੀ ਖਾਲੀ।।
ਜੇਹੀ ਵਾਸਨਾ ਪਾਏ ਤੇਹੀ ਵਰਤੈ
ਵਾਸੂ ਵਾਸੁ ਜਣਾਵਣਿਆ।। ਅੰਗ - 118

Those who lead such a life live in a thick fog of ignorance; impelled by greed they betray the trust to grab money. They remain miserable in the mind and what is called happiness has not fallen to their lot; because all happiness depends on remembering God and doing *jap* of His *Nam*. They are estranged from God. *Guru Maharaj* ordains thus :

In their mind is the pitch darkness of avarice and none draws near them.
They themselves are miserable and obtain not peace ever. They die and continue coming and going.

ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਮਹਾ ਗੁਬਾਰਾ
ਤਿਨ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਕੋਈ ਜਾਹਿ।।
ਓਇ ਆਪਿ ਦੁਖੀ ਸੁਖੁ ਕਬਹੂ ਨ ਪਾਵਹਿ
ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ ਮਰਿ ਜਾਹਿ।। ਅੰਗ - 652

In the cabin of the apostates is the darkness of ignorance and in their home the diamond is not seen.
These fools die wandering in wilderness and taste the poison of the serpent mammon.

ਮਨਮੁਖ ਕੋਠੀ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ
ਤਿਨ ਘਰਿ ਰਤਨੁ ਨ ਲਾਖਾ।।
ਤੇ ਊਝੜਿ ਭਰਮਿ ਮੁਏ ਗਾਵਾਰੀ
ਮਾਇਆ ਭੁਅੰਗ ਬਿਖੁ ਚਾਖਾ।। ਅੰਗ - 696

Such aimless persons without any goal in life, collect poison and feed on it. They do not know that within them there dwells the divine Name, which can give perfect peace of mind and is more precious than millions of jewels. Thus both these types of persons, remaining completely ignorant of devotion to God pass their whole life, like animals.

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact	:	Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair	:	Tel : 0044-1212002818
		Fax : 0044-1212002879
Voicemail	:	0044-8701654402
Raj Mobile	:	0044-7968734058
Email	:	info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust,

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A
Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: **atammarg1@yahoo.co.in**

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US$	600 US$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AUD$	800 AUD$
CANADA	80 CAN$	800 CAN$